

Marjukka Weide

Ulkomailla syntyneenä suomalaisessa kunnallispolitiikassa

Kuntaliiton
VERKKOJULKAISU

Marjukka Weide

Ulkomailla syntyneenä suomalaisessa kunnallispolitiikassa

Maahanmuuttotaustaisten
kunnanvaltuutettujen
edustajuuskäsitykset, motivaatio
sekä suhde maahanmuutto- ja
kulttuuritaustaansa puheessa
politiikassa toimimisesta

TEKIJÄ

Marjukka Weide, Helsingin yliopisto

1. painos

ISBN 978-952-213-885-9 (pdf)

ISSN 1237-8569

© Suomen Kuntaliitto

Helsinki 2009

Suomen Kuntaliitto

Toinen linja 14

PL 200

00101 Helsinki

Puh. (09) 7711

Faksi (09) 771 2291

www.kunnat.net

Esipuhe

Kuntaliitto palkitsee vuosittain parhaan kunta-alaa käsitelleen pro gradu –tasaisen opinnäytetyön sekä jakaa kaksi kunniamainintaa. Käsillä oleva tutkimus on Kuntaliiton vuoden 2008 kunniamaininnalla palkitsema opinnäytetyö. Vuosittaiset valinnat tehdään yliopistojen ja korkeakoulujen tekemien ehdotusten pohjalta. Kuntaliiton asiantuntijoiden avustamana tehdyssä tutkielmien arvioinnissa on aiempaan tapaan kiinnitetty erityistä huomiota työn toteutuneisuuden onnistuneisuuteen ja hyödynnettävyyteen kuntasektorin kannalta.¹

VTM Marjukka Weiden tutkielma ”Ulkomailla syntyneenä suomalaisessa kunnallispolitiikassa” on tehty Helsingin yliopiston valtiotieteelliselle tiedekunnalle ja se käsittelee maahanmuuttotaustaisten kunnanvaltuutettujen edustajuuskäsityksiä, motivaatiota sekä suhdetta maahanmuutto- ja kulttuuritaustaansa puheessa politiikassa toimimisesta.

Tutkielmassa käsitellään maahan muuttaneiden poliittista osallistumista Suomessa kahdentoista luottamustehtävään syksyn 2004 vaaleissa valitun kunnanvaltuutetun sekä yhden varavaltuutetun haastattelujen kautta. Tutkittavaa ilmiötä on lähestytty monipuolisesti eri näkökulmista; tutkimuksessa paneudutaan mm. poliittiseen järjestelmään, kulttuuritekijöihin, yksilön näkemyksiin ja taustan mahdollisiin vaikutuksiin sekä erilaisiin kuntiin maahanmuuttovaltuutettujen toimintaympäristönä.

Weiden tutkielma saa erityistä kiitosta ajankohtaisuudestaan ja uutuusarvostaan, ja se tuo tervetullutta uutta tietoa maahanmuuttajataustaisista kunnanvaltuutetuista muun muassa voimavarana kuntien poliittisen kulttuurin monipuolistuttamisessa.

Suomen Kuntaliitto

Marianne Pekola-Sjöblom
tutkimuspäällikkö

---

1 Lisätietoja Kuntaliiton gradupalkintoasiasta ja aiemmin palkituista töistä löytyy osoitteesta www.kunnat.net > Kuntakehitys ja tutkimus > Kuntatutkimus > Pro gradu -tunnustuspalkinto.

Sisältö

Esipuhe	3
Tiivistelmä	7
Resumé	9
Summary	11
1 Johdanto	13
2 Maahanmuuttaneiden osallistuminen politiikan tutkimuksen kohteena	16
2.1 Miten ymmärtää edustaminen?	18
2.1.1 Läsnaolon politiikka	19
2.1.2 Edustaminen symbolisena ja sosiaalisena	21
2.2 Identiteetti ja kuuluminen	21
2.3 Maahanmuuttaneiden poliittinen integraatio	23
2.4 Maahanmuuttaneita kunnanvaltuustoissa	26
2.5 Tutkimustehtävä	29
3 Maahanmuuttaneet ja osallistumisen instituutiot	30
3.1 Maahanmuuttaneiden vaaliosallistuminen Suomessa	33
3.1.1 Äänestysaktiivisuus	33
3.1.2 Ehdolle asettuminen ja valituksi tuleminen	34
3.2 Puolueet ja maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen edistäminen	36
3.3 Vähemmistöjen käräjä- ja neuvottelukuntainstituutiot	41
3.4 Haastateltujen kunnallinen toimintakonteksti	45
4 Haastattelututkimuksen luonne ja toteutus	48
4.1 Miksi tutkia maahanmuuttaneita?	48
4.2 Vastuullisuus, luotettavuus ja tutkija–tutkittava-suhde	51
4.3 Teoriaohjaavuus ja tutkimusprosessi	53
4.4 Valikoimisesta tulkintaan	54
4.5 Analyttiset työvälineet	57
4.6 Haastattelut	59
4.7 Haastatellut	61
5 Selontekoja kunnallispolitiikassa olemisesta	66
5.1 Poliittikkaan lähteminen	66
5.2 Poliitikassa olemisen mielekkyys	68
5.3 Haastateltujen edustajuuskäsitykset	70
5.3.1 Puolesta puhumista	70
5.3.2 Heijastuslogiikka ja läsnäolo edustamispuheessa	72

5.3.3	Yhdistystoimijoiden ”hyvän edustajan” määrittelyt _____	74
5.3.4	Edustaja symbolina _____	76
5.3.5	Edustamispuheen moninaisuus _____	78
5.4	Suhde entiseen kotimaahan ja sen kulttuuriin _____	78
5.5	Maahanmuuttotausta ja poliittinen osallistuminen _____	80
5.6	Ulkomailla syntyneitä poliitikkoja _____	82
6	Päätelmät _____	85
7	Loppupohdintoja _____	88
	Lähteet _____	92
	Liite 1. Haastattelujen runko _____	103
	Liite 2. Haastatellut valtuutetut ja yhdistystoimijat _____	104
	Liite 3. Koodeilla merkittyjen viitteiden esiintyminen aineistossa _____	106
	Taulukot	
	Taulukko 1. Erilaisuuden poliittisen organisoinnin kenttä _____	30
	Taulukko 2. Äänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa 1992–2004, % _____	34
	Taulukko 3. Ehdokkaat syntymämaan mukaan kunnallisvaaleissa 2004 _____	35
	Taulukko 4. Maahanmuuttaneille suunnatun toiminnan organisointi puolueissa _____	37
	Taulukko 5. Diskurssianalyysin äärimuotojen ominaispiirteitä _____	57
	Taulukko 6. Haastateltujen taustatietoja _____	63

Tiivistelmä

Marjukka Weide (2009): Ulkomailla syntyneenä suomalaisessa kunnallispolitiikassa. Maahanmuuttotaustaisten kunnanvaltuutettujen edustajuuskäsitykset, motivaatio sekä suhde maahanmuutto- ja kulttuuritaustansa puheessa politiikassa toimimisesta. Acta nro 214. Helsingin yliopisto & Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Tutkimuksessa käsitellään maahanmuuttaneiden poliittista osallistumista Suomessa. Aiheen tekevät ajankohtaiseksi viime vuosina lisääntynyt maahanmuutto sekä kasvu puolueiden ja median kiinnostuksessa maahanmuuttaneita kohtaan. Kotoutumisen tutkimus on pääasiallisesti suuntautunut maahanmuuttaneiden taloudelliseen ja sosio-kulttuuriseen integraatioon, ja poliittisen integraation tutkimus on ollut vähäisempää. Aihetta tarkastellaan kahdentoista luottamustehtävään vuoden 2004 kunnallisvaaleissa valitun kunnanvaltuutetun sekä yhden varavaltuutetun haastattelujen kautta. Tarkoituksena on kuvata, miten haastatellut perustelevat haluaan toimia politiikassa, määrittelevät itseään edustajana sekä viittaavat maahanmuuttajuuteen ja omaan kulttuuritaustansa puheessaan politiikasta. Haastatteluaineistoa käsitellään diskurssianaalyyttisesti suuntautuneen tarkastelun avulla, jossa haastateltujen puhe ymmärretään todellisuutta ja itseyttä rakentavina selontekoina. Analyysin asettamiseksi kontekstiinsä käsitellään myös maahanmuuttaneiden osallistumisen institutionaalisia kehyksiä erityisesti vaaleihin ja puolueisiin liittyen.

Työn teoreettisen taustan muodostavat tutkimukset kulttuurisesti moninaisesta yhteiskunnasta poliittisena yhteisönä sekä erityisesti keskustelu edustamisen käsitteestä, jonka suhteen tutkimuksessa tukeudutaan Hanna Fenichel Pitkinin, Anne Phillipsin, Robert E. Goodinin ja Michael Sawardin esittämiin lähestymistapoihin. Aikaisempaa tutkimusta maahanmuuttotaustaisista luottamushenkilöistä ei ole saatavissa Suomea koskien, mutta erityisesti pohjoismaisia teoksia hyödynnetään aineiston tarkastelussa. Varsinainen vertailu ei kuitenkaan ole mahdollista maiden erilaisten maahanmuuttohistorioiden vuoksi.

Tutkimuksessa todetaan, että haastateltujen määrittelyt omasta edustajuudestaan ovat moninaisia. Vain neljä suurimmassa kaupungeissa asuvaa haastateltua painottaa selvästi maahanmuuttajien edustamista. Joillekin haastatelluista kyseinen painotus ei tosin olisi edes mielekäs kunnan vähäisen maahanmuuttaneiden määrän vuoksi. Haastatellut näyttäytyvät useasta näkökulmasta ”tavallisina kunnallispoliitikkoina”. He ovat kulttuurisesti hyvin integroituneet Suomeen ja sisäistäneet puoluepolitiikan arkitietoa. Poliitikassa toimiminen myös edelleen juurruttaa maahanmuuttanutta kotikuntaansa Suomessa.

Maahanmuuttotausta tulee haastatteluissa esille taakkana ensisijaisesti kielivaikeuksien ja vähemmässä määrin myös syrjinnän tai erilaisuuden kokemusten vuoksi. Maahanmuuttotaustan voi kuitenkin nähdä myös resurssiksi, sillä sen ansiosta voi esimerkiksi saada myönteistä huomiota. Oma kulttuuritausta tarjoaa joillekin arvo- ja argumentaatioperustan, johon tarvittaessa voi nojata.

Puolueet ovat 2000-luvulla suunnanneet enenevässä määrin huomiota maahanmuuttaneisiin potentiaalisina kannattajina. Tällä hetkellä puolueet näyttäytyvät mahdollistamispotentiaalinsa kautta. Ne tarjoavat maahanmuuttaneelle yhden suomalaisen yhteiskuntaan osallistumisen ja mahdollisesti myös sosiaalisen nousun kannan. Ulkomaiset tutkimukset antavat kuitenkin aihetta jatkossa seurata puolueiden toimintaa suhteessa maahanmuuttaneisiin, sillä puolueissa on muualla esiintynyt esimerkiksi maahanmuuttotaustaisille mahdollisten toimijaroolien rajautumista kotoutumiskysymyksiin.

Tuhannet syntyperäiset suomalaiset ovat antaneet kunnallisvaaleissa äänensä maahanmuuttotaustaiselle ehdokkaalle. Ulkomailla syntyneiden kunnanvaltuutettujen olemassaolo etnisesti melko homogeenisissäkin kunnissa kertoo siitä, ettei osa äänestäjistä vaadi edustajalta edustettavan kanssa yhteistä syntyperää. Suomalaisessa tavassa käsittää kunnallisen poliittisen yhteisön jäsenyys voi siten nähdä siirtymistä kohti etnisyyden huomiotta jättävää lähestymistapaa, etnos-käsityksestä kohti ajatusta kansasta demoksena.

Avainsanat: maahanmuuttajat, poliittinen osallistuminen, poliittinen toiminta, kunnallispolitiikka, kunnallispoliititkot, kunnanvaltuutetut, valtuutetut

Resumé

Marjukka Weide (2009): Utländsk härkomst i den finländska kommunalpolitiken – Uppfattningar om representantskap, motivation och relation till invandrar- och kulturbakgrunden i talet om politiskt agerande hos fullmäktigeledamöter med invandrabakgrund. Acta nr 214. Helsingfors universitet & Finlands Kommunförbund. Helsingfors.

I undersökningen behandlas invandrarnas politiska deltagande i Finland. Ämnet har blivit aktuellt i och med att invandringen har ökat under de senaste åren och partierna och medierna fattat ett större intresse för invandrarna. Forskningen om integrering har i huvudsak gällt invandrarnas ekonomiska och socio-kulturella integrering, medan forskning om politisk integration har förekommit i mindre omfattning. Ämnet undersöks genom intervjuer med tolv fullmäktigeledamöter som valdes till förtroendeuppdraget i kommunalvalet 2004 och en ersättare. Syftet är att beskriva hur de intervjuade motiverar sin vilja att verka politiskt, definierar sig som företrädare och hänvisar till sitt invandrarskap och sin kulturbakgrund när de talar om politik. Intervjumaterialet behandlas med hjälp av en diskursanalytisk granskning, i vilken de intervjuades tal uppfattas som redogörelser som bygger upp verkligheten och självförståelsen. För att sätta analysen i sin kontext behandlas också de institutionella ramarna för invandrarnas deltagande i framför allt val och partier.

Det teoretiska bakgrundsarbetet består av undersökningar om det mångkulturella samhället som politisk gemenskap och framför allt en diskussion om begreppet representation, beträffande vilket undersökningen stöder sig på betraktelsesätten hos Hanna Fenichel Pitkin, Anne Phillips, Robert E. Goodin och Michael Saward. Det finns ingen tidigare forskning om förtroendevalda med invandrabakgrund som gäller Finland, men framför allt nordiska verk utnyttjas i granskningen av materialet. En egentlig jämförelse är ändå inte möjlig på grund av att länderna har olika slags invandringshistoria.

I undersökningen konstateras att de intervjuade har många olika slags definitioner på sitt eget representantskap. Endast fyra av de intervjuade, som bor i stora städer, betonar tydligt och klart att de representerar invandrarna. För en del av de intervjuade vore denna betoning visserligen inte ens ändamålsenlig på grund av att det finns så få invandrare i kommunen. De intervjuade framträder i flera perspektiv som ”vanliga kommunalpolitiker”. I kulturellt hänseende är de välintegrerade i Finland och har tillägnat sig de allmänna kunskaperna om partipolitiken. Att verka politiskt förankrar också invandrarna stadigare i hemkommunen i Finland.

Enligt de intervjuade är invandrarbakgrunden delvis en börda, främst på grund av språksvårigheter och till viss del också på grund av diskriminering eller upplevelser av att vara olika. Men invandrarbakgrunden kan också ses som en resurs. Den kan till exempel ge personen i fråga positiv uppmärksamhet. Den egna kulturbakgrunden ger en del en värde- och argumentationsgrund som de vid behov kan stödja sig på.

Under 2000-talet har partierna i allt högre grad fäst uppmärksamhet vid invandrarna som potentiella anhängare. För närvarande framträder partierna via sin potential att erbjuda möjligheter. De erbjuder invandrare en kanal för samhälleligt deltagande och eventuellt också för social rörlighet. Utländska undersökningar ger ändå anledning att i fortsättningen följa partiernas agerande i relation till invandrarna, för i partierna har på andra håll förekommit att personer med invandrarbakgrund till exempel har begränsats i sina eventuella aktörsroller till att sköta integrationsfrågor.

Tusentals infödda finländare har i kommunalvalet lagt sin röst på en kandidat med invandrarbakgrund. Att det också i kommuner som i etniskt hänseende är mycket homogena finns fullmäktigeledamöter som är födda utomlands visar att en del av väljarna inte kräver att representanten och den som representeras ska ha gemensam härkomst. I det finländska sättet att uppfatta medlemskapet i den kommunala politiska gemenskapen kan således ses en övergång mot ett angreppssätt som bortser från etnicitet, en övergång från etnos-begreppet mot tanken om befolkningen som demos.

Nyckelord: invandrare, politiskt deltagande, politisk verksamhet, kommunalpolitik, kommunalpolitiker, fullmäktigeledamöter

Summary

Marjukka Weide (2009): To be a foreign-born local politician in Finland – Councilors’ views on representation, their motivation and relation to their own immigration and cultural backgrounds as reflected in their talk about participation in politics. Acta Publications No. 214. University of Helsinki & Association of Finnish Local and Regional Authorities. Helsinki.

This study focuses on immigrants’ political activity in Finland. The issue is of current interest due to increased immigration in recent years and a growing interest in immigrants by the parties and media. Integration studies have mainly dealt with the economic and socio-cultural integration of immigrants, whereas political integration has not been analysed to any great extent. In this study the issue is examined through interviews with twelve municipal councillors and one deputy councillor elected in the local government elections of 2004. The objective is to describe how the interviewees explain their wish to be politically active, how they define themselves as representatives and how they refer to immigration and their own cultural background when they discuss politics. The interview material is examined through a discourse analytic approach where the interviewees’ comments are interpreted as statements that construct reality and self-understanding. To put the analysis in context, the study also examines the institutional frameworks of immigrant participation, especially in regard to elections and parties.

The theoretical background of the publication consists of studies of a culturally divergent society as a political community and especially the debate on the concept of representation based on approaches presented by Hanna Fenichel Pitkin, Anne Phillips, Robert E. Goodin and Michael Saward. There are no previous studies of Finnish elected representatives with an immigrant background, but Nordic studies on this topic, in particular, are used as reference material. Since the history of immigration in the Nordic countries is very dissimilar, an actual comparison is, however, not feasible.

The study shows that the interviewees’ definitions of their own role as a representative vary quite significantly. Only four interviewees from the major cities emphasize clearly that they act as immigrants’ representatives. For some interviewees it would not even make sense to do so, since the number of immigrants in their municipality is so small. In many aspects the interviewees appear to be “quite ordinary local politicians”. They have adapted well into the Finnish culture and acquired everyday knowledge of party politics. Political activities make them feel even more rooted in their home municipalities in Finland.

In the interviews, the immigration background is referred to as a burden, mainly because of difficulties with the language and in a lesser degree because of discrimination and a feeling of being different. Still, this background can also be seen as an advantage since it can, for instance, be a source of positive attention. For some, a different cultural background lays a foundation for values and arguments that they can lean on when necessary.

In the 2000s, the parties have shown an increasing interest in immigrants as potential voters. Today, parties can be viewed through their ability to offer opportunities for immigrants. They provide the immigrants with a channel for participation in Finnish society and possibly also for upwards social mobility. Some international studies indicate, however, that we should pay attention to the parties' activities regarding immigrants, since parties in some countries have tended to limit the active roles of members with an immigrant background to issues concerning integration.

Thousands of native Finns have voted for candidates with a migration background in local government elections. Election of foreign-born councillors in ethnically quite homogeneous municipalities bears witness to the fact that there are voters who do not find it necessary that the person representing them is of the same ethnic origin. Thus it appears that the Finnish way of interpreting membership in a local political community is gradually changing so that ethnic concerns no longer play such an important role. In other words, a shift is now taking place from the concept of *ethnos* towards that of *demos*.

Key words: immigrants, political participation, political activities, local politics, local politicians, municipal councillors, councillors

1 Johdanto

Maailma on viimeisen parinkymmenen vuoden aikana tullut lähemmäs Suomea taoudellisesti, poliittisesti ja tiedonvälityksellisesti. Yhtenä tämän kehityksen syihin ja seurauksiin kuuluu lisääntynyt maahanmuutto, jota voidaan jakaa esimerkiksi työperäiseen maahanmuuttoon, pakolaisuuteen ja maahanmuuttoon perheen yhdistämisen yhteydessä. Suomi on muuttunut 1970-luvun maastamuuttomaasta vastaanottavaksi maaksi, jossa ulkomaan kansalaisten määrä on kasvanut yhdeksänkymmentäluvun alun puolesta prosentista tämän päivän 2,5 prosenttiin (Tilastokeskus. Väestö, 17.9.2007; Tilastokeskus. Suomen väestö 2007, 5.4.2008)¹. Hallituksen maahanmuuttopolitiittinen ohjelma (2006) ottaa myönteisen kannan työperusteisen maahanmuuton lisäämiseen työvoimapulan torjumiseksi.

Suomessa perinteisesti harjoitetusta rajoittavasta maahanmuuttopolitiikasta huolimatta (ks. Lepola 2000, 39–50; Salmio 2000, 42–47) maamme tulee siis jatkossakin saamaan yhä enemmän uusia, pysyviä asukkaita muualta maailmasta. Asukkaina Suomessa heillä on vastuuta ja oikeuksia, näiden joukossa demokratian elinvoimaisuuden kannalta keskeinen oikeus osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Tullessaan he tuovat paitsi kaivatun työvoimansa, myös omat käsityksensä hyvästä elämästä ja sosiaalisista suhteista, kulutustottumuksensa sekä poliittiset näkemyksensä. Ne myös muovautuvat jatkuvasti, osaksi suhteessa kokemuksiin elämästä uudessa kotimaassa. Eri etnisten ryhmien, uskontojen ja kulttuurien kirjo sekä ryhmien koot suhteessa valtaväestöön kasvavat.

Moninaisuuden kasvamisen voi odottaa vaikuttavan muiden yhteiskunnan osien muassa myös edustuksellisen demokratian instituutioihin. Niin on tapahtunut muissa maahanmuuttomaissa, esimerkiksi Kanadassa, Alankomaissa ja Ruotsissa (ks. esim. Bird 2007, Koenis & Saukkonen 2006, Rodrigo Blomqvist 2005). Kevään 2007 eduskunta-vaaleissa maahanmuuttaneiden² osallistuminen ylitti ensimmäistä kertaa valtakunnal-

1 Viitataan Internet-sivuihin luettavuuden helpottamiseksi sivun otsikolla. Päivämäärä otsikon perässä kertoo viittaussajankohdan. Otsikon ja päivämäärän välissä on pilkku selventämässä, ettei päivämäärä liity sivun sisältöön tai päivitysajankohtaan, esim. ”Multicultural Finland, 15.9.2007”. Sähköpostiviesteihin viitataan viestin lähettäneen henkilön sukunimellä ja viestin lähettämispäivällä (ilman pilkkua), esim. ”Puhakka 17.9.2007”. Sähköpostiviestit on muiden julkaisemattomien lähteiden tapaan aakkostettu lähdeluetteloon kirjoittajan sukunimen mukaan. Internet-sivut on aakkostettu erikseen lähdelistan loppuun.

2 Käytän tässä työssä vielä vakiintumatonta termiä ”maahanmuuttanut” viitatessani ihmiseen, joka ei ole syntynyt nykyisestä asuinmaastaan, ja jota arkikielessä nimitetään ”ulkomaalaiseksi” tai ”maahanmuuttajaksi”. Termin käytön perusteista ks. luku 4.1.

lisen uutiskynnyksen.³ Puolueiden mielenkiinnon heräämisestä etnisiä vähemmistöjä kohtaan kertoo osaltaan myös, että nuorisotyötä tekevästä yhdistyksistä nimenomaan poliittisilla nuorisojärjestöillä on muita järjestötyyppejä useammin monikulttuurisuusstrategia (Pyykkönen 2007c, 21–25). Maahanmuuttaneiden yhteiskunnallisen osallistumisen tutkimus tulee näin entistä keskeisemmäksi aiheeksi suomalaiselle politiikan tutkimukselle. Käsillä oleva pro gradu -työni on yksi puheenvuoro tähän keskusteluun.

Tutkielmassani tarkastelen haastatteluaineiston avulla ulkomailta Suomeen muuttaneiden, kunnanvaltuutettuina työskentelevien kansalaisten käsityksiä itsestään toimijoina suomalaisessa kunnallispolitiikassa. Lisäksi käsittelen maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen institutionaalisia kehyksiä. Kyseessä on siis kuvaileva tapaustutkimus, jossa tutkittava ilmiö on laajemmin katsoen maahanmuuttaneiden läsnäolo suomalaisessa poliittisessa yhteisössä, tarkemmin määritellen siinä paikallisesti menestyksekkäästi toimineiden maahanmuuttaneiden kokemukset ja näkemykset. Kiinnitän erityisesti huomiota siihen, miten haastatellut puhuivat itsestään edustajana, motivaatiostaan politiikassa toimimiseen sekä suhteestaan maahanmuutto- ja kulttuuritaustoihinsa.

Demokraattisten järjestelmien toimivuus on riippuvaista niiden legitimitteetistä. Siksi niiden tulee pystyä tavalla tai toisella vastaamaan muutoksiin yhteiskunnan eri osa-alueilla. Voidaan pohtia, miten hyvin järjestelmät pystyvät sisällyttämään poliittiseen päätöksentekoon yhä heterogeenisemmän väestön intressit. Niiden välittämisessä edustajien merkitys lopputulokselle on keskeinen, ja edustamisen tematiikka työssäni tärkeällä sijalla.

Kuntataso tarjoaa hedelmällisen kontekstin maahanmuuttaneiden osallistumisen tarkastelulle, sillä toisin kuin eduskuntavaaleissa, kunnallisvaaleissa osallistumisoikeuden ehtona ei ole Suomen kansalaisuus. Siten kunnallispolitiikan piiri sulkee sisäänsä suuren osan maahanmuuttaneista. Näkyviin vähemmistöihin kuuluvia maahanmuuttaneita on ollut ehdolla myös eduskuntavaaleissa, mutta kukaan heistä ei ole tullut valituksi.⁴ Kunnallinen demokratia olisi itsessäänkin ajankohtainen tutkimusaihe, sillä sen tilan on katsottu kehittyneen negatiivisesti viime vuosina (ks. esim. Kuntademokratian valkoinen kirja 2006, 14).

Tutkimusta maahanmuuttaneiden poliittisesta osallistumisesta Suomessa on tois-
taiseksi vähän. Olen siksi kiinnittänyt huomioni valtio-opillisesti hyvin perinteiseen kohteeseen, kunnalliseen edustukselliseen järjestelmään, sekä sisällyttänyt työhön haastatteluihin pohjautuvan päätehtävän lisäksi myös osallistumisen institutionaalisten kehysten tarkastelun. Maahanmuuttaneiden epäsovinnaisen poliittisen toiminnan tutkiminen olisi kylläkin mielenkiintoista, mutta aineiston hankinnan kannalta vaativaa.

3 Ks. esim. Helsingin Sanomat 24.2.2007, ”Ratkaiseeko vaalit venäläisvähemmistö?” ja 11.12.2006, ”Aiempaa enemmän maahanmuuttajia ehdolla vuoden 2007 eduskuntavaaleissa”; Ajankohtainen kakkonen 6.2.2007, ”Maahanmuuttajia eduskuntaan?”.

4 Viittaan näkyviin vähemmistöihin kuuluvilla niihin, jotka perimänsä vuoksi ulkonäöltään eroavat suomalaisesta ”massasta”. (Näkyvien vähemmistöjen määritelmästä tilastollisena terminä ks. Statistics Canada, 23.8.2007.) Kansanedustaja Elisabeth Nauclér Ahvenanmaalta on syntynyt Ruotsista (Helsingin Sanomat 27.3.2007).

Tutkimus rajautuu käytännön syistä ajallisesti vain nykyhetkeen.

Tutkimusraportti rakentuu kuuden varsinaisen luvun varaan. Luvussa kaksi esittelen opinnäytetyöni yhteiskuntatieteellisen kontekstin ja tarkastelua suuntaavat teoreettiset elementit. Luvun päätteeksi määrittelen vielä tutkimustehtäväni. Tämän jälkeen tarkastelen maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen institutionaalista ympäristöä erityisesti vaalien ja puolueiden osalta lakeja, verkkosivuja ja henkilökohtaisia tiedusteluja hyödyntäen. Neljännessä luvussa paneudun haastattelututkimuksen toteutustapaan, ja viidennessä analysoin haastatteluja. Lopuksi totean työn tulokset ja pohdin maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen ja sen tutkimuksen tulevaisuudennäkymiä.

2 Maahanmuuttaneiden osallistuminen politiikan tutkimuksen kohteena

Valtiotieteilijät ovat yhtenä keskeisimmistä tutkimusaiheistaan mallintaneet poliittisen prosessin osasten ja toimijoiden suhteita (Berndtson 1995, 204). Maahanmuuton kasvattama moninaisuus väestössä esiintyvissä intresseissä voi vaikuttaa kaikkiin prosessin osiin. Se tuottaa uusia ja mahdollisesti entisten kanssa ristiriitaisia sisältöjä politiikan ”input-puolelle”; hallinnan näkökulmasta se vaatii uudenlaisia policy-ratkaisuja. Siksi maahanmuuton synnyttämää moninaisuutta voi pitää merkittävänä valtio-opillisena tutkimusaiheena. Useat tutkijat ovatkin tuottaneet tietoa siitä, millä tavoin uusia tilanteita kulttuurinen ja etninen moninaisuus⁵ – olivat ne alkuperäistä tai viimeaikaisempaa perua – synnyttävät yhteiskunnassa, sekä miten näihin haasteisiin voitaisiin parhaiten vastata. Empiiristä materiaalia tutkimukselle ovat tuottaneet myös laajaa julkisuutta saaneet kehityskulut ja tapaukset. Tällaisia ovat esimerkiksi oikeudenkäynti, jonka tuloksena Kanadassa ratsupoliisina toimivat miespuoliset sikhit saavat käyttää turbaania muille pakollisen lierihatun sijasta, sekä uskonnollisiksi merkeiksi katsottavien vaatteiden käytön kieltö kouluissa Ranskassa. Seuraavassa tarkoituksena on esitellä näkökulmia maahanmuuttaneiden ja politiikan suhteeseen – asettaa opinnäytteeni tutkimukselliseen kehykseensä.

Johdantona siihen, millaisia poliittisten prosessien muutoksia moninaisuuden on katsottu vaativan, esittelen ensin lyhyesti Charles Taylorin ajatuksia. Tämän jälkeen käsittelem teoriaita edustamisesta. Monista edustamisen käsitteistöä analysoineista olen pitänyt tässä yhteydessä tärkeimpinä Hanna Fenichel Pitkiniä, Anne Phillipsiä, Robert E. Goodinia ja Thomas Sawardia. Tuonnempana kerron vielä identiteetin ja identifikaation käsitteiden paikasta lähestymistavassani, maahanmuuttaneiden poliittisesta integraatiosta sekä aikaisemmasta ulkomailla syntyneitä kunnallispoliitikkoja käsittelevästä tutkimuksesta. Päätän luvun määrittelemällä työn tutkimustehtävän. Teksti etenee siten teoreettisemmasta kohti konkreettisempaa. Esitettyjä teoriaita ja tutkimuksia yhdistää löyhästi myönteinen suhtautuminen valtion aktiiviseen toimintaan kulttuurisen mo-

5 Kulttuurinen moninaisuus, monimuotoisuus sekä monikulttuurisuus ovat häilyviä käsitteitä, joilla vaihtelevasti viitataan erilaisuuden eri ilmentymiin jossakin väestössä. Siihen voidaan sisällyttää niin tapoihin, arvoihin ja maailmankuvaan (kulttuuriin) liittyvää vaihtelua kuin alkuperätietoisuuteen (etnisyyteen) liittyvää erilaisuutta – nämä eivät kuitenkaan aina vastaa toisiaan. Lisäksi monikulttuurisuudella voidaan viitata sellaiseen poliittiseen linjaukseen, joka pyrkii edistämään monien kulttuurien ja etnisyyksien vapaata yhteiseloja ja kehittymistä yhteiskunnassa. (Saukkonen 2007; 15–19, 163–164.) (Suomalaisesta monikulttuurisuuskeskustelusta 1990-luvulla ks. Lepola 2000, 196–270.) Käytän tässä työssä kulttuurista moninaisuutta/monimuotoisuutta kattokäsitteenä viittaamaan monien erilaisten kulttuuristen ja etnisten ryhmien olemassaoloon; monikulttuurisuudella pyrin viittaamaan yksinomaan politiikkalinjaukseen, en väestön ”monikulttuurisuuteen”.

ninaisuuden mahdollisuuksien edistämiseksi (vrt. esim. Barry 2001).⁶

Charles Taylorin teosta *Multiculturalism and 'The Politics of Recognition'* (1994; 1. laitos 1992) pidetään yhtenä merkittävimmistä avauksista monikulttuurisuuden tutkimuksessa. Siinä Taylor esittää ajatuksen ”tunnustamisen politiikasta” länsimaisten poliittisten järjestelmien periaatteelliseksi linjaukseksi suhteessa kulttuuriin vähemmistöihin. Tunnustamisen politiikassa keskeinen lähtökohta on, että yksilöillä on yhtäläinen oikeus kulttuuriseen identiteettiin. Lisäksi painotetaan, että jokaisessa kulttuurissa on jotakin arvokasta ja myönteistä siitä huolimatta, että siinä on mahdollisesti myös paljon liberaalien demokratioiden näkökulmasta katsoen huonoja puolia. Tunnustamisen politiikka toteutuu sellaisissa liberaaleissa järjestelmissä, jotka tiedostavat oman kulttuurisen perintönsä ja ovat valmiit avaamaan keskusteluun myös vaihtoehtoja kaikkien kansalaisten kategorisesti samanlaiselle kohtelulle niissä kohdin, kun kysymyksessä eivät ole kansalaisten perustavanlaatuiset oikeudet.

[T]hey [other models of liberal society] distinguish these fundamental rights from the broad range of immunities and presumptions of uniform treatment that have sprung up in modern cultures of judicial review. They are willing to weigh the importance of certain forms of uniform treatment against the importance of cultural survival and opt sometimes in favour of the latter. They are thus in the end not procedural models of liberalism, but are grounded very much on judgements about what makes a good life—judgements in which the integrity of cultures has an important place. (Taylor 1994, 61.)

Tunnustamisen politiikassa kysymys ei siis lopulta ole tämänhetkisiin vähemmistöjen jäseniin kohdistuvasta politiikkalinjauksesta, vaan päätöksenteosta, joka tekee tuleville sukupolville mahdolliseksi omaksua edeltäneiden sukupolvien kanssa samoihin elementteihin kytkeytyviä identiteettejä. William Curtis (2007, 104) on pitänyt Taylorin tapaa käsitellä monikulttuurisuuden ja ryhmiin kiinnittyvien oikeuksien asettamaa haastetta rauhan näkökulmasta lupaavana, sillä tunnustamisen politiikkaa harjoittava liberaali järjestelmä sitoutuu jatkuvaan dialogiin erilaisten vaatimusten ja mahdollisten konfliktien lähteiden kanssa.

Taylorin teorian taustana keskeisiä ovat vähemmistöryhmien politiikalle asettamat odotukset. Myös muut merkittävät tutkijat ovat pyrkineet löytämään lähestymistapoja, joiden avulla yhä monimuotoisemmat, osin ristiriitaiset tarpeet ja vaatimukset pystyttäisiin menestyksekkäästi sisällyttämään demokraattiseen päätöksentekoon. Heistä mainittakoon Will Kymlicka (esim. 1995, 2007), Iris Marion Young (esim. 1995, 2000) ja Amy Gutmann (2003). Tässä yhteydessä heidän esittämiinsä näkökohtiin ei kuitenkaan ole tilaa tarttua. Kolme suomenkielistä esitystä monikulttuurisuuteen liittyvistä keskusteluista on luettavissa Outi Lepolan väitöskirjasta *Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi? Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa* (2000, 196–288), Pasi Saukkosen teoksesta

6 Tutkimuksen ei-tiedollisiin arvoihin palataan luvussa 4. Edustukseen ja edustuksellisuuteen liittyvä teoreettinen keskustelu on pääosin normatiivista.

Politiikka monikulttuurisessa yhteiskunnassa (2007) sekä Marianna Raulon lisensiaa-
tintyöstä Ihmisiä vai IHMISIÄ – Vähemmistöoikeuksien filosofiaa (1999).

2.1 Miten ymmärtää edustaminen?

Edustuksellisuudella tarkoitetaan yleensä järjestelmää, jossa kaikki yhteisön jäsenet eivät osallistu päätöksentekoon, vaan heidän edustajikseen valitut toteuttavat tätä tehtävää. Sekä edustamisen toimi tai tapahtuma että hyvä edustuksellisuus voidaan kuitenkin määritellä monin tavoin. Anne Phillips (1995, 41) toteaa: ”Suurin osa politiikan teoreetikoista on hyväksynyt sen, että ’edustaminen’ on sekasotku”.⁷ Siksi voin seuraavissa luvuissa kattaa ainoastaan pienen osan sitä koskevasta, vaikka vain juuri oman työni kannalta mielekkästä, keskustelusta.

Hanna Pitkin julkaisi vuonna 1967 teoksen *The Concept of Representation*, jossa hän analysoi systemaattisesti ja syvällisesti edustamisen käsitteen eri puolia. Pitkin jakoi edustavuuden arviointiperusteet kahteen: intressiedustukseen ja peilikuvaedustukseen.⁸ Peilikuva- tai kuvaileva (mirror t. descriptive) edustus toteutuu silloin, kun edustajien joukko vastaa joiltakin taustaominaisuuksiltaan mahdollisimman hyvin edustettavaa väestöä (Pitkin 1967, 61). Sen tasoa arvioidaan siis puhuttaessa sosiaalisesta edustavuudesta eli siitä, miten hyvin esimerkiksi väestön sukupuolijakauma, ikä- tai ammattiryhmät tulevat edustetuiksi eri instituutioissa (ks. esim. Borg 1998, 31–59; Bäcklund, Lankinen & Mäkelä 2005, 9). Intressi- tai sisällöllisen (substantive⁹) edustuksen toteutuessa edustetuiksi tulevat väestössä esiintyvät mielipiteet. Edustajien henkilökohtaisilla ominaisuuksilla ei tässä mallissa ole merkitystä. (Pitkin 1967, 141–143.) Intressiedustuksen tasoa voidaan mitata kyselyin, mutta se on sosiaalisen edustavuuden arvioimista hankalampaa (Borg 1998, 60).

Edustaja voidaan käsittää vaihtelevassa määrin riippuvaiseksi tai itsenäiseksi toimijaksi. Yhtäältä edustamisessa voidaan korostaa valtuutusta, jonka voimasta edustaja toimii itsenäisesti edustettavan kannalta parhaaksi arvioimallaan tavalla. Toisaalta edustaminen voidaan ymmärtää edustettavan ja edustajan välisenä kiinteänä suhteena, jossa edustaja ei harjoita itsevaltaista harkintaa. (Pitkin 1967.)

Yksi Pitkinin teoksen tärkeimmistä toteamista oli edustajien valintakriteerien saaman huomion liiallisuus suhteessa edustajien todelliseen toimintaan suunnattuun mielenkiintoon keskustelussa hyvästä edustuksellisuudesta. Edustuksellisuus ei kuitenkaan ole ajankohtaista vain vaalien yhteydessä, vaan myös niiden välillä. Jos edustajien toimia seurataan, tulevat näiden teot myös valinnan kannalta keskeisiksi. Näin itsenäisen toimijan rooli edustuksessa pienenee ja henkilökohtaiset ominaisuudet tulevat vähämerkityksellisimmiksi. Pitkinin onkin katsottu kannattavan intressiedustusta sosiaalisen edustavuuden kustannuksella, mistä syystä eräät uudemmat edustavuutta käsittelevät kirjoitukset lähtevät liikkeelle hänen kritiikistään (ks. Phillips 1995, 3–4; Dahlstedt 2005, 56–81). Intressiedustuksen ja peilikuvaedustuksen käsitteet ovat kuitenkin edelleen ajankohtaisia myös uusien vähemmistöjen tutkimukselle. Karen Bird

7 “That representation is a muddle is accepted by most political theorists.”

8 Uudemmassa poliittisen edustuksen muotojen analyysistä ks. Mansbridge 2003.

9 Kirjaimellisesti ’todellinen, olennainen’.

(2007) on esimerkiksi tarkastellut numeerisen edustuksen suhdetta politiikan sisältöön ts. intressiedustukseen Kanadan alahuoneen näkyvien vähemmistöjen osalta.

2.1.1 Läsnaolon politiikka

Anne Phillips esittää kirjassaan *The Politics of Presence: The Political Representation of Gender, Ethnicity and Race* (1995) siirtymistä ideoiden politiikasta läsnäolon politiikkaan. Tällä hän tarkoittaa puhtaan intressiedustuksen täydentämistä oikeudenmukaisemman edustuksellisuuden toteutumiseksi siten, että marginalisoitujen ryhmien sosiaalisia merkkejä kantavien ihmisten olisi mahdollista olla osallisia edustuksellisissa elimissä tapahtuvaan päätöksentekoon (ks. myös Phillips 2001, 32–33). Tällöin tasa-arvoinen tapa toteuttaa edustajien valinta määritellään konteksti huomioon ottaen: joissain yhteyksissä tasa-arvoisuus tarkoittaa yhtäläistä ja joissain yhteyksissä erilaista kohtelua. Esimerkkinä voi mainita, että Phillips pitää kiintiöitä käypänä ratkaisuna naisten aliedustukseen, mutta etnisten vähemmistöjen kohdalla ne eivät käytännöllisesti katsoen ole mahdollisia. Hän ei etsi ratkaisuja varsinaisen ryhmäedustuksen järjestämiseksi.¹⁰ Siihen liitetyt uhkakuvat, kuten ryhmäerojen liiallisesta politisoinnista johtuva epävakaas, poliittisen tilivelvollisuuden ajatuksen heikkeneminen ja yhteisten etujen tavoittelun väheneminen politiikan sisällöissä kapeampien intressien vallatessa alaa, eivät siksi koske yhtä vahvasti läsnäolon politiikkaa. (Phillips 1995; 37, 167–169.) Ryhmäedustuksen ajatuksen varjopuolena on myös kapea ja rajoittava käsitys ryhmäjäsenyydestä, identiteeteistä sekä asiakysymyksistä, joihin kyseisten edustajien odotetaan puuttuvan. (Em. 2001, 31–35; ks. myös 1995, 9.)

Phillips perustaa ehdotuksensa läsnäolon politiikasta neljän argumentin varaan. Ensimmäinen niistä on edustuksellisten järjestelmien symbolinen voima sulkea ulos vakavasti otettavien toimijoiden poliittisesta yhteisöstä tai sisällyttää siihen. Vaatimusta inklusiosta ei kuitenkaan kytketä perusteluihin, joissa osattomuuden katsotaan johtavan yhteiskunnalliseen epävakauteen, vaan poliittinen inklusio nähdään ihmisten oikeuksiin ja hyvinvointiin liittyväksi kysymykseksi Taylorin tunnustamisen politiikan mukaisesti. (Phillips 1995, 39–40.)

Toinen ja kolmas argumentti liittyvät politiikan lopputuloksiin. Yhtäältä marginalisoiduille ryhmille keskeiset kysymykset eivät puolueiden politiikassa asetu muiden sisältöjen kanssa selkeisiin kokonaisuuksiin. Linjaus yhdessä kysymyksessä ei siis välttämättä liity mihinkään tiettyyn linjaukseen toisessa. Kansalaisen on mahdotonta ottaa selville potentiaalisen edustajansa kanta kaikissa asioissa, ja edustaja joutuu toimimaan suurelta osin oman arviointikykynsä varassa, sillä edustajakauden aikana esiin tulevista kysymyksistä vain joitakin on käsitelty vaalikampanjan aikana. Toisaalta myöskään valintaa ennen julkisuudessa tai puolueessa käsitellyt linjaukset eivät aina välity politiikkaan muuttumatta tulkinnoissaan ja painotuksissaan. Edustajan henkilöllä on merkitystä tulkintojen tekemisessä.

Neljänneksi aikaisemmin ulossuljettujen ryhmien jäsenten sisällyttäminen poliittiseen keskusteluun edustuksellisissa instituutioissa voi auttaa politisoimaan kysymyksiä,

10 Ryhmäedustuksesta ks. Kymlicka 1995, 131–152; kulttuurisista ryhmistä demokratiassa ks. Gutmann 2003, Young 1995.

jotka eivät aiemmin ole lainkaan tulleet käsitellyiksi. Siten siis edustajan henkilö on merkityksellinen myös laajemmin politiikan sisältövalikoiman näkökulmasta. (Em., 27–56.) Birdin (2007, 12–17) tulokset Kanadan parlamentin alahuoneesta vahvistavat tätä osaa Phillipsin teoriasta, sillä näkyviin vähemmistöihin kuuluvat edustajat, ja heistä erityisesti naiset, näyttävät puhuvan vähemmistöille keskeisistä kysymyksistä muita edustajia enemmän.

Etnisten vähemmistöjen jäsenten aliedustuksen poistamiseen Phillipsillä ei ole tarjota yhtä mallia. Hän käsittelee kylläkin enemmistövaalitapaa käyttävissä maissa mahdollisena keinona vaalipiirin määrittelyä siten, että merkittävillä vähemmistöillä on mahdollisuus ”varmaan paikkaan”, mutta toteaa tämän ratkaisun jo tulleen tiensä päähän. (Phillips 1995; 167–170, 188–191.) Kymlickan (1995, 150–151) johtopäätös erilaisia ryhmäedustuksellisia järjestelyjä koskien on samansuuntainen: tasa-arvoinen ja vähemmistöjen jäsenten valituksi tulemisen mahdollistava järjestelmä voi olla toimiva vain, jos se on muotoiltu tiettyyn käyttökontekstiinsa.

Phillips pitää kuitenkin ensiaskeleena kohti tasa-arvoisempaa edustavuutta edustajan etnisyyden tai sukupuolen poliittisen merkityksen tunnustamista puolueissa ja laajemmin yhteiskunnassa. Hän näkee myös suhteellisen vaalitavan ja vähemmistöjä koskevien tavoitteiden asettamisen mahdollisuuksina edistää niihin kuuluvien pääsyä päätöksentekoolimiin. Ryhmäedustuksen ajatuksesta etäisyyttä ottavan läsnäolon politiikan heikkoutena on, että edustajat eivät ehkä toimissaan riittävästi huomioikaan taustaryhmäänsä tai -ryhmiään ilman selkeää kytköstä ja siten tilivelvollisuutta sille tai niille. Syynä voi olla esimerkiksi lojaalisuus ensisijaisesti puolueen prioriteeteille tai käsitys, että ryhmäkuuluvuuden korostaminen heikentää poliittisia vaikutusmahdollisuuksia. Läsnäolon politiikan idea toimiikin kaiken kaikkiaan parhaiten yhdessä sellaisten ratkaisujen kanssa, jotka lisäävät politiikan deliberatiivisuutta. Tässä Phillips kohtaa Pitkinin: osallistuvampi politiikka on molempien lähestymistavoissa tärkeällä sijalla. (Phillips 1995; 167–170, 188–191 ja 2001, 31–35.)

Phillipsin teoria on otettu hyvin vastaan (ks. luku 2.4), mutta se on kohdannut myös kritiikkiä. Mielenkiintoisen vastavedon läsnäololle on tarjonnut Robert Goodin (2004), jonka kritiikki kohdistuu pääasiallisesti läsnäolon politiikan käytännön soveltamisen rajoitteisiin. Hänen mukaansa kaikkien olennaisten marginaalisten ryhmien sisällyttäminen edustuksellisiin instituutioihin kasvattaisi näiden kokoa suurimmassa osassa yhteiskuntia niin suureksi, että instituutioiden todellinen kyky keskustella heikkenisi merkittävästi. Goodin ehdottaa sen sijaan, että edustetuksi tulisi ”moninaisuus sinänsä” (‘the sheer fact of diversity’). Tällöin edustajat ottaisivat huomioon yhteiskunnan kompleksisuuden päätöksenteossaan ja pidättäytyisivät yksityiskohtaisesta lainsäädännöstä, jotta vähemmistöt huomioon ottava, kontekstisidonnainen soveltaminen tulisi mahdolliseksi.

Representatives should (...) be genuinely more sensitive to the demands of diversity, rather than merely mechanically sensitive to the demands of particular others in the legislative horse-trading. (Goodin 2004, 467.)

Goodinin lähestymistavassa joidenkin edustajien sosiaaliset merkit toimisivat muistutuksena muille siitä, että heidän näkökulmansa ovat rajallisia ja johtavat päätöksente-

koon, joka perustuu kapealle pohjalle. Moninaisuuden symbolien vaikutus olisi siten kaikkien edustajien nöyryys etsiä sekä ottaa vastaan tietoa ja kuulla kokemuksia myös marginaalisille ryhmille keskeisistä kysymyksistä, neuvottelupöydän ulkopuolelta. (Em., 466–467.)

2.1.2 Edustaminen symbolisena ja sosiaalisena

”Moninaisuuden tosiasian edustaminen” lähestyy edustamisen ymmärtämistä osin symboliseksi ja sosiaalisesti rakentuvaksi. Toinen näkökulma tähän edustamisen esittävään puoleen (re-presentation) on Michael Sawardin (2006) esitys ”edustamisväitteistä” (representative claims). Hänen mukaansa tulisi siirtyä edustamisen muotojen tutkimuksesta edustamisen tapahtuman ja dynamiikan tarkasteluun. Saward käsittää edustamisen eri poliittisten toimijoiden väitteiksi edustajana olemisesta, eikä niinkään valinnasta seuraavaksi asiantilaksi. Tällöin edustajuutta ei voi pitää itsestään selvänä ja annettuna, vaan ”epävakaana ja kummallisena väitteenä dynaamisesta suhteesta” (em., 298).¹¹

Suhde edustettavan ja edustajan välillä sisältää molemminpuolista valintaa: äänestäjät valitsevat edustajat, ja nämä valitsevat esittää äänestäjiään tietyn tavoin. Edustajuus näyttäytyy siten luovana tekona, esittämisenä ja esiintymisenä. Väitteen tekijä esittää, että mahdollinen kuulija kuuluu tiettyyn yleisöön ja että tämän tulisi hyväksyä ehdotettu jäsenyys, väitteessä rakennettu kuva itsestä sekä hyväksyä väitteen tekijä puolestaan puhujaksi ja toimijaksi. Onnistuessaan väitteen tekijän väite ei tule haastetuksi yleisön suunnalta; yleisö hyväksyy edustajan ehdottaman kuvauksen itsestään, väitteen tekijästä ja näiden välisestä edustussuhteesta. Edustajat luovat kuvia edustettavistaan – näille itselleen, mutta samalla myös muille. Esimerkiksi kulttuuri ja instituutiot kuitenkin rajaavat esittämisen sisällöille mahdollisia vaihtoehtoja. (Em., 303–312.)

Edustuksen ja edustajuuden luonteeseen liittyvät teoriat avaavat mielenkiintoisia aiheita edustajien näkökulmaan kiinnittyvän empiirisen tutkimuksen kannalta. Millaisen reunaehtojuksen vallitessa esimerkiksi syntyy edustajan halu olla tilivelvollinen juuri johonkin tiettyyn taustatekijään liittyvälle yhteisölle? Miksi ja milloin edustaja haluaisi toimia muistutuksena moninaisuudesta – ja siten oletettavasti myös muistutuksena erilaisuudesta tai jopa ”toiseudesta”? Millaisia edustajaprofiileja syntyvät edustajat odottavat vähemmistöihin kuuluvilta edustajilta ja kuinka rooleista neuvotellaan? Osaa näistä kysymyksistä onkin jo käsitelty tutkimuksissa, joita jäljempänä esittelen. Joitakin kohtia pyrin pohtimaan myös itse tutkielman loppuosissa.

2.2 Identiteetti ja kuuluminen

Sawardin teoria edustamisesta koskettaa myös identiteetin käsitettä: ”Poliittisen representaation esteettisissä ja kulttuurisissa aspekteissa on loppujen lopuksi pääasiassa kyse identiteetin ja valitsijakunnan luonnehtimisesta” (Saward 2006, 312).¹² Myös yksi

11 “a precarious and curious sort of claim about a dynamic relationship”.

12 “Characterizing identity and constituency are largely what the aesthetic and cultural aspects of political representation boil down to.”

Taylorin tunnustamisen politiikan lähtökohtia on, että identiteetin rakentaminen ja ilmaiseminen ovat yksilön hyvinvoinnin kannalta ensiarvoisen tärkeitä (Taylor 1994, 25–26). Identiteettiä ei siis voi sivuuttaa, mutta kuten edustamisen, myös identiteetin käsitteen kohdalla tieteellinen keskustelu aiheesta on mittavaa (ks. Jenkins 2004, 8). Pyrin tässä siksi lähinnä toteamaan sen identiteetin käsitteen määrittelyn, joka ohjaa ymmärrystäni tutkimukseen osallistuneista valtuutetuista.

Jenkins (2004, 18–19) esittää C. H. Cooleyn ja G. H. Meadin töihin nojaten, että yksilön identiteetti muodostuu dynaamisessa identifikaatioprosessissa, jonka kaksi puolta ovat itsemäärittely (identification of self) ja toisten arviot (categorisation of others). Tässä prosessissa ihmiskeholla on keskeinen paikkansa: se toimii merkkinä niin yksilöllisestä jatkuvuudesta kuin yhteisöllisestä samanlaisuudesta/erilaisuudesta sekä tarjoaa peilauspinnan samastumiselle. Näin valtuutettujen kuulumista näkyviin vähemmistöihin ei voi ohittaa mahdollisena elementtinä poliittikkoidentiteettiä rakentavassa puheessa.

Jenkinsin (2004) ja Hallin (1999) identiteetikäsityksissä keskeistä ovat identiteetin muodostumisen prosessinomaisuus, ennalta määräämättömyys, moninaisuus ja luonnollisen yhteenkuuluvuuden oletusten kieltäminen: identiteetit ovat sosiaalisia rakennelmia. Jotkin niistä syntyvät varhain ja ovat vähemmän muutokselle alttiita, toiset joustavampia. Ihminen voi myös itse aktiivisesti vaikuttaa identiteettiensä sisältöihin. Nykytutkimuksessa identiteetillä ei siis enää tarkoiteta pysyvää itseyyttä, ihmisen minuutta kannattelevaa jatkumoa.

Identiteetille läheistä sukua on myös ajatus kuulumisesta. Nira Yuval-Davis (2006) on kuvannut sitä kolmen tason avulla. Yhtäältä kuuluminen liittyy ”sosiaalisiin paikkoihin” (social locations), joihin ihmisten ajatellaan asettuvan suhteessa toisiinsa. Vaikka yksilö itse samastuisikin vain yhteen sosiaaliseen kategoriaan, esimerkiksi määritteli itsensä vain naiseksi tai ainoastaan työläiseksi, hänen konkreettinen sosiaalinen paikkansa määrittyy erilaisuuden akseleiden yhteisvaikutuksesta (työväenluokkainen, keski-ikäinen, valkoinen ja nainen). Yuval-Davis ei kuitenkaan ymmärrä sosiaalisia paikkoja kiinteiksi vaan kiistanalaisiksi ja valtasuhteitaan historiallisesti muuttuviksi. (Em., 199–200.)

Toinen kuulumisen taso liittyy samastumiseen ja emotionaalisen kiinnittymiseen. Yuval-Davis puhuu tässä yhteydessä kuulumisen tarpeesta sekä identiteeteistä kertomuksina hyvin samaan tapaan, miten identiteetin muutokselle avoin luonne edellä määriteltiin. Sosiaalinen paikka ja tunteenomainen kuulumisen kokemus eivät aina liity toisiinsa. Lopulta kuulumisen kokemukset ja sosiaaliset paikat ovat myös arvottamisen sekä arvioinnin ja itsearvioinnin alaisia. ”Kuulumisen politiikassa” puolestaan käydään kamppailua siitä, mitä kuuluminen on ja mihin siihen liittyviä rajoja vedetään. Kuulumispoliittisten projektien tuloksena jotkin sosiaaliset paikat, identiteetit ja arvot voivat tulla yhteisöön kuulumisen ehdoiksi. (Em., 202–205.)

Esimerkkinä empiirisestä työstä samastumiseen ja kuulumiseen liittyen voidaan mainita Caroline Nagelin ja Lynn Stachelin (2005) haastattelututkimus arabiamerikkalaisten yhdistysaktiivien narratiiveista, joissa nämä rakensivat kuulumistaan yhdysvaltalaiseen poliittiseen yhteisöön identiteeteiltään yhtäaikaisesti arabeina ja amerikkalaisina. Heidän kertomuksissaan tukeuduttiin usein Yhdysvaltain historiaan maahanmuuton synnyttämänä maana ja todettiin arabien sopeutuneen hyvin. Nagel ja

Staehele huomauttavat, etteivät heidän haastateltunsa esittäneet itseään kansainvälisinä maailmankansalaisina tai transnationaaleina poliittisina subjekteina, vaan kiinnittyivät puheessaan amerikkalaiseen kansallisvaltioon. He vetosivat oikeuteensa amerikkalaisina säilyttää arabi-identiteettinsä.

Yhdessä nämä näkökulmat identiteettiin, samastumiseen ja kuulumiseen antavat työlleni taustaoletuksen, että niin yksilön kiinnittyminen sosiaalisiin ja kulttuurisiin ryhmiin kuin muutkin itsemäärittelyt voivat olla moninaisia ja muuttuvia; erilaiset identiteetit eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan osin kontekstisidonnaisia. Sekä yksilön oma toiminta identiteettinsä muodostamiseksi että vuorovaikutus ympäristön kanssa rakentavat osaltaan ihmisen ymmärrystä itsestään. Tämä ohjaa suhtautumaan mahdollisimman avoimesti haastateltuihin itsensä ja kuulumisensa määrittelijöinä.

Tässä työssä keskeisiä ovat itsemäärittelyt sovinnaisen poliittisen elämän kontekstissa. Kyseinen elämänalue ei kansallisvaltiossa kuitenkaan ole kenelle tahansa globaalin maailman ihmiselle avoin, ja seuraavassa käsittelen siksi poliittisia oikeuksia ja integraatiota.

2.3 Maahanmuuttaneiden poliittinen integraatio

Poliittinen osallistuminen edellyttää poliittisia oikeuksia, kuten järjestäytymisvapautta ja vaalikelpoisuutta. Erilaiset käsitykset poliittisen yhteisön ja sen jäsenyyden luonteesta johtavat erilaisiin ratkaisuihin keskustelussa siitä, kenelle ja mitä poliittisia oikeuksia tulisi myöntää (Lepola 2000, 271–272). Tässä on kuitenkin tarkoituksenmukaisinta pitäytyä matalammalla abstraktiotasolla.

Pidättäytyväisyys poliittisten oikeuksien suhteen on liittynyt esimerkiksi haluun välttää tilanne, jossa vieraat voimat pääsevät vaikuttamaan maan politiikkaan. Jäsenyys poliittisessa yhteisössä on avattu niille, jotka ovat osoittaneet tahtonsa olla sen osa kansalaistamalla itsensä tai, joissakin maissa, täyttämällä pysyvän asumisen määritelmän. Valtiollisen päätöksenteon kannalta keskeisimmät poliittiset oikeudet on varattu lähes aina vain maan kansalaisille. Kunnallisvaalioikeuksien avauduttua maassa pysyvästi asuville ulkomaan kansalaisille Ruotsissa käytiin kuitenkin keskustelua siitä, pitäisikö näiden saada myös äänestää parlamenttivaaleissa. (Hammar 1982, 13–17.) Vaikka keskustelu ei johtanutkaan vaalilainsäädännön muutoksiin, se kuvaa poliittisten oikeuksien hankalaa ja neuvoteltavaa luonnetta. Voidaan esimerkiksi asettaa vastakkain veronmaksuvelvollisuus ja ”oikeudettomuus” vaikuttaa valtion verotulojen suuntaamiseen (em., 17). Euroopan parlamentin vaalien kohdalla toisessa unionimaassa asuva EU-kansalainen pääsee puolestaan itse valitsemaan, toteuttaako äänestysoikeuttaan asuinmaassaan vai siinä maassa, jonka kansalainen on.

Suomessa vakinaisesti asuvilla ulkomaan kansalaisilla on nykyisin osallistumisoikeus kunnallisvaaleissa. Tässä mielessä suomalaista normistoa voi siis pitää muiden Pohjoismaiden tavoin inklusiivisena. Ulkomaalaisia koskevan lainsäädännön ympärillä käyty parlamentaarinen keskustelu 1990-luvulla sisälsi kuitenkin myös sellaisia kannanottoja, joissa poliittisen toiminnan edellytykseksi muodostui kulttuurinen samankaltaisuus. Vaihtoehtoinen näkökulma perustui puolestaan ajatukselle ihmisoikeuksien arvosta. Sekä poliittisten oikeuksien rajoittamista Suomen kansalaisiin että ulottamista maassa pysyvästi asuviin ulkomaan kansalaisiin perusteltiin ”yhteiskuntarauhan ja

järjestyksen säilymisen tavoitteella”. (Lepola 2000, 288–327; sit. s. 317.)

Saavutettujen poliittisten oikeuksien käyttöön ottaminen on osa uuden kotimaan yhteiskuntaan integroitumista, joskin useimmiten yhteiskunnallisessa keskustelussa kotoutumisesta tärkeimmiksi nousevat taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen integraatio (ks. Measurement and indicators of integration 1998, 9; suomalaisen integraatiokäsityksen kritiikistä ks. Suurpää 2002, 208–213).¹³ Näin ehkä osin myös siksi, että taloudelliseen ja sosiaalis-kulttuuriseen integraatioon liittyy enemmän maahanmuuttavan yksilön heti voimaan astuvia velvollisuuksia vastaanottavaa yhteisöä kohtaan (työssäkäynti, veronmaksu, sosiaalisten normien kunnioittaminen lasten koulunkäynnin suhteen), kun poliittinen kotoutuminen puolestaan edellyttää oikeuksia, joista kaikkia osalla ulkomaiden kansalaisista ei ole vielä maahan tullessaan ja jokin aika sen jälkeen.

Oikeuksien reunaehdon lisäksi poliittisella integraatiolla katsotaan olevan myös kolme muuta ulottuvuutta: samastuminen uuden kotimaan yhteiskuntaan, demokraattisten normien ja arvojen omaksuminen sekä poliittinen osallistuminen, joka puolestaan voi saada mitä moninaisimpia muotoja. Martiniellon (2005, 1–5) mukaan usein virheellisesti oletetaan muuttajien olevan uudessa kotimaassaan lähtökohtaisesti poliittisesti passiivisia. Sellaisissakin tilanteissa, joissa vaalioikeudet puuttuvat, maahanmuuttaneet ovat osallistuneet esimerkiksi ammattiyhdistystoimintaan. Myös ajatus maahanmuuttaneiden vähemmän demokraattisen kulttuurin passivoivasta vaikutuksesta on ongelmallinen, sillä joidenkin kohdalla syy muuttoon on nimenomaan ollut poliittinen: pako diktatuurista. Maahanmuuttaneiden ei siten tulisi yhtäältä olettaa olevan täydellisen epäkiinnostuneita politiikasta, mutta toisaalta heidän aktivoitumiseensa ei tulisi osoittaa liioiteltuja odotuksia.

Suomea koskevaa tutkimusta maahanmuuttaneiden poliittisesta integraatiosta on olemassa vähän. Tuoreinta tietoa on saatavissa vaaliosallistumisen saralta: Niklas Wilhelmsson osoittaa lisensiaatintyössään (2007), että maahanmuuttaneiden aktiivinen yhdistysohallistuminen edistää poliittista osallistumista – yhdistyksen tyypistä riippumatta. Olennaista ei toisin sanoen näytä olevan se, onko kyseessä maahanmuuttajayhdistys vai jokin muu yhdistys, vaan pikemminkin aktiivisuuden taso vaikuttaa yhteisvaihteluun yhdistysohallistumisen ja äänestämisen välillä.

Yhdistystoiminnan voikin yhteiskunnallisen luonteensa vuoksi katsoa tulevan lähelle poliittista elämäneluetta.¹⁴ Miikka Pyykkönen (2007b) on tarkastellut väitöstutkimuksessaan jyvaskyläläisten ja tamperelaisten maahanmuuttajayhdistysten toimintaa, ja Sanna Saksela (2003) kartoittanut yhdistyskenttää pääkaupunkiseudulla. Näissä tutkimuksissa painopiste on kuitenkin muualla kuin yhdistysten mahdollisissa poliittisissa aspekteissa – yhdistystasolla sellaisia on havaittu vähän (Pyykkönen 2007b, 20; Saksela 2003, 260–261). Myös Nuorisotutkimusverkoston monikulttuurisia

13 Integraatiolla viitataan yhteen neljästä mallista uuteen kulttuuriseen ympäristöön reagoimisessa (akkulturaatiossa); muut näistä ovat assimilaatio eli sulautuminen, marginalisaatio eli syrjäytyminen ja separaatio eli eristäytyminen (Berry 2006, 33–39). Integraation käsitteestä eri konteksteissa ks. Forsander 2001, 38–43.

14 Maahanmuuttajayhdistysten ja puolueiden suhteesta Amsterdamissa ks. Fennema & Tillie 1999 ja Malmössä ks. Odmalm 2004.

nuoria käsittelevässä tutkimushankkeessa yhteiskunnallisen osallistumisen aspekti on huomioitu (ks. Harinen 2005). Sagne, Saksela ja Wilhelmsson kartoittivat vuonna 2005 julkaistussa raportissa maahanmuuttaneiden yhteiskunnallisen osallistumisen eri puolia, ja niitä on eri tavoin sivuttu myös maahanmuuttaneiden ja pakolaisten elinoloja sekä yhteisöjä käsitellessä selvityksissä ja tutkimuksissa (esim. Valtonen 1997, Wahlbäck 1999, Riihelä 2005).

Viime vuosina vahvasti kasvaneen maahanmuuton vuoksi joidenkin vain kymmenenkin vuotta sitten tuotettujen tutkimustietojen voi epäillä olevan nykyhetken kannalta paikkaansa pitämättömiä, ja poliittisen osallistumisen eri puolet perusteellisesti kattava selvitys Suomen maahanmuuttaneiden integraatiosta puuttuu vielä. Voi kuitenkin todeta, että maahanmuuttaneiden poliittisen integraation taso vaihdellee etnisten ryhmien välillä. EU- ja Pohjoismaiden kansalaiset ovat hyödyntäneet muiden ulkomaisten kansalaisia ahkerammin äänioikeuttaan kunnallisvaaleissa (ks. luku 3.1.1). Toisaalta Suomen somaleja ja kurdeja on pidetty yhteiskunnallisesti ja/tai poliittisesti aktiivisina erityisesti runsaan yhdistysjärjestäytymisensä vuoksi (ks. Alitolppa-Niitamo & Ali 2001, 134; Saksela 2003, 260–261), vaikkakin jälkimmaisten kohdalla aktiivisuus on suuntautunut lähinnä entisten kotimaiden politiikkaan ja Kurdistanin asiaan (Wahlbäck 1999). Eräissä Wilhelmssonin (2007, 83) tutkimuksen aineistoista kyselyyn vastanneista virolaisista¹⁵ vain 0,3 % ilmoitti osallistuneensa poliittisen yhdistyksen tai puolueen toimintaan Suomessa, venäläisistä ja somaleista 2,4 ja 2,5 %.

Östen Wahlbäck haastatteli 1990-luvun puolivälissä 22 kurdia Suomessa ja 28:aa Iso-Britanniassa. Hänen mukaansa näille kahdelle diasporayhteisölle yhteistä on yhdistysten korkea politisoituminen. Koska poliittiset ryhmittymät ovat tärkeä yhteiskunnallisen organisoitumisen muoto kurdipakolaisten lähtöalueilla, on luonnollista, että he maanpaossakin pyrkivät jatkamaan omaan poliittiseen viiteryhmään kuulumista ja Kurdistanin tilanteen seuraamista. Ne, jotka eivät enää ole kiinnostuneita Kurdistanin politiikasta, tai joiden omaa puoluetta vastaavaa ryhmää uudessa kotimaassa ei ole, eivät löydä paikkaa järjestökentässä ja saattavat kartella kaikkea kurdien yhdistystoimintaa. Lähtömaan poliittinen tilanne siis paitsi yhdistää, myös jakaa diasporayhteisöjä.¹⁶

Wahlbäckin mukaan poliittinen keskittyminen Kurdistanin asioihin ei välttämättä kuitenkaan tarkoita, etteivät kurdien diasporayhteisöt olisi integroituneet niihin yhteiskuntiin, joissa elävät. Riippuen siitä, miten eri ryhmät näkevät Kurdistanin politiikan tulevaisuuden, niillä saattaa olla myös toissijaista suuntautumista siitä täysin irrallisiin, nykyisen asuinpaikan yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Vaikka usko Kurdistaniin liittyviin poliittisiin projekteihin olisi jossain määrin menetetty, jo olemassa olevat sosiaaliset verkostot voivat tarjota pohjan uuden kotimaan asioihin suuntautuvalla yhteiskunnalliselle toiminnalle. Wahlbäckin (1999, 152–178) mukaan Suomen viran-

15 Kansallisuusnimitykset viittaavat tässä etnisiin ryhmiin. Vastanneisiin kuului sekä Suomen että ulkomaisten kansalaisia. (Wilhelmsson 2007, 80.)

16 Bjørklund (2005, 160–161) antaa esimerkin siitä, kuinka myös toimiminen tulomaan politiikassa saattaa jakaa yhteisöjä. Vuonna 2004 Pakistanin kansallispäivää vietettiin Norjassa kahdessa leirissä, vaikka se periaatteessa yhdistää kaikkia pakistanilaisia. Toinen oli kerääntynyt työväenpoliitikko Khalid Mahmoodin, toinen oikeistopoliitikko Aamir Sheikhin ympärille. Myös juhlapaikkojen valinta kuvastaa Norjan poliittisen vaalimaantieteen omaksumista: ”Työväenpuoluekomitea” järjesti tilaisuuden Oslon itäosassa, ”Oikeistokomitea” kaupungin länsipuolella.

omaiset ovat olleet taipuvaisia valitsemaan pakolaisia, jotka eivät ole halunneet jatkaa poliittista toimintaa. He ovat siten epäsuorasti tulleet valinneeksi sellaisia, jotka suhtautuvat epäillen minkäänlaiseen järjestäytymiseen. Harisen (2005, 55) tutkimuksessa monikulttuurisista nuorista kurdit eivät kuitenkaan näyttäytyä passiivisina. Hänen tutkimustuloksensa ”(...) vahvistaneekin käsitystä kurdinuorten yleisestä aktiivisuudesta – tai ainakin valmiudesta siihen – myös kansalaistoiminnan kentillä”.

Valtosen tutkimus puolestaan perustuu Suomen osalta yhteensä 58 maahanmuuttaneen haastatteluun, joista puolet oli Vietnamista muuttaneita ja puolet Lähi-idästä (Iranista, Irakista ja Kuwaitista). Valtosen haastateltujen yhteiskunnallinen aktiivisuus Suomessa osoittautui tutkimuksessa lähes olemattomaksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö heillä olisi ollut kokemusta poliittisesta toiminnasta. Esimerkiksi osa pakolaisista oli saanut kosketuksen poliittiseen aktivismiin jo nuorina, kun yhteiskuntaa oli leimannut jokin mittava poliittinen tapahtuma. Tutkimuksen iranilaisten, irakilaisten ja afganistanilaisten ryhmien kohdalla vahva poliittinen vakaumus rajoitti heidän kykyään luoda yhteyksiä uudessa kotimaassa elävään yhteisöön kokonaisuudessaan. Poliittisen aktiivisuuden kehittyminen uudessa ympäristössä vaatii poliittisen järjestelmän tuntemusta sekä asioiden uudelleen määrittelyä ja harkintaa. (Valtonen 1997; 195, 227–228.)

Suomessa ei vielä 1990-luvun alkupuoliskolla ollut tarpeeksi suuria ja kiinteitä etnisiä yhteisöjä, jotta niistä olisi noussut sitoutuneita ja sosiaalisilta resursseiltaan vahvoja yksilöitä ylläpitämään sellaista yhteisön organisaatiota, joka olisi voinut harrastaa edunvalvonta- tai painostustoimintaa. Valtosen mukaan merkkejä etnisten ryhmien välisten yhteyksien ja yhteistyön lisääntymisestä oli kuitenkin havaittavissa. (Em., 73, 170, 195, 215)

2.4 Maahanmuuttaneita kunnanvaltuustoissa

Kunnallisissa luottamustehtävissä toimivia maahanmuuttaneita ei aikaisemmin ole tutkittu Suomessa. Tuomas Iso-Markun (2005) kandidaatin tutkielmassa osa aineistosta muodostui neljän turkulaisen, maahanmuuttotaustaisen ehdokkaan haastattelusta. Nämä raportoivat myönteisistä kokemuksista puoluetoiminnasta, johon lähes jokaista heistä oli erikseen kutsuttu mukaan. Kolmella heistä oli kuitenkin kokemusta poliittisesta osallistumisesta jo aikaisemmasta kotimaastaan. ”Vastaukset kysymykseen siitä, keitä haastateltavat erityisesti halusivat edustaa, vahvistivat käsitystä ehdokkaiden halusta olla (...) kaikkien kuntalaisten edustajia maahanmuuttajayhteisöä kuitenkin unohtamatta.” (Iso-Markku 2005, 20). Maahanmuuttaneille keskeisten asioiden tärkeys ehdokkaan poliittisessa tärkeysjärjestyksessä vaihteli kuitenkin hyvin merkityksellisen ja muiden asioiden kanssa täysin samanarvoisen välillä. Suhteessa kysymykseen mahdollisista erityistoimista maahanmuuttaneiden paremman edustetuksi ja kuulluksi tulemisen suhteen haastateltujen mielipiteet jakautuivat. (Em., 20–23.)

Muulla Euroopassa maahanmuuttotaustaisista poliitikoista on kuitenkin tehty sekä akateemista että muuta tutkimusta. Vuonna 2005 Ruotsissa julkaistiin kaksi väitöstutkimusta, joiden osana käsiteltiin maahanmuutto- ja vähemmistötaustaisten kunnanvaltuutettujen kokemuksia politiikasta. Paula Rodrigo Blomqvist lähestyi kyselykaavakkeella göteborgilaisia, boråsilaisia ja trollhättanilaisia vuoden 2002 kun-

nallisvaaliehdokkaita ja haastatteli yhteensä kahtakymmentä heistä. Magnus Dahlstedtin tulokset perustuvat tässä relevanttien kohtien osalta vähemmistöaustaisten poliitikkojen haastatteluihin sekä vaalimateriaaliin 1998 parlamenttivaalien ja 2002 kunnallisvaalien yhteydessä. Molempia tutkijoita oli innoittanut Phillipsin läsnäolon käsite, mutta Dahlstedtillä myös ajatus edustamisesta symbolisena tekona, jostakin puhumisena jonkin puolesta puhumisen rinnalla (*tala om, tala för*) oli erityisesti esillä.

Tutkimukset viittaavat poliitikkojen kahteen osittain vaihtoehtoiseen itsemäärittelyyn suhteessa maahanmuuttajuuteen. Suurin osa Rodrigo Blomqvistin (2005, 77–85) kyselyyn vastanneista kunnallispoliitikoista koki ensisijaisesti edustavansa poliittista puoluettaan (ks. myös Edfast Ljungberg 2004, 6). Sekä hänen että Dahlstedtin (2005) tutkimuksissa vastaajat/haastateltavat profiloituivat myös mielellään maahanmuuttajien tai jonkin etnisen ryhmän edustajiksi/kunnallisvaaliehdokkaiksi. Lisäksi jotkut kokivat edustavansa tiettyä osaa maahanmuuttajista, esimerkiksi naisia tai työväenluokkaisia maahanmuuttajia. Toisaalta he näkivät itsensä yleispoliitikoiksi tai olisivat halunneet toimia sellaisina, jos siihen olisi oman puolueen taholta annettu mahdollisuus. Maahanmuuttajuuden korostamista itsemäärittelyssä kuvaa esimerkiksi Bijan Fahimin vaalilause ”Törs du rösta på en svartskalle?” (Dahlstedt 2005, 190). Esabelle Reshdounin avaus kirjoituksessaan Ruotsin kunta- ja maakuntaliiton raportissa maahanmuuttajataustaisista kunnallispoliitikoista, ”Jag har aldrig tänkt på mig själv som invandrapolitiker” (Edfast Ljungberg 2004, 22), on puolestaan hyvin selvä esimerkki itsemäärittelystä, joka ottaa etäisyyttä maahanmuuttajuuteen.

Maahanmuuttotaustaisten poliitikkojen mahdollisuutta määritellä itsensä yleispoliitikoksi tai jonkin muun kysymyksen kuin maahanmuuttajien yhteiskunnallisen integraation asiantuntijoiksi kavensi ympäröivien toimijoiden tietoisesti tai tiedostamatta harjoittama lokerointi. ”Eivät ainoastaan ne ehdokkaat, jotka ovat lähteneet politiikkaan ensisijaisesti vaikuttaakseen maahanmuuttajien puolesta, vaan myös ne haastateltavat, jotka osittain ottavat etäisyyttä tästä ja painottavat ideologista motiivia (...) saavat puolueen taholta roolin maahanmuuttajaedustajana.”¹⁷ (Rodrigo Blomqvist 2005, 83; ks. myös Dahlstedt 2005, 184–186.) Yksittäiset edustajat pystyivät kuitenkin kääntämään lokeroinnin resurssiksi esimerkiksi siten, että korostivat autenttisuuttaan oman ryhmänsä kokemusten suvereenina tulkkina, nojautuen jopa stereotyyppisiin käsityksiin kuulumisesta ja identiteetistä (Dahlstedt 2005, 186).

Jotkut kokivat, että heidät oli otettu tai pyydetty vaalilistalle ja politiikkaan vain keräämään maahanmuuttajien ääniä puolueelle, ja että poliittisessa elämässä mentiin syntyperäisten ruotsalaisten ehdoilla. Jotkut pitäytyivät ottamasta ainakaan liian voimakkaasti kantaa integraatioon liittyviin kysymyksiin, koska tunsivat, että silloin heitä helposti pidettäisiin provosoivina ja hankalina. (Rodrigo Blomqvist 2005, 89, 95; Dahlstedt 2005, 174–179.) Myönteisemmin suhtautuvat korostivat puolueiden esimerkillistä ja aktiivista toimintaa maahanmuuttaneiden mukaan ottamiseksi (Dahlstedt 2005, 176–177).

17 ”Inte bara de kandidater som i första hand gått in i politiken med motivet att påverka för invandrare, utan även de intervjuade som delvis distanserar sig från detta och lägger tonvikt vid det ideologiska motivet (...) tillskrivs av partiet rollen som invandrarrepresentant.”

Rodrigo Blomqvistin (2005, 82–88) haastateltavien politiikkaan osallistumisen motiivit näyttivät liittyvän haluun toteuttaa aatteellisia tavoitteita ja/tai pyrkimykseen työskennellä maahanmuuttajien/tiettyjen maahanmuuttajaryhmien hyväksi. Haastateltavat eivät kuitenkaan nähneet itseään ainoastaan yhden ryhmän tai ainoastaan maahanmuuttajien intressien valvojina. Vastatessaan kysymykseen siitä, miksi maahanmuuttajien tulisi osallistua politiikkaan, haastateltavat viittasivat useampaan Phillipsin läsnäolon politiikan perustelusta (ks. luku 2.1.1). Erityisesti korostui kuitenkin ajatus siitä, että osallistuminen mahdollistaa nimenomaisesti maahanmuuttajia koskevien kysymysten esilletuonnin ja käsittelyn politiikassa. Halu vaikuttaa politiikan sisältöön yleisesti korostui, mutta haastatteluissa mainittiin myös yksittäisiä etnisille vähemmistöille tärkeitä asiakysymyksiä. (Rodrigo Blomqvist 2005; 83–88, 96.)

Norjalaisen, Oslon sekä Akershusin läänin kattavan, selvityksen tulokset ovat joiltain osin samansuuntaisia. 22 kyselyyn vastanneesta ja haastatellusta vähemmistötaustaisesta poliitikosta¹⁸ kuitenkin selvästi suurin osa oli erikoistunut maahanmuuttaneita koskeviin kysymyksiin ja ilmoitti pääasialliseksi motivaatiokseen toimia maahanmuuttaneiden hyväksi. Yli puolet haastatelluista vastasi kollegojen pitävän itseään maahanmuuttajien puolestapuhujana, mutta jäi epäselväksi, missä määrin heillä olisi ollut mahdollisuuksia profiloitua toisin. (Ansari & Qureshi 1998, 49–64.)

Vain kuusi oslolaisista ja akershusilaisista haastatelluista raportoiti kokeneensa syrjintää puoluetoverien tai poliittisten vastustajien taholta, vaikka suurin osa oli kokenut jonkinlaista häirintää yhteiskunnassa ylipäänsä. Kukaan ei kuitenkaan arvioinut, että puolueella olisi toiveita hänen uranousustaan sen omassa hierarkiassa, ja vain viisi oli ymmärtänyt, että puolueella olisi odotuksia hänen poliittisella uralla etenemisensä suhteen. Ansari ja Qureshi pitävät tätä merkinä puolueiden haluttomuudesta antaa maahanmuuttotaustaisille poliitikoille todellista vaikutusvaltaa. Heille mahdolliset roolit kaventuvat puolueen edustamiseksi ja puolustamiseksi oman etnisen/kieliyhteisön suuntaan ja kannatuksen keräämiseksi näiltä. (Emt., 30–34, 56–57, 71–72.)

Ansarin ja Qureshin esityksessä maahanmuuttotaustaisen poliitikon sosiaalinen paikka näyttyy vielä useampien ja usein ristiriitaisten odotusten alaisena kuin ruotsalaisissa tutkimuksissa, sillä he ottavat laajemmin huomioon myös poliitikkojen suhteet taustaryhmiinsä. Jopa puolet haastatelluista kertoi kielteisistä kokemuksista suhteessa omaan etniseen tai kieliryhmään, kuten liiallisten odotusten purkautumisesta ”tahdottomaksi nukeksi” syytelyyn. (Ansari & Qureshi 1998, 35–36). Edustajan ja etnisen ryhmän välinen dynamiikka ei sisälly omaan kysymyksenasetteluuni, ja vain vähemmistöllä haastatelluistani kyseinen ryhmä haastatellun paikkakunnalla on kokonsa puolesta merkityksellinen. Kysymys vähemmistöryhmien odotuksista jollakin tapaa saman taustan jakavien edustajien suuntaan on kuitenkin mielenkiintoinen ja tulisi jatkossa huomioida.

Myös Laure Michonin, Jean Tillien ja Anja van Heelsumin (2007, 21–25) lähestymistavassa edustajan suhde etniseen ryhmään saa paljon huomiota, mutta he toteavat myös osin samansuuntaisia löydöksiä kuin Rodrigo Blomqvist ja Dahlstedt: puolueet

18 Näistä kolme oli syntynyt Norjassa. Haastatellut olivat erilaisissa poliittisissa toimissa haastatteluhetkellä, yli puolet heistä kunnanvaltuutettuja. (Ansari & Qureshi 1998, 16–17.)

odottavat maahanmuuttotaustaisilta edustajilta asiantuntemusta maahanmuuttaneisiin ja edustajan etniseen ryhmään liittyen. Suurimmaksi osaksi Michonin ym. haastatellut kuitenkin kokivat pystyvänsä keskittymään haluamiinsa kysymyksiin ilman jatkuvaa muistuttelua juuristaan. Ehdokasasettelussa etninen identiteetti saatettiin nähdä muita ominaisuuksia tärkeämmäksi, mikä merkitsi kilpailua puolueen muiden maahanmuuttaneiden kanssa. Toisaalta kuitenkin puolueiden halu värvätä vähemmistöehdokkaista listoilleen teki etnisyydestä valtin politiikkaan halukkaille.

2.5 Tutkimustehtävä

Oman tutkimukseni tarkoitus on tarkastella maahanmuuttotaustaisia poliitikkoja toimijoina suomalaisen kunnallispolitiikan puitteissa. Pyrin haastatteluiden avulla selvittämään, keitä he kokevat edustavansa, miten he selittävät poliittisen aktiivisuutensa ja mikä heitä motivoi toimimaan. Mitä roolia maahanmuuttotausta näyttelee heidän poliittisessa elämässään? Liittykö siihen etuja tai haittoja? Hyödyntävätkö he kulttuurista taustaansa puheessa politiikasta? (Luku 5.) Tarkastelun pohjaksi kuvaan maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen mahdollisuuksia Suomessa erityisesti vaaleihin ja puolueisiin liittyvien normien ja järjestelyjen osalta (luku 3).

Aiempien tutkimusten perusteella oletan, että sekä halu vaikuttaa kotoutumista koskeviin poliittisiin kysymyksiin sekä laveampi kiinnostus ylipäänsä yhteiskunnallista osallistumista kohtaan motivoi maahanmuuttotaustaisia valtuutettuja myös Suomessa. Maahanmuuttotaustan vuoksi heiltä saatetaan puolueen taholta odottaa osin erilaista toimijuutta kuin muilta poliitikoilta. Poliittisen elämän luonne yksilön entisessä kotimaassa sekä tämän kulttuuri voivat vaikuttaa käsityksiin poliittisesta osallistumisesta myös uudessa kotimaassa. Institutionaaliset järjestelyt ja poliittiseen kulttuuriin kytkeytyvät käytännöt muovaavat omalta osaltaan maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen tulevaisuushorisontteja. Koska tutkimuskysymykseni eivät täysin vastaa edellä käsitellyissä tutkimuksissa esitettyjä ja koska suomalainen konteksti poikkeaa olennaisesti maista, joissa ne on tehty, varsinaisia testattavia hypoteeseja ei ole mielekäästä asettaa.

Käsillä oleva työ voidaan ymmärtää yhdeksi avaukseksi ennalta vähän tutkittuun ja merkitykseltään kasvavaan aiheeseen. Se voi palvella pilottina kattavimmille tutkimuksille ja rakentaa osan tutkimuspohjaa, joka mahdollistaa myöhemmän teorianmuodostuksen aiheesta. Puheenvuorona sen pyrkimys on tuoda maahanmuuttoon liittyvään keskusteluun sisältöä, jossa keskiössä on työllistymisen ja sosiaalipalvelujen kehittämisen sijaan yhteiskunnallinen osallistuminen.

3 Maahanmuuttaneet ja osallistumisen instituutiot

Maahanmuuttaneiden poliittista osallistumiseen liittyvät normit, käytännöt ja instituutiot ovat yksi osa erilaisuuden poliittista organisointia (EPO). Saukkonen (2007) jäsentää EPO:n tutkimusaluetta perinnäisen ja symbolisen politiikan ulottuvuuksien sekä järjestelmän, kollektiivisen ja yksilön tasojen avulla. Näiden akselien väliin asettuu kuusi kenttää (ks. taulukko 1), joista jokainen huomioidaan EPO-lähestymistapaa sovellettaessa niin historiallisen kehityksensä kuin nykyhetkensä suhteen. (Ks. myös Koenis & Saukkonen 2006).

Luvun tarkoituksena on kuvata tämänhetkistä institutionaalista ympäristöä, johon maahanmuuttaneiden poliittisen aktiivisuus Suomessa kytkeytyy, ja joka omalta osaltaan muokkaa poliittista osallistumista. Olen pitänyt tämän työn näkökulmasta keskeisimpinä vaalilainsäädännön muutoksia, tietoja vaaliosallistumisesta sekä puolueiden tavoista organisoida maahanmuuttaneille suunnattu toimintansa. Lisäksi esimerkkinä osallistumiskanavasta julkishallinnon yhteydessä vertailen etnisten suhteiden neuvottelukuntaa vanhojen vähemmistöjen saavuttamiin institutionaalisiin järjestelyihin. Lopuksi lähestyn työn haastattelututkimusosa kuvaamalla kunnallispolitiikkaa toimintakontekstina.

Taulukko 1. Erilaisuuden poliittisen organisoinnin kenttä

	Perinnäinen politiikka	Symbolinen politiikka
Järjestelmätaso	Valtiolliset instituutiot luovat, ylläpitävät ja muuttavat yhteiskunnan erilaisuusrakenteita lainsäädännön, toimintapolitiikkojen ja taloudellisten resurssien allokoinnin avulla.	Valtion identiteetti heijastaa yhteiskunnan erilaisuusrakenteita sekä niitä koskevia arvoja, asenteita ja ideoita erilaisissa virallisluonteisissa esityksissä valtiosta ja yhteiskunnasta.
Kollektiivinen taso	Kansalaisyhteiskunnan poliittiset voimat • heijastavat ja esittävät organisoidussa muodoissa yhteiskunnan erilaisuusrakenteita ja pyrkivät vaikuttamaan kyseisiin rakenteisiin • reagoivat järjestelmätasolla suunniteltuun ja toteutettuun erilaisuuden poliittiseen organisointiin • keräävät, artikuloivat ja kanavoivat ruohonjuuritason toiveita, odotuksia ja vaatimuksia.	Kollektiiviset identiteetit sisältävät etnisyyteen tai kulttuuriin nojaavien kollektiivisten ryhmien ja muiden tahojen luomia ja ylläpitämiä käsityksiä ja kuvauksia valtion etnisistä, kulttuurisista tai kansallisista yhteisöistä sekä niiden suhteesta valtioon ja yhteiskuntaan.
Yksilötaso	Poliittinen kulttuuri sisältää tiedollisia, tunteisiin liittyviä ja arvottavia käsityksiä ja taipumuksia, jotka koskevat yhteiskunnan erilaisuusrakenteita ja erilaisuuden poliittista organisointia.	Yksilöiden sosiaaliset identiteetit sisältävät käsityksiä kuulumisesta etnisiin, kulttuuriin ja kansallisiin yhteisöihin sekä omien yhteisöjen ja valtion välisestä suhteesta.

Lähde: Saukkonen 2007, 37.

Luku kattaa siis kapean viipaleen jokaista EPO-lähestymistavan perinnäisen ulottuvuuden osa-aluetta. Normit ja neuvottelukuntajärjestelyt asettuvat järjestelmätasolle. Puolueiden toimintaa käsittelevässä osassa valokeilan voi nähdä siirtyvän kollektiivisen tason kenttään. Äänestämiseen, ehdokkaana ja valtuutettuna olemiseen liittyvät kysymykset ovat puolestaan yksilötason asioita. Ulkomailla syntyneiden valtuutettujen läsnäoloa suomalaisissa kunnanvaltuustoissa voi tosin tarkastella myös symbolisella erilaisuuden poliittisen organisoinnin ulottuvuudella. Sen voi nähdä merkiksi avautumisesta dimension yhteiskunnallisella tasolla, sillä yksikään valtuutettu tuskin on tullut valituksi ilman syntyperäisten suomalaisten antamia ääniä. Näin on erityisesti pienimpien paikkakuntien kohdalla.

Suomen vahva kansallisen homogeenisyyden ja vieraiden symbolisen(kin) ulos sulkemisen perinne joutui paineen alle 1980-luvun puolivälissä (Koenis ja Saukkonen 2006, 10–11). Koenis ja Saukkonen (2006, 11) katsovatkin suurimpien viimeaikaisten erilaisuuden poliittisen organisoinnin muutoksien tapahtuneen juuri kuusikentän symbolisella ulottuvuudella. Vuoden 2007 eduskuntavaalien yhteydessä maahanmuuttotaukaiset ehdokkaat pääsivät hyvin esille mediassa ja ensimmäisen näkyvään vähemmistöön kuuluvan ehdokkaan valituksi tuleminen oli hyvin lähellä.

Avoimmasta ilmapiiristä huolimatta tuore mielipidemittaus kuitenkin todistaa suomalaisten jossain määrin varautuneesta suhtautumisesta maahanmuuttoon ja halusta puolustaa suomalaista kulttuuria kansainvälisiä vaikutteita vastaan (Haavisto, Kiljunen & Nyberg 2007; 59–60, 96–98; ks. myös Martikainen & Fredriksson 2006, 90). Hillityn nationalistinen Perussuomalaiset-puolue on kasvattanut edustustaan parlamentissa (Vaalit 2007 tulospalvelu, 27.11.2007), ja suoran ulkomaalaisvastainen Suomen Kansan Sinivalkoiset (SKS) on edustettuna yhdessä kaupunginvaltuustossa. SKS:n johtohahmo Olavi Mäenpää oli vuoden 2004 vaaleissa Turun ”äänikuningas”. (Kestilä 2007, 368.)

Maahanmuuttaneiden osallistumisen yhteiskunnallisia edellytyksiä voidaan arvioida myös poliittisen mahdollisuusrakenteen tarkastelun avulla.¹⁹ Mahdollisuusrakenteeseen on katsottu kuuluvan valtion avoimuus tai sulkeutuneisuus, poliittisten ryhmitymien pysyvyys tai epävakaus, kannatusryhmien ja yhteistyökumppanien olemassaolo tai puuttuminen, eliitin jakautuminen ja protestin suvaitseminen sekä hallituksen kyky luoda toimintapolitiikkoja (Tarrow 1988, 429). Siinä missä erilaisuuden poliittisen organisoinnin kehityksen avulla voidaan arvioida yhteiskunnan suhdetta moninaisuuteen mahdollisimman laajasti, kiinnittyy mahdollisuusrakenteen tutkimus erityisesti jonkin tutkittavan ryhmän näkökulmaan.

Esimerkiksi Lise Togeby (1999) ja Karen Bird (2005) ovat hyödyntäneet poliittisen mahdollisuusrakenteen käsitettä vertailevissa tutkimuksissaan vaali- ja puoluejärjestelmien merkityksestä uusien etnisten vähemmistöjen poliittiselle käyttäytymiselle ja pääsille päätöksentekoon. Näihin näyttävät vaikuttavan monet tekijät muodollisista

19 Maahanmuuttaneiden poliittista osallistumista selitetään usein myös yksilön resursseista ja maahanmuuttotaukasta käsin. Sekä yksilö- että järjestelmätason tekijöitä voidaan myös tarkastella samassa tutkimuksessa, kuten Togeby (1999) on tehnyt.

osallistumis- ja kansalaisuusnormeista puolueiden toimintaan, poliittiseen ilmapiiriin, vähemmistöjen omaan historiaan ja niiden asemaan uudessa kotimaassa. Vaihtelua osallistumisaktiivisuudessa ja -menestyksessä esiintyy siis eri vähemmistöryhmien välillä, samasta maasta lähtöisin olevien välillä eri kaupungeissa ja eri maissa sekä sukupuolten välillä. Kunnallis- ja valtion tason järjestelmät saattavat tuottaa erilaisia tuloksia suhteessa vähemmistöjen poliittisen edustukseen valtion sisällä (Bird 2005, 431).

Togebý (1999) totesi Ruotsia vertailukohtanaan käyttäen tanskalaisen vaalijärjestelmän suosivan vähemmistöryhmien kollektiivista eli intressiperusteista mobilisaatiota kunnallisvaaleissa, sillä henkilökohtaisten äänten avulla valtuustoon on mahdollista nousta heikommaltakin listasijoitukselta, eikä puolueelle langenneen viimeisen paikan saamiseen välttämättä tarvita suurtakaan äänimäärää.²⁰ Verrattuna Kanadan enemmistövaalijärjestelmään tai Ranskan suhteelliseen vaalitapaan suljetuilla vaalilistoilla, Tanskan suhteellinen ja henkilökohtaiset äänet mahdollistava järjestelmä näyttää tuottavan vähemmistöjen numeerisen edustuksen kannalta hyviä tuloksia.²¹ Tanskan suurimpien kaupunkien valtuustoissa etniset vähemmistöt ovat edustettuna lähes oikeassa suhteessa kaupunkien väestöön. Vain Belgiassa ja Alankomaissa vähemmistöjen määrällinen edustus toteutuu paremmin. Samanaikaisesti kuitenkin Tanskan poliittinen ilmapiiri on muuttunut yhä kielteisemmäksi maahanmuuttaneita kohtaan, mikä on myös johtanut ulkomaan kansalaisten oikeuksia kaventaviin politiikkalinjauksiin. Tämä vaikuttaa osaltaan esimerkiksi siihen, millaisia strategioita maahanmuuttaneiden ehdokkaiden on menestyksestä toteuttaa. (Bird 2005.)

Suomen suhteellinen vaalitapa, henkilövaali, avoimet vaalilistat, äänikynnyksetömyys sekä ulkomaan kansalaisten oikeus osallistua kunnallisvaaleihin ja kunnallisiin kansanäänestyksiin pysyvän asumisen kriteerit täytettyään ovat kaikki piirteitä, joita pidetään myönteisinä vähemmistöjen edustetuksi tulemisen mahdollisuuksien kannalta (ks. Saukkonen 2007, 200–202). Suomessa maahanmuuttaneiden vaaliosallistuminen on toistaiseksi kuitenkin ollut vaatimatonta ja vähemmistöjen aliedustus erityisesti venäjänkielisten osalta selvä. Yhteiskunnallisen osallistumisen vähäisyyttä on aikaisemmin selitetty esimerkiksi etnisten yhteisöjen hajanaisuudella ja pienuudella (ks. Valtonen 1997; 73, 170, 215). Myös puolueiden vasta melko hiljattainen aktivoituminen maahanmuuttaneiden rekrytoinnissa toimintaansa lienee yksi keskeinen syy. Seuraavassa esittelen osallistumista sääteleviä normeja ja kokoan saatavissa olevia tietoja ulkomaan kansalaisten/ulkomailla syntyneiden vaaliosallistumisesta Suomessa.

20 Tällöin etnisten ryhmien keskittyminen tietyille asuma-alueille saattaa johtaa aktiiviseen vaaliosallistumiseen. Togebý (1999, 683) arveli, että henkilövaalimaisen äänestämisen mahdollisuuden puuttuminen ruotsalaisesta vaalijärjestelmästä vaikutti puolestaan niin, että kollektiiviselle mobilisaatiolle ei ollut kimmoketta. Tällöin ”gettoistunut” asuminen vaikutti negatiivisesti vaaliosallistumiseen. Sittemmin myös henkilökohtaisten äänien antaminen on tullut mahdolliseksi Ruotsissa.

21 Suojanen (2007) on eurooppalaisten vähemmistöpuolueiden menestystä vertaillen kuitenkin osoittanut, ettei suhteellinen vaalitapa kaikissa olosuhteissa tuota hyvää tulosta vähemmistöpuolueen saavuttamien paikkojen suhteen. Yhtenäinen ja paikallisesti vahva vähemmistöpuolue voi hyötyä tietyistä enemmistövaalittavan piirteistä.

3.1 Maahanmuuttaneiden vaaliosallistuminen Suomessa

Irlanti antoi ensimmäisenä maana maailmassa ulkomaalaisille äänioikeuden paikallisvaaleissa vuonna 1963. Ruotsissa sama uudistus toteutettiin 1976. Tanska, Norja ja Hollanti seurasivat 1980-luvulla. (Togeby 1999, 665.) Suomi oli kehityksessä mukana jo aikaisessa vaiheessa myöntäessään muiden Pohjoismaiden kansalaisille oikeuden osallistua kunnallisvaaleihin Ruotsin kanssa samana vuonna. Suomi oli tällöin vielä maastamuuttomaa, ja yhteispohjoismainen uudistus takasi suomalaisille maahanmuuttaneille Ruotsissa mahdollisuuden osallistua kunnallispolitiikkaan.²² Osallistumisoikeus syntyi kahden vuoden kuluttua siitä, kun pohjoismaalaiselle oli merkitty kotipaikka johonkin Suomen kunnista (ks. HE 173/1975).

Muidenkin kuin Pohjoismaiden kansalaisten oikeus kuulua puolueisiin astui voimaan 1990 (ks. L 1331/1989). Oikeus osallistua kunnallisvaaleihin laajeni koskemaan kaikkia pysyvästi Suomessa asuvia ulkomaan kansalaisia vuonna 1992 (ks. L 1718/1991). Tällöin muiden kuin Pohjoismaiden kansalaisilta edellytettiin neljän vuoden pysyvää asumista Suomessa. Suomen liityttyä Euroopan Unioniin sen jäsenmaiden kansalaiset rinnastettiin pohjoismaalaisiin. Vuonna 1995 voimaan tuli uusi kuntalaki (L 365/1995), jossa EU-kansalaisten ja pohjoismaalaisten oikeus osallistua kunnallisvaaleihin määräytyy samoin kuin Suomen kansalaisten, kun taas muiden valtioiden kansalaisilta vaadittava asumisaika on kaksi vuotta. Normit kunnallista kansanäänestystä koskien ovat samat kuin kunnallisvaaleissa.

Yllä mainitut poliittiset oikeudet koskevat niitä ulkomaan kansalaisia, joilla on kotikuntalain (L 201/1994) mukainen kotipaikka Suomessa. Kotikuntalain tulkinta on kuitenkin ollut vaihtelevaa ja ahdasta, minkä vuoksi esimerkiksi ulkomaalaiset tutkinto-opiskelijat ovat saattaneet asua Suomessa vuosia saamatta asumisperusteisia oikeuksia. Syyskuussa 2007 voimaan tulleen kotikuntalain muutoksen (L 399/2007) tarkoituksena on ollut määrittellä edellytyksiä kotikunnan määräytymiselle aikaisempaa selkeämmin ja inklusiivisemmin. (HE 206/2006.)

3.1.1 Äänestysaktiivisuus

Maahanmuuttaneet ovat Suomessa tarttuneet verkkaisesti maailmanlaajuisesti verrattuna laajoihin poliittisiin oikeuksiinsa. Pääkaupunkiseudun maahanmuuttajien elinoloja tarkastelevasta tutkimuksesta käy ilmi, että vuoden 2000 kunnallisvaaleissa monet maahanmuuttaneet eivät olleet tietoisia äänioikeudestaan. Tutkimuksen otokseen osuneista, äänioikeutensa tunteneista maahanmuuttaneista 34 % oli käyttänyt äänioikeuttaan. Vantaalla somalitaustaisten äänestysaktiivisuus oli ollut erityisen korkea, jopa korkeampi kuin valtaväestön (56 % vrt. 46 %). Tätä selittää, että kahdella eri puolueella oli Vantaalla somalitaustainen ehdokas. (Riihelä 2005, 143.)

Suuri osa numeerisista tiedoista käsittelee vielä kuitenkin ulkomaan kansalaisia, sillä vieraskieliset tai ulkomailla syntyneet ryhmät ovat vasta hiljattain saavuttaneet sel-

22 Ruotsin suomalaisen vähemmistön (sverigefinnar) kunnallispoliittisesta ks. Rodrigo Blomqvist 2005, 101–112.

laisia kokoluokkia, että tilastotietoja näihin kategorioihin jakaen on alettu tuoda esille. Ulkomaan kansalaisia koskevia tietoja on hankala verrata esimerkiksi syntymämaan mukaan annettuihin lukuihin, sillä yleisesti oletetaan yhteiskunnallisen aktiivisuuden kasvavan pitemmän maassa oleskelun ja kansalaisuuden saamisen myötä.

Vuoden 2004 kunnallisvaaleissa ulkomaalaisia äänioikeutettuja oli 75 044, joista 29 020 toisten EU-maiden kansalaisia. Äänestysvilkkaukseen osalta oli 15,3 %. Näistä Euroopan Unioniin kuuluvien maiden, Norjan ja Islannin kansalaiset äänestivät 17,9 prosenttia ja muiden maiden kansalaiset 13,5 % vilkkauksella. Kokonaisuudessaan vaalien äänestysaktiivisuus oli 58,6 %. (Kunnallisvaalit 2004 2006, 12.) Helsingissä ulkomaan kansalaisten kokonaisäänestysprosentti oli 10. Helsingiläiset Norjan ja Islannin kansalaiset olivat ulkomaalaisista aktiivisimpia (äänestysvilkkaukseen 29 %), kun taas EU:n ja Pohjoismaiden ulkopuolisten maiden kansalaisten äänestysvilkkaukseen jäi seitsemään prosenttiin.²³ (Bäcklund, Lankinen & Mäkelä 2005, 6.)

Kaikkien ulkomaan kansalaisten yhteenlaskettu äänestysaktiivisuus on ollut laskevassa suunnassa ensimmäisistä viimeisimpiin vaaleihin, joissa kaikkien heistä kansalaisuudesta riippumatta on ollut mahdollista osallistua (ks. taulukko 2). Yhtenä selityksenä laskulle voi pitää hiljattain maahan muuttaneiden äänioikeutettujen määrän kasvua kyseisenä aikana – vähän aikaa maassa asuneet äänestävät pitkään asuneita harvemmin (Iso-Markku 2005, 9–10). Lisäksi äänioikeuden saavuttaminen on helppottunut vuoden 1992 ja 1996 vaalien välillä.

Taulukko 2. Äänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa 1992–2004, %

	Kaikki ääni- oikeutetut	Ulkomaan kansalaiset yhteensä	Muiden EU-maiden, Islannin ja Norjan kansalaiset	Muut ulkomaan kansalaiset
2004	58,6	15,3	17,9	13,5
2000	55,9	20,8	30,4	17,7
1996	61,3	20,7	32,0	16,7
			Pohjoismaiden kansalaiset	Muut ulkomaan kansalaiset
1992	70,9	40,5	50,1	34,4

Lähde: Kunnallisvaalit 2004 2006, 12; Kunnallisvaalit 2000 2001, 14; Kunnallisvaalit 1996 1997; 13, 141; Kunnallisvaalit 1992 1993, 8, 127.

3.1.2 Ehdolle asettuminen ja valituksi tuleminen

Ehdokkaana kunnallisvaaleissa 2004 oli 264 ulkomaan kansalaista (0,66 % kaikista ehdokkaista) ja 429 Suomen kansalaista, joiden syntymämaa ei ole Suomi (1,08 %). Taulukosta 3 käy ilmi näiden jakautuminen maanosittain ja syntymämaittain. Yli kolmasosa ulkomailla syntyneistä ehdokkaista, joilla oli vaalihetkellä Suomen kansalai-

23 Vain vaalipäivän äänet huomioitu (Bäcklund, Lankinen & Mäkelä 2005, 6).

suus, oli syntynyt Ruotsissa. Suuren osan heistä voi olettaa olevan ruotsinsuomalaisten perheiden ”paluumuuttanutta” jälkikasvua tai muuten koetulta etniseltä taustaltaan suomalaisia, esimerkiksi Torniojoen laakson seudulta. (Ulkomailla syntyneet ehdokkaat kunnallisvaaleissa 2004 2007; Tilastokeskus. Kunnallisvaaleissa 2004 yhteensä..., 12.12.2007)

Taulukko 3. Ehdokkaat syntymämaan mukaan kunnallisvaaleissa 2004

Suomen kansalaiset (syntymämaa ei Suomi)		Ulkomaan kansalaiset	
Kaikki maat	429	Kaikki maat	264
Eurooppa	304	Eurooppa	205
Aasia	42	Aasia	16
Afrikka	37	Afrikka	12
Pohjois-Amerikka	12	Pohjois-Amerikka	5
Muu Amerikka	7	Muu Amerikka	3
Oseania	1	Tuntematon	23
Tuntematon	26		

Paiminta: maat, joissa n ≥ 5		Paiminta: maat, joissa n ≥ 5	
Ruotsi	179	Entinen Neuvostoliitto	76
Entinen Neuvostoliitto	55	Suomi	42
Turkki	20	Ruotsi	17
Somalia	12	Saksa	11
Irak	9	Viro	11
Saksa	9	Entinen Jugoslavia	6
Bangladesh	7	Turkki	6
Entinen Jugoslavia	7	Alankomaat	5
Kanada	6		
Yhdysvallat	6		
Etiopia	5		
Iran	5		
Libanon	5		
Nigeria	5		
Viro	5		

Lähde: Ulkomailla syntyneet ehdokkaat... 2007

Valituiksi tuli ulkomaan kansalaisista 12, joista kuusi oli Ruotsin kansalaisia ja kaksi Venäjän kansalaisia. Myös muut valituksi tulleet olivat eurooppalaisten maiden kansalaisia. (Ulkomailla syntyneet ehdokkaat... 2007.) KuntaSuomi-aineiston kunnissa puoli prosenttia valituista oli syntynyt ulkomailla.²⁴ Tähän lukuun sisältyvät niin Suomen kuin ulkomaidenkin kansalaiset. (Pikkala 2007a, 17.) Muu kuin suomi tai ruotsi on äidinkielenä 35 valtuutetulla (Kuntavaalit lyhyesti, 29.11.2007).

24 Kvantitatiiviseen KuntaSuomi-aineistoon sisältyy 47 kuntaa, jossa oli vuoden 2004 yhteensä noin 5800 ehdokasta (Pikkala 2007a, 17). Näin aineiston kunnissa olisi noin 29 ulkomailla syntynyttä valtuutettua.

3.2 Puolueet ja maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen edistäminen

Valtiovalta kiinnitti huomiota maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen eduskuntavaalien 2007 alla. Oikeusministeriö toteutti osana laajempaa äänestysaktiivisuuskampanjaa venäjänkielisen vaaliliitteen, joka jaettiin Spektr-lehden kanssa kotitalouksiin, ja jota oli saatavana myös raja-aseilla. Venäjänkielisiä äänioikeutettuja oli eduskuntavaaleissa yli kymmenen tuhatta. Venäjänkielisille suunnatun kampanjan osan vaikuttavuutta ei kuitenkaan erikseen arvioitu. (Oikeusministeriön äänestysaktiivisuuskampanja..., 26.10.2007; Aalto-Matturi 19.9.2007.)

Myös puolueet ovat huomanneet maahanmuuttaneiden äänestäjäpotentiaalin. Tämä näkyy esimerkiksi venäjänkielisten esittelyjen ilmaantumisena puolueiden verkkosivuille. Monille maahanmuuttaneista äänioikeutetuista ei ole vielä ehtinyt kehittyä vakiintuneita käsityksiä suomalaisista puolueista, ja niillä on siten paljon voitettavaa. Ylivoimaisesti suurin osa kunnanvaltuutetuista tulee ehdokkaiksi puolueiden kautta (Kuitunen 2000, 158), ja tästä syystä puolueet näyttävät keskeistä roolia myös maahanmuuttaneiden poliittisen läsnäolon edistäjinä tai estäjinä.

Sosioekonomiset tekijät eivät ole ikuisia poliittisen elämän ja puoluekentän järjestäjinä. Post-materiaalisten arvojen on jo katsottu murtaneen niihin perustuvaa järjestystä erityisesti vihreiden puolueiden nousun muodossa. Suomen puoluejärjestelmän kehittyminen ei myöskään alkanut eriävistä taloudellisista ja tuotannollisista intresseistä, vaan kielikysymyksestä (ks. Saukkonen 2007, 234–235). Nykyisten puolueiden joukkoon on vakiintunut yksi uskonnolliselle suuntaukselle pohjaava ryhmittymä, Kristillisdemokraatit. Pienemmässä mittakaavassa poliittista mobilisaatiota on viritelty myös eläkeläisyyden sosiaalisen paikan perustalle (Lepola 2000, 251).

Sekä maahanmuuttoon liittyvät kysymykset että maahanmuuttaneet äänestäjät voivat vaikuttaa puoluekentän muovautumiseen tulevaisuudessa. Näin on käynyt esimerkiksi Tanskassa, jossa tiukkaa maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikkaa yhtenä kantavana teemanaan ajava Dansk Folkeparti on saavuttanut vahvan kannatuksen, ja toisaalta Ruotsissa, missä viimeisimpiin kahteen hallitukseen on valittu näkyvään vähemmistöön kuuluva ministeri (eri puolueista). Puolueiden kyky reagoida maahanmuuttaneille keskeisiin kysymyksiin sekä niiden maahanmuuttaneille tarjoamat osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet ovat seuraamisen arvoisia aihealueita myös Suomessa.

Voisiko jopa syntyä uusia puolueita tai valitsijalistoja, kun väestössä esiintyvät erot moninaistuvat ja ryhmien koot kasvavat? Pääkaupunkiseudun venäjänkielisen väestön ennustetaan nousevan vuoteen 2025 mennessä lähes 35 000 asukkaaseen eli noin kolmeen prosenttiin pääkaupunkilaisista (Pääkaupunkiseudun väestö- ja palveluntarveselvitys 2015 ja 2025, 18–19). Paikoittain muualla Suomessa heidän osuutensa kuntalaisista on jo yli 2,5 % (Helsingin Sanomat 9.6.2006). Saataisivatko he joskus tulevaisuudessa seurata Ruotsalaisen kansanpuolueen (RKP) esimerkkiä kieli- ja vähemmistöoikeuksille perustuvasta mobilisaatiosta?

Birdin (2005, 456) mukaan maahanmuuton synnyttämien vähemmistöjen etnispohjainen järjestäytyminen on ollut marginaalista. Tanskassa maahanmuuttaneilla on ollut omia listoja kunnallisvaaleissa, mutta näiltä on tullut valituksi ehdokas vain

kahdesti, 1990-luvulla (Togebly, hyväksytty julkaistavaksi). Alankomaissa kuitenkin jopa kaksi maahanmuuttajapuoluetta pääsi Haagin kaupunginvaltuustoon vuonna 2006 (Saukkonen 2007, 240). Syyskuussa 2007 muutamat islamiin kääntyneet suomalaisyntyiset miehet kertoivat olevansa perustamassa islamilaista puoluetta tavoitteenaan osallistua syksyn 2008 kunnallisvaaleihin. Helmikuun 2008 alussa puolueeksi rekisteröintiä varten tarvittavista 5000 kannattajakortista oli tosin saatu kerättyä vasta viidennes. (Helsingin Sanomat 7.9.2007; Helsingin Sanomat 8.2.2008.)

Olemassa olevat puolueet ovat mahdollisiin uusiin ryhmittymiin nähden etulyöntiasemassa, mutta kilpailevat toistensa kanssa uusien äänioikeutettujen tuesta. Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvia ehdokkaita oli eniten Kristillisdemokraateilla (3,2 % ehdokkaista), toiseksi eniten Vihreillä (3,0), toiseksi vähiten Vasemmistoliitolla (1,0) ja selvästi vähiten Kokoomuksella (0,4). Äänioikeutetuista vieraskielisiä oli 5,6 % ja ehdokkaista yhteensä 1,9 %. (Tilastokeskus. Eduskuntavaalit 2007 – ehdokkaiden ja valittujen taustat, 22.1.2008.) Vähäinen vieraskielisten ehdokkaiden määrä ei kuitenkaan yksiselitteisesti kerro siitä, että puolue olisi huomionnut vähemmistöt huonosti, sillä suhteessa potentiaalisiin äänestäjiin liian runsas ehdokasasettelu johtaa äänten hajaantumiseen ja suomen pääkielten puhujien valintaan.

Taulukossa 4 on esitetty henkilökohtaisten yhteydenottojen sekä verkkosivujen avulla kerättyjä tietoja maahanmuuttajille suunnatun toiminnan organisoinnista puolueissa. Siinä voi nähdä kaksi päätyyppiä: normaalitoimintaan osallistaminen ja erityisten ryhmien perustaminen. Ensin mainittua edustavat selkeimmin Vihreät, mutta myös Vasemmistoliitto sekä osin SDP, jälkimmäistä puolestaan KD, Kokoomus, RKP ja Keskusta.

Taulukko 4. Maahanmuuttaneille suunnatun toiminnan organisointi puolueissa

Puolue	Ryhmän virallinen tai epävirallinen nimi	Asema puolueessa	Perustamisvuosi*, jäsenmäärä	Muuta
KOK	Kansalliset Maahanmuuttajat (Kamut ry)	Läheisjärjestö: toimii toimii porvarilliselta arvopohjalta ja läheisessä suhteessa puolueeseen.	2003, verkostossa >100 jäsentä.	Yhdessä Kansallisen sivistysliiton kanssa Maahanmuuttajasta vaikuttajaksi - koulutushanke vuodesta 2002.
RKP	Multicultural Finland r.f.	Jäsenjärjestö	2004, n. 25 jäsentä.	Yhdistyksen kielet ovat ruotsi ja englanti.
KD	Maahanmuuttajaverkosto	Verkoston toimeenpaneva elin on puolueen toimikunta.	Verkosto vuodesta 2001, toimikunta vuodesta 2005. Verkoston sähköpostilistalla on n. 300 tilaajaa.	Lisäksi paikallisosastot Helsingin englanninkielinen osasto (2004, yli 10 jäsentä), Helsingin venäjänkielinen osasto (2005, yli 10 jäsentä) ja Turun kansainvälinen osasto (uusi).

KESK	Keskustan Monikulttuurinen py, Keskustan venäjänkieliset py	Paikallisosastoja	Monikulttuurinen py n. 2003, 37 jäsentä Venäjänkieliset n. 2004, 46 jäsentä.	
SDP	Venäjänkielinen sossialidemokraattinen verkosto Turun ja Salon seudulla	Verkosto: jäsenet kuuluvat suomenkielisiin perusjärjestöihin paikkakunnillaan.	2004, n. 20 jäsentä.	Verkosto on käynnistämässä toimintaa myös Tampereen seudulla.
VIHR	Ei erillistä ryhmää,	linjaus maahanmuuttaneiden integroimiseksi osaksi "normaalista järjestötyötä"		
VAS	Helsingin Kansainvälinen Vasemmistory	Paikallisosasto (toiminta lakannut).	1999, n. 10 jäsentä.	Puolueessa pidetään parempana osallistumista kantaväestön kanssa yhteiseen toimintaan.

*) Toiminta on usein aloitettu jo muutamia vuosia yhdistyksen perustamista ennen.

Lähteet: Kansalliset maahanmuuttajat, 15.9.2007; Leisti 18.9.2007; Multicultural Finland, 15.9.2007; Norrbom 19.9.2007; KD - Kristillisdemokraatit, 18.9.2007; Juvonen 18.9.2007; Varila 21.9.2007a ja 21.9.2007b; Heinonen 28.10.2007; Laturi 13.8.2007; Pikkarainen 24.9.2007a ja 24.9.2007b.

Normaalitoimintaan osallistavassa mallissa pyritään välttämään me–muut-dikotomiaa ja tunnustamaan maahanmuuttaneiden tasa-arvoisuus syntyperäisten suomalaisten kanssa. Sitä voi siis pitää arvoperusteisena mallina, jossa eletään todeksi ihannetta maahanmuuttaneiden näkemisestä ensisijaisesti jonkin muun määritteen kuin maahanmuuttajuuden valossa. Myös toiminnan eriyttäminen perustuu kaikissa mallia toteuttavissa puolueissa maahanmuuttaneiden tasavertaisen osallistumisen arvolle, mutta lähtökohta on pragmaattisempi: englannin- tai omakielisten ryhmien kautta vasta suomea (tai ruotsia) opettelevat pysyvät ajan tasalla poliittisista keskusteluista, joista tietämättömiksi voisivat muuten jäädä. Puolueille saattaa myös näyttäytyä tarkoituksenmukaisena, että heillä on käytettävissään pysyvä taho, joka toimii puolueen sisäisenä asiantuntijana/vaikuttajana tietyissä kysymyksissä. Näin maahanmuuttaneet rinnastuvat naiseen ja nuoriin, joille kaikilla taulukon puolueilla on oma organisaatio.

Mallien pohjana vaikuttavia linjauksia tulkitessa täytyy kuitenkin ottaa huomioon myös mahdollisuus, etteivät puolueet ole välttämättä ratkaisseet maahanmuuttaneille suunnatun toimintansa muotoa erityisen tietoisesti, vaan eriytyneet yhdistykset ovat saattaneet syntyä spontaanisti jäsenten omasta aloitteesta, tai jäädä syntymättä ilman varsinaista päätöstä maahanmuuttaneiden normaalitoimintaan integroimisesta. Tämä pätee myös yhdistysten erilaisiin profileihin: SDP:lla ja Keskustalla yhdistykset ovat kieliperusteisia, ja niiden osallistujat oletettavasti jakavat yhteisen etnisyyden. Kokoomuksen Kamut ry kattaa kaikki maahanmuuttaneet kuten myös RKP:n monikulttuurisuusyhdistys. Kristillisdemokraattien organisaatiosta puolestaan löytyy niin yhden kieliryhmän kuin ylipäänsä vieraskielisten (englanninkielinen) yhdistys sekä kaikkia maahanmuuttaneita yhdistävä taso.

Maahanmuuttaja/monikulttuurisuusyhdistyksen muodollinen asema puolueessa vaihtelee. Ryhmät ovat statukseltaan jäsenjärjestöjä, paikallisyhdistyksiä, verkostoja, toimikuntia tai aatteellisesti sitoutuneita mutta muodollisesti puolueen ulkopuolisia yhdistyksiä. Heikompi asema verrattuna vakiintuneisiin nais- ja nuorisjärjestöihin johtuu tällä hetkellä oletettavimmin yksinkertaisesti ryhmien jäsenten vähäisyydestä,

mutta myöhemmin ryhmien kasvaessa on mielenkiintoista nähdä, vahvistuuko niiden organisatorinen asema.

Soinisen ja Etzlerin (2006, 218) mukaan Ruotsissa on yleistä, että puolueen jäsenjärjestöjen edustajille taataan paikat vaalitoimikunnassa, jonka työn tuloksella – vaalilistalla – on ruotsalaisessa vaalijärjestelmässä huomattavaa vaikutusta siihen, ketkä puolueesta luultavimmin tulevat valituiksi. Kun maahanmuuttaneet eivät ole järjestäytyneet omaksi jäsenjärjestökseen, ei heidän edustustaan vaalitoimikunnissa tämän mekanismin avulla ole turvattu. Soininen ja Etzler havaitsivat tutkimissaan kahdessa kunnassa maahanmuuttaneiden aliedustuksen vaalitoimikunnassa ja kunnanvaltuustossa olevan yhteydessä toisiinsa. Koska Suomessa vaalilistat ovat avoimia, eivät maahanmuuttaneiden puolueorganisaation status tai organisaation puute tätä kautta yhtä vahvasti heijastu vaalitulokseen. Kuitenkin esimerkiksi puoluekokouksessa vaikuttamisen suhteen organisaation asema on merkittävä myös Suomessa. Puolueiden osa maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen parantamisessa korostuu myös siitä näkökulmasta, että läsnäolon lisäämiseen pyrkivien muodollisten mekanismien kehittäminen koko edustuksellisen järjestelmän tasolla on haasteellista (ks. Phillips 1995, 168–191).

Maahanmuuttaneille suunnatun toiminnan organisoiminen yhdistyksen tai muun ryhmän muotoon on tapahtunut kaikissa eriytetyn maahanmuuttajatoiminnan puolueissa verraten hiljattain, aikaisintaan 2000-luvun alussa. Maahanmuuton kasvattamisen tarve ja maahanmuuttaneen väestöosan kasvu ovat varsinaisesti vasta parin viime vuoden aikana siirtyneet julkisessa keskustelussa marginaalista keskemälle. Tämä hiljattaisuus näkyy myös joidenkin puolueiden tavassa reagoida maahanmuuttajatoimintaansa koskeviin kyselyihini. Niiden tapa antaa oma-aloitteisesti tietoja myös puolueen maahanmuuttoa koskevasta työstä, ja siten rinnastaa tämä maahanmuuttaneiden osallistumisen tai maahanmuuttajatoiminnan kanssa, viestii tietyistä jäsentymättömyydestä. Maahanmuuttaneiden osallistumista maahanmuuttopoliittiseen työhön voi pitää kylläkin yhtä tärkeänä kuin osallistumiseen millä muulla politiikan osa-alueella tahansa, mutta oletus, että maahanmuuttaneita (tai heitä tutkivaa opiskelijaa) nimenomaisesti kiinnostaisi maahanmuuttopolitiikka, ei vaikuta loppuun asti pohditulta. Joissakin yhteyksissä maahanmuuttopolitiikkaan tosin sisällytetään myös kotouttamispolitiikka, ja varsinkin niitä kolmansista maista muuttaneita, jotka toivovat perheen- tai suvun jäsenten pääsyä Suomeen, myös maahanmuuttopolitiikka kapeassa mielessä voi kiinnostaa erityisesti.

Eräällä tavalla poliittisen mielenkiinnon suuntautumisvaihtoehtoja voi kuvata ”maahanmuuttajan” ja ”maahanmuuttaneen” käsitteiden eron avulla. Helsingin kaupungin kansainvälisessä kulttuurikeskuksessa Caisassa järjestettiin eduskuntavaalien alla 7.3.2007, maahanmuuttotaustaisten ehdokkaiden paneeli. Ehdokkaiden itselleen keskeisinä kysymyksinä esittelemien aiheiden joukossa mainittiin usein esimerkiksi suomen kielen opetuksen tehostaminen. Jonkin aikaa esittelyjen jälkeistä keskustelua kuunneltuaan eräs yleisössä istunut nainen pyysi puheenvuoron, ja silminnähden turhautuneena nuhteli ehdokkaita siitä, että heidän tilallaan olisi voinut olla ketä tahansa suomalaisia poliitikkoja. Hän syytti ehdokkaita siitä, etteivät nämä puhuneet ”maahanmuuttajien asioista”, ja lähti salista tuohuneensa sanottavansa sanottuaan.²⁵ Mistä oli kyse? Kriitikin

25 Kuvaus perustuu havainnointiin ja tilaisuudesta tekemiini muistiinpanoihin.

esittänyt nainen ei tarkentanut, mitä hän ymmärsi maahanmuuttajien asioiksi. Itse tulkitsin tilannetta siten, että suuttunut kuulija oli asetelmassa maahanmuuttajana – ehdokkaat taas maahanmuuttaneina. Ehkä ehdokkaat eivät kohdistaneet naisen mielestä tarpeeksi huomiota syrjintään ja maahanmuuttajana olemisen marginaalisuuteen yhteiskunnassa tai Suomen tiukkaan maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaan. He keskittyivät siihen, mikä muuton jälkeisessä elämässä heidän mielestään on tärkeää, ja puhuivat maassa paikkansa jo vakiinnuttaneen ihmisen asemasta käsin. Dahlstedt (2005, 168) onkin huomauttanut, että politiikassa toimivat maahanmuuttaneet ovat uudessa maassa hyvin pärjänneitä, eikä ole täysin ongelmatonta ajatella heitä yhteiskunnan marginaalissa elävien maahanmuuttaneiden edustajina.

Maahanmuuttokysymysten ja maahanmuuttaneiden ajatukselliseen yhdistämiseen voi ehkä myös kohdistaa samaa kritiikkiä, jota Valtion taidemuseon kulttuuri-vähemmistökoordinaattori ja entinen kunnanvaltuutettu Umayya Abu-Hanna esitti kolumnissaan Helsingin Sanomissa (19.9.2007) suomalaisen monikulttuurisuuskeskusteluun liittyen:

Poliittisen linjauksen jälkeen on rakennettava toimiva käytäntö, ja siihen tarvitaan asiantuntijoita. Tällä saralla Suomi on seurannut katolilaiskäytäntöä, jossa paavi neuvoo seksuaaliasioissa ja munkit naisten tasa-arvossa. Tässä tapauksessa Suomen asiantuntijoita olisivat Suomen siirtolaiset.

Abu-Hannan mukaan Suomessa turvaudutaan siis asiantuntijoina ihmisiin, jotka ehkä mielellään esittävät näkemyksiään, mutta joilla ei ole lainkaan omakohtaista kokemusta käsiteltävästä asiasta. Suomen maahanmuuttaneista moni saattaa kylläkin tulla maista, joissa etninen ja kulttuurinen moninaisuus on suurempaa kuin Suomessa, mutta harva sellaisesta yhteiskunnasta, jonka tavoista järjestää monikulttuurisuus oikeudenmukaisesti ja toimivasti Suomi voisi oppia. Jos maahanmuuttaneella ei kuitenkaan ole asiantuntemuksen kautta annettavaa maahanmuutto- ja kotoutumiskysymyksissä, onko hänen pääsynsä osalliseksi poliittisessa keskustelussa silloin uhattuna? (Lokeroinnista ks. luku 2.4.)

Tilannetta mutkistaa, että joillakin yhteiskunnallisesti aktiivisilla maahanmuuttaneilla todella on sekä kiinnostusta maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkaan (ks. Ansari & Qureshi 1998) että työn ja kouluttautumisen kautta saavutettua asiantuntemusta kyseisistä aiheista (ks. Togeby, hyväksytty julkaistavaksi). Kiinnostus ja asiantuntemus eivät siis aina yhdisty samassa maahanmuuttaneessa, mutta niinkin saattaa olla. Puolueilta maahanmuuttaneiden osallisuutta laajasti mahdollistava työskentelytapa vaatii siksi, että näille erityisesti suunnatut toimet on tavalla tai toisella, vaikka vain osittain, eriytetty maahanmuuttoon, kotouttamiseen ja monikulttuurisuuteen liittyvästä asiasisältötyöskentelystä.

Olen edellä tarkastellut puolueiden tapoja järjestää maahanmuuttaneille suunnattu toimintansa ja pohtinut eri vaihtoehtoja inklusion ja lokeroimattomuuden näkökulmista. Puolueiden toteuttamat mallit vaihtelevat suhteessa siihen, onko mitään eriytettyä maahanmuuttajaryhmää olemassa, mikä mahdollisen ryhmän kokoava periaate on, sekä siihen, mikä ryhmän asema on puolueen organisaatiossa. Yksin tässä tekemieni havaintojen perusteella en kuitenkaan pysty arvioimaan, mikä puolue

tehokkaimmin edistää maahanmuuttaneiden poliittista osallisuutta, eikä myöskään vieraskielisten ehdokkaiden määrä viime vaaleissa itsessään kerro paljon. Voi kuitenkin todeta, että erityisesti Kristillisdemokraattien organisaatiossa maahanmuuttaneille suunnattu toiminta on pitkälle järjestäytyntä ja, samoin kuin Kokoomuksen maahanmuuttajayhdistyksellä, verkoston tiedotus näyttää tavoittavan suhteellisen runsaasti potentiaalisia osallistujia.

Siirtolaisten poliittisen suuntautumisen tiedetään muualla Euroopassa painottuvan poliittisen spektrin vasemmalle puolelle. Tämä liittyy esimerkiksi maahanmuuttaneiden kantaväestöä heikompaan sosioekonomiseen asemaan ja urbaaniin asutukseen (ks. esim. Togeby, hyväksytty julkaistavaksi; ks. myös Pyykkönen 2007b, 89). Kaikilla puolueilla on kuitenkin voitettavaa maahanmuuttaneiden äänien suhteen, ja esimerkiksi Kanadassa konservatiivinen puolue kampanjoi vähemmistöetnisessä lehdistössä vedoten arvokonservatiivisiin siirtolaisiin. Puolue korosti esimerkiksi samaa sukupuolta olevien avioliittomahdollisuuden vastustusta sekä yksityisten uskonnollisten koulujen tukea verovaroista. (Bird 2007, 11.)

Maahanmuuttaneiden yksilöiden poliittisen toiminnan tukemisen ja yleensä maahanmuuttaja- tai monikulttuurisuusystävällisten linjausten ei myöskään tarvitse olla yhteydessä keskenään. Myös maahanmuuttaneilla poliitikoilla voi olla rajoittavia näkemyksiä, ts. kaikenlaisia poliitiikkalinjauksia kannattavat puolueet pystyvät halutessaan rekrytoimaan maahanmuuttaneita toimintaansa (ks. Bird 2005, 455–456). Paljon huomiota herättäneenä esimerkkinä tällaisesta tilanteesta voidaan mainita alankomaalaisen puolueen Volkspartij voor Vrijheid en Democratie:n somalialaissyntyinen kansanedustaja (2003–2006) Ayaan Hirsi Ali, jonka poliittisessa toiminnassa islaminvastaisuus oli keskeisellä sijalla (Wikipedia. Ayaan Hirsi Ali, 23.9.2007; Fekete 2006, 4, 15–16). Lisäksi vaali- ja puoluejärjestelmä voi vaikuttaa siten, että valituksi tuleminen mahdollisuudet ovat suurimmat kooltaan merkittävimmissä puolueissa. Tällöin maahanmuuttaneet saattavat päästä edustuseliimiin parhaiten sellaistenkin puolueiden kautta, joiden linjaukset yleisesti eivät ole erityisen maahanmuuttajaystävällisiä. (Bird 2005, 446.)²⁶

Edellä on käsitelty vaalien kautta tapahtuvaa osallistumista. Poliittiseen mahdollisuusrakenteeseen kuuluvat kuitenkin myös muut vaikuttamisen areenat. Seuraavaksi otan esimerkkinä näistä muista kanavista esille käräjä- ja neuvottelukuntainstituutiot, joita julkisen hallinnon yhteyteen on perustettu vähemmistöjen kuulemisen turvaamiseksi päätöksenteossa. Myös uudet etniset vähemmistöt on huomioitu sisäministeriön alaisen etnisten suhteiden neuvottelukunnan muodossa.

3.3 Vähemmistöjen käräjä- ja neuvottelukuntainstituutiot

Maahanmuuttoon liittyvässä keskustelussa muistutetaan joskus Suomen jo perinteisesti olevan ”monikulttuurinen” maa (Saukkonen 2007, 38; ks. esim. Niemelä 2007, 49;

26 Maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen edistämisen ja näille tärkeiden kysymysten huomioinnin yhteyden määrittäminen voisi olla hankalaa myös siksi, että yksiselitteisten ja yleisten ”maahanmuuttaneiden intressien” nimeäminen on usein keinotekoista (ks. Soininen & Etzler 2006, 19).

vrt. Lepola 2000, 266), sillä maassa on useita vakiintuneita ja eri tavoin tunnustettuja vähemmistöjä, joiden yhteenkuuluvuus perustuu etnisyyteen, uskontoon, kieleen tai näiden yhdistelmiin. Kielellinen moninaisuus tulee ruotsin, saamen ja romanin kielten sekä viittomakielen kohdalla jo perustuslaissa tunnustetuksi, ja lisäksi muidenkin ryhmien oikeus ”ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan” todetaan (L 731/1999). Suomen nk. vanhoista vähemmistöistä suomenruotsalaisilla, alkuperäiskansa saamelaisilla sekä romaneilla on laissa säädettyjä kanavia, jotka eri tavoin välittävät yhteisöissä keskeisiä näkökohtia poliittisiin prosesseihin.²⁷ Seuraavassa tarkastelen niitä sekä uusien etnisten vähemmistöjen neuvottelukuntajärjestelyjä erityisesti jäsenkokoonpanon ja edustamisen suhteen.

Suomen- tai ruotsinkielisyys ja ruotsin kielen asema ovat olleet yksi politiikan ja kolinjoja ja kestokysymyksiä Suomessa yli sadan vuoden ajan. Ruotsalainen kansanpuolue (Svenska Folkpartiet) onkin, liberaalin kansanpuolueen luonteestaan huolimatta, ensisijaisesti kielipuolue. Se ilmoittaa nauttivansa ruotsinkielisistä kolmen neljäsosan kannatusta (Suojanen 2007, 18). RKP on osallistunut hallitukseen yhtämittaisesti vuodesta 1983 (Bengtsson 2005, 141) ja se on valtuustokaudella 2004–2008 suurin valtuustoryhmä 33 kunnassa rannikkoseuduilla (Kunnallisvaalit 2004, 45). Ruotsinkielistä toimintaa on kuitenkin lähes kaikilla muillakin eduskuntapuolueilla, ja ne ovat edustettuina suomenruotsalaisten edustuksellisessa järjestössä, Suomenruotsalaisissa kansankäräjissä (Svenska Finlands folkting).²⁸ RKP:llä on tosin 75 paikasta tällä hetkellä 50 (Svenska Finlands folkting, 30.10.2007).

Laissa Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä (L 1331/2003) määritellään Suomenruotsalaisten kansankäräjien tehtäväksi edistää Suomen ruotsinkielisen väestön oikeuksia, toimia sen sivistyksellisten ja yhteiskunnallisten olojen kehittämiseksi sekä ruotsin kielen aseman edistämiseksi Suomessa. Sen jäsenet valitaan kunnallisvaalien yhteydessä siten, että eri puolueet saavat paikkoja suhteessa näiden ruotsinkielisten kunnallisvaaliehdokkaiden saamaan äänimäärään. Puolueet puolestaan käyttävät edustajapaikkojensa täyttämässä suljettuja listoja. (Svenska Finlands folkting, 30.10.2007.)

Saamelaisia virallisesti edustavaan elimeen, saamelaiskäräjiin, valitaan 21 jäsentä ja 4 varajäsentä suorilla vaaleilla joka neljäs vuosi. Äänioikeutettuja ovat itseään saamelaisena pitävät henkilöt tietyin rajauksin, mutta äänestyoikeus ole sidottu kotipaikkaan saamelaisten kotiseutualueella. (Ks. L 974/1995.) Vaali toimitetaan henkilövaalina, ja ehdokkaan voi asettaa vähintään kolmen äänioikeutetun muodostama valitsijayhdistys (L 974/1995). Näin siis puolueet eivät suoranaisesti ole mukana ehdokasasettelussa. Edustajien ryhmittäytymiseen käytännön työskentelyssä ovat Lehtolan (2005, 46) mukaan vaikuttaneet niin suku, asuinalue, kunta kuin puoluepolitiikkakin.

27 Muita vanhoja vähemmistöjä ovat juutalaiset (n. 1400 jäsentä), tataarit (n. 850) sekä Suomeen autonomian ajalla ja 1900-luvun alkupuolella muuttaneiden venäläisten jälkeläiset (n. 5000). (Heiskanen & Mitchell 2002, 308). Suomen n. 60 000 ortodoksia muodostavat myös merkittävän uskonnollis-kulttuurisen vähemmistön, vaikkakaan ortodokseja ei usein mainita vanhoja vähemmistöjä käsiteltäessä. Suomenjuutalaisista voi mainita, että kyseisestä yhteisöstä lähtöisin oleva kansanedustaja Ben Zyskowitz on toiminut eduskunnassa yhtämittaisesti vuodesta 1979.

28 Esimerkiksi: Vuonna 1899 perustetulla SDP:n jäsenjärjestö Finlands Svenska Socialdemokraterna r.f.:llä on n. 2000 jäsentä (Björklöf 19.3.2008). Keskusta on alkuvuodesta 2008 organisoinut ruotsinkielisen toimintansa omaksi osastokseen (KeskustaOnline. ”Centerns svenskspråkiga verksamhet...”, 18.3.2008).

Saamelaiskäräjät toimii oikeusministeriön hallinnonalalla. Sen tehtäväksi määritellään laissa saamelaiskäräjistä (L 974/1995) saamelaisten kieltä ja kulttuuriaan koskevaan itsehallintoon kuuluvien tehtävien hoitaminen. Erikseen mainitaan myös saamelaisten asemaa alkuperäiskansana koskevat asiat. Eduskunnan työjärjestyksessä (L 40 v. 2000/1999) säädetään, että valiokunnan tulee saamelaisia koskettavissa asioissa varata saamelaisten edustajalle mahdollisuus tulla kuulluksi. Saamelaiskäräjät pitää tätä riittämättömänä, sillä sen valtaoikeudeksi oli valmisteluvaiheessa suunniteltu oikeutta tulla kuulluksi eduskunnassa suoraan (Lakimiessihteerin katsaus... 10.6.2002). Saamelaisten poliittinen kamppailu alkuperäiskansana tunnustetuksi tulemisesta sekä oikeudesta kulttuuriseen itsehallintoon kesti vuosikymmeniä, eikä maa-oikeuksiin liittyviä ristiriitoja edelleenkään ole ratkaistu. (Lehtola 2005.)

Valtioneuvosto asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan romaniväestön yhteiskunnallisia osallistumismahdollisuuksia sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä olosuhteita edistämään valtakunnallisen, enintään 18-jäsenisen romaniasiain neuvottelukunnan, joka toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä. Alueelliset neuvottelukunnat toimivat lääninhallitusten nimittäminä. (A 1019/2003.) Työn painopiste on siirtynyt sosiaalisten ongelmien ratkaisusta yhteiskunnalliseen tasavertaisuuteen ja kulttuurisena vähemmistönä tunnustamiseen liittyviin kysymyksiin (Pulma 2006, 182–188).²⁹

Edellä esitellyt kolme tapaa järjestää vähemmistön tunnustaminen poliittisessa järjestelmässä ja edistää sen äänen kuulumista päätöksentekoprosesseissa heijastavat kolmea erilaista edustamiskäsityksen painotusta. Ruotsinkielisen vähemmistön kysymykset tulevat esille valtakunnallisessa päätöksenteossa niihin erikoistuneen puolueen kautta. Lisäksi laissa on säädetty erityisestä yhdistysmuotoisesta edunvalvontaelimestä, jonka valtasuhteet peilaavat puolueiden kannatusta ruotsinkielisten ehdokkaiden osalta. Suomenruotsalaisten kansankäräjien tehtävämäärittelyssä kuitenkin korostuu intressiedustuksen ajatus yli peilikuvaedustuksen. Saamelaiskäräjiin puolestaan liitetään vahvemmin ajatus saamen kansan edustamisesta. Saamelaiskäräjien organisaation kiinnittyminen oikeusministeriön hallinnonalaan ja edustajien valinta suoralla vaalilla mahdollistavat, että valtiolliselta kannalta katsottuna tällä elimellä voi olla oikeus virallisesti edustaa saamelaisia (ks. L 974/1995 § 6).

Romaniasiain neuvottelukunta poikkeaa merkittävästi kärjäelimestä niin valintamekanisminsa kuin hallinnollisen asemansa suhteen. Siinä painottuu ajatus ”viisaasta edustajasta”; yhdistykset esittävät elimeen kärkinimiään, ja ministeriöiden asiantuntijoita on jäseninä useita. Tämä tekee neuvottelukunnasta luonteeltaan viranomaiselimen kaltaisen. Pienempien ja uusien etnisten vähemmistöjen kohdalla järjestely on osin samanlainen, mutta se sisältää myös puoluepoliittisen aspektin.

Valtakunnallinen, 32-jäseninen etnisten suhteiden neuvottelukunta toimii sisäministeriön yhteydessä, ja sen alueelliset ryhmät, Länsi-Suomen, Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen ETNOt, Työelämä- ja elinkeinokeskusten alaisuudessa (A 1395/2007, A 96/2005).³⁰ Neuvottelukunnan tehtävät liittyvät etnisen yhdenvertaisuuden edis-

29 Camilla Nordbergin (2007) väitöstutkimus valottaa suomalaisen romanivähemmistön asemaa kansalaisuuden ja siten yhteiskuntaan osallistumisen näkökulmasta.

30 Maahanmuuttoasiat (ja niiden mukana ETNO) siirtyivät 1.1.2008 työministeriön alaisuudesta sisäministeriöön (ks. A 1395/2007). ETNO:n Hyvät etniset suhteet pääkaupunkiseudulla -työryhmä on suosittanut alueellisen neuvottelukunnan perustamista myös Etelä-Suomeen (Hyvät etniset suhteet pääkaupunkiseudulla -työryhmän mietintö 23.2.2007).

tämiseen ja asiantuntijarooliin maahanmuuttoasioissa. Siinä ovat nykyisin edustetuna ministeriöt, eduskuntaryhmät, maahanmuuttajia ja (uusia ja vanhoja) etnisiä vähemmistöjä edustavat rekisteröidyt yhdistykset tai yhdistysten yhteenliittymät (suomenruotsalaisia edustaa RKP eduskuntaryhmien joukossa), Suomen Kuntaliitto, työmarkkinajärjestöt sekä alueelliset ETNOt (Etnisten suhteiden neuvottelukunta, 30.11.2007).

Arviointitutkimuksessaan ETNOsta Outi Lepola ja Leena Suurpää (2003) käsitelivät laajasti elimen alkutaipaleen haasteita. Myös edustamisen problematiikka sai huomiota. Lepola ja Suurpää totesivat esimerkiksi, että ETNON roolin suhteen esiintyi eriäviä odotuksia. Jotkut jäsenet näkivät ETNON mieluiten tiukan neuvoo-antavana ja siten reaktiivisena elimenä, kun toiset – erityisesti maahanmuuttotaustaiset jäsenet – olisivat halunneet kehittää neuvottelukuntaa aktiivisempaan suuntaan, osanottajaksi poliittiseen keskusteluun. Samoin vähemmistötaustaisten jäsenten rooliodotusten suhteen esiintyi ristiriitaisuutta: muodollisesti nämä edustivat yksilöinä vain itseään; oli kuitenkin selvää, että epämuodollisesti heiltä odotettiin yhteyttä kieliyhteisönsä.

Arviointitutkimuksen jälkeen ETNOa uudistettiin muun muassa suhteessa vähemmistötaustaisten jäsenten edustajarooliin ja rekrytointiin. Ongelmalliseksi osoittautuneesta kieliperusteisesta edustuksesta luovuttiin, ja vähemmistötaustaisten jäsenten paikat tulivat yhdistysten hakumenettelyn kautta täytettäväksi. Eduskuntaryhmien ja etujärjestöjen edustus neuvottelukunnassa teki elimestä selkeämmin poliittisen. Näin ETNOssa kohtaavat ”viisaan edustajan” (yhdistykset) ja puoluepoliittisen, vaaleihin linkittyvän, edustamisen ideat.

Etnisiin suhteisiin liittyviä neuvottelukuntia esiintyy myös kuntatasolla – suurista kaupungeista Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla.³¹ Järjestelyt eivät kuitenkaan ole identtiset; vaihtelua esiintyy niin nimen, painotuksen kuin jäsenpohjan suhteen. Espoossa monikulttuuriasiain neuvottelukunnassa on puoluepoliittisten luottamushenkilöiden lisäksi asiantuntijajäseniä, joista osa edustaa eri vähemmistöjen yhdistyksiä (Monikulttuuriasiain neuvottelukunta, 26.11.2007). Vantaalla puolestaan monikulttuurisuusasiain neuvottelukunta on yksinomaan puoluepoliittinen. Sen pysyvät ja ulkopuoliset asiantuntijat edustavat kaupungin toimialoja ja muita viranomaistahoja. (Monikulttuurisuusasiain neuvottelukunta, 26.11.2007.) Helsingin maahanmuutto- ja kotouttamisasioiden neuvottelukunta muuttui kesällä 2007 viranhaltijaryhmästä luottamushenkilöpohjaiseksi elimeksi, jolla ei ole pysyviä asiantuntijajäseniä (ks. Khs 21/04.06.2007).

Puolueet ovat jokaisessa näistä kunnista nimittäneet sekä suomalaissyntyisiä että maahanmuuttaneita edustajikseen neuvottelukuntiin. Poliittisen mahdollisuusrakenteen kannalta voi myös kunnassa toimivien maahanmuuttajayhdistysten mahdollisen roolin neuvottelukunnassa nähdä merkitykselliseksi. Kuntien voi tulkita suuntaavan yhdistysten toivottua toimenkuvaa poliittis-yhteiskunnallisemmaksi tai sosiaalityö- ja kotouttamispainottuneemmaksi sen mukaan, missä määrin se osallistaa yhdistyksiä neuvottelukunnan työhön (ks. Pyykkönen 2007a).

31 Myös muissa kunnissa on erilaisia maahanmuuttoon liittyviä elimiä, esim. Kotkassa maahanmuuttotoimikunta (Kotka. Maahanmuuttotoimikunta, 30.11.2007).

Jos edustaminen ja edustuksellisuus ovat haasteellisia aiheita vaaleilla valittavien elinten kohdalla, ovat ne sitä erityisesti nimitettävien ja vailla itsenäistä poliittista päätösvaltaa olevien ryhmien suhteen. Ensin mainitun kohdalla järjestelmä voi tuottaa eri suuntiin enemmän tai vähemmän vinoja tuloksia, mutta lopulta äänestäjien käyttäytyminen kuitenkin on hyvin ratkaisevassa osassa. Määrällinen tulos voidaan todeta, ja valinnan tapahduttua voidaan arvioida edustuksen sisällöllistä toteutumista. Nimitettävissä elimissä hallintojärjestelmän on sen sijaan pystyttävä ennakoimaan edustuksen toteutumista määrittäessään nimitysperusteita. Esimerkkinä ratkaisuyritysten monenkirjaisuudesta voidaan pitää Tanskan kunnissa toimivia kotouttamisneuvostoja, joiden jäsenet kunnanhallitus nimittää. Siitä, miltä perustalta nimitys tapahtuu, on useita variaatioita. Joissain kunnissa kunnanhallitus nimittää jäsenet täysin itsenäisesti, toisissa etnisten vähemmistöjen yhdistysten esitysten pohjalta. Monissa ainakin osa paikoista täytetään erikseen järjestettyyn vaalin perustuen. Vaalijärjestelyt puolestaan vaihtelevat kunnittain, sillä kotouttamislaisissa ei säädetä tarkasti, ketkä tällaisissa vaaleissa ovat äänioikeutettuja. (Gode integrationsråd – En håndbog 2006, 24–29.)

3.4 Haastateltujen kunnallinen toimintakonteksti

Tätä työtä varten haastattelemani valtuutetut ovat puolueaktiivisuutensa kautta osallisia poliittisessa järjestelmässä kokonaisuudessaan, mutta omassa toiminnassaan he kiinnittyvät nimenomaisesti paikallisen, kunnallisen ja osin alueellisen politiikan konteksteihin. Kunnallispolitiikka toimii kylläkin kokemuksen hankkimisen paikkana ja rekrytointikanavana valtakunnanpolitiikkaan (Kuitunen 2000, 65), mutta kunnissa päätöksiä tekevästä valtuutetuista suurin osa on sivutoimisia poliitikkoja. Kansanedustajia kaikista vuonna 2004 valituista kunnanvaltuutetuista oli vain kaksi prosenttia (Kunnallisvaalit 2004 2006, 231). Siten kunnanvaltuutetut ovat yhtäaikaaisesti sekä luottamustoimen haltijoita että yhteisönsä tavallisia jäseniä (ks. Weltman 2004, 87).

Suomen kunnallinen itsehallinto nojaa perustuslakiin (L 731/1999) sekä kuntalakiin (L 365/1995), ja sitä pidetään kansainvälisesti verrattuna vahvana (Nousiainen 1998, 291–292.) Kuntien hoidossa on merkittävä osa julkisen sektorin kansalaisille tarjoamista palveluista, ja tehtävien määrä on kasvanut viime vuosikymmeninä (ks. Heuru 2001, 44). Eri asia on kuitenkin, miten paljon todellista liikkumavaraa kunnilla on itsehallinnossaan. Monissa kunnissa taloutta rasittavat muun muassa työttömyys ja väestön ikääntymiseen liittyvä palveluntarpeiden kasvu. Poliitiikka erittäin tiukan talouden kunnissa on eriluonteista kuin menestyvissä kasvukeskuksissa. Kunnat ovat myös riippuvaisia toisistaan ja muista laajemmista toimintaympäristöistä. (ks. Pikkala 2005, 37.)

Kunnallishallinto ja -hallinta kokivat suuria muutoksia 1990-luvun aikana. Tutkimuksissa taloudellisen laman, tulosjohtamisen ja kuntalain ajan seurauksista eräs keskeisistä aiheista on ollut luottamushenkilöjärjestelmän aseman muuttuminen. Esimerkiksi Kauko Heuru (2001) on asettanut kyseenalaiseksi kuntalain uudistuksessa keskeisenä esiintuodun päämäärän – valtuuston vahvistamisen – toteutumisen niin laissa kuin kunnallishallinnon todellisuudessa. Hän arvioi, että ”[v]altuuston asema ei ole vahvistunut samassa suhteessa kuin kunnallishallinnon yhteiskunnallisen merkityksen lisääntyminen olisi edellyttänyt” (em., 55). Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden

itsearvio vaikutusvallastaan viittaa hierarkiaan, jossa ennen kunnanhallitusta ja valtuutettuja tulevat viranhaltijat (Pikkala 2005, 50). Pikkalan (em.) mukaan luottamushenkilöiden asema näyttää kuitenkin vahvistuneen 1990-luvun puolivälistä.

Lisäksi tällä hetkellä kunnallispolitiikan toimintakehystä muuttaa kunta- ja palvelurakennemuutos, jonka puitteissa kuntien ja siten kunnanvaltuustojen ja -valtuutettujen lukumäärä pienenee. Myös uuden kuntalain (L 365/1995) avaamat mahdollisuudet kuntalaisten suoran osallistumisen lisäämiseksi vaikuttanevat valtuustojen työhön, vaikkakin suoran osallistumisen muotojen hyödyntäminen on suurimmassa osassa kuntia vielä hyvin vähäistä (ks. Laiho, Kurikka & Laamanen 2000).

Edellä esitetyt tekijät vaikuttavat paitsi valtuutettujen luottamustehtävän sisältöön, myös sen houkuttelevuuteen. Kuitunen (2000, 66–70) arvioi sitä todeten, että kunnallinen luottamustehtävä on muun poliittisen uran kannalta keskeinen meriitti ja valtuuston laaja tehtäväkenttä saattaa tehdä valtuustotyöstä arvostettua. Toisaalta vallan keskittyminen pienelle eliitille sekä pelko poliittisesta toimesta mahdollisesti aiheutuvasta leimautumisesta saattavat vaikuttaa kielteisesti siihen, miten potentiaaliset ehdokkaat arvioivat kunnallispoliittisia näkymiään.

Miten kunnallispolitiikan kehys sitten vaikuttaa maahanmuuttaneiden mahdollisuuksiin sen puitteissa? Se, miten paljon valtuuston luottamushenkilöt vaihtuvat vaalien yhteydessä, vaihtelee erittäin voimakkaasti kuntien välillä. Valtuustosta ”putoamia” enemmän uusien valintamahdollisuuksiin vaikuttaa tilan antaminen (luopumiset) vanhojen valtuutettujen taholta, sillä noin 80 % ehdolle asettuneista ”istuvista” valtuutetuista on kolmissa viimeisimmissä kunnallisvaaleissa tullut valituiksi. Kovan kilpailun kunnissa luopumista tapahtuu vähemmän kuin niissä, joissa ehdokkaita yhtä edustajapaikkaa kohden on vähemmän. Karkeasti ottaen kilpailua on vähemmän pienissä kunnissa kuin suurissa. (Pikkala 2007b; 24–25, 34–35.)

Monien pienten kuntien taloudellinen liikkumatila asettaa politiikalle haasteita, minkä vuoksi ehdolle ei ehkä aina ole helppoa löytää tarpeeksi suurta määrää halukkaita. Näyttää siltä, että luopumista tapahtuisi hiukan enemmän tiukan taloustilanteen kunnissa (em., 36). Lisäksi ehdokkaat ovat äänestäjille henkilökohtaisesti tuttuja useammin pienillä paikkakunnilla kuin suurilla. (Borg 1998, 24.) Tämän voi arvella olevan maahanmuuttaneille erityinen etu, sillä todennäköisyys, että hyvin moni syntyperäinen suomalainen äänestäisi täysin tuntematonta maahanmuuttanutta lienee pieni.

Voi siis väittää, että sellaisissa pienissä kunnissa, joissa valtuutettujen vaihtuvuuden taso on korkea, maahanmuuttaneelle kuntalaiselle olisi matala kynnyksen ja hyvät mahdollisuudet hakeutua paikallispolitiikkaan. Etnisiin vähemmistöihin kuuluvien läsnäolon kannalta tosin suuret kaupungit olisivat keskeisimpiä. Niissä kuitenkin valtuustoon pääsy on yleisesti ottaen vaikeampaa. Niin kauan kuin etnisen kuulumuksen ohjaamasta äänestämisestä ei ole ratkaisevaa apua maahanmuuttaneelle ehdokkaalle, läpimeno vaikuttaisi siis helpommalta pienissä kuin suurissa kunnissa. Pienissä kunnissa maahanmuuttanut ei kylläkään voi käytännöllisesti katsoen lainkaan nojata ”etnisiin ääniin”, mikä asettaa omanlaisiaan reunaehdoja ehdokkaan julkituodulle identiteetille ja vaalistrategialle (ks. Bird 2005, 446–449). Toisaalta taas suurissa kaupungeissa puolueilla voi olettaa olevan erityistä kiinnostusta esittäytyä maahanmuuttajaystäväisinä. Näin niiden kautta voi aua esimerkiksi lautakuntapaikka kyseisestä aihealueesta kiinnostuneelle maahanmuuttaneelle, vaikka tämä ei vaaleissa tulisi valituksi.

Väestömäärältään samankokoisetkin kunnat kuitenkin poikkeavat toisistaan muun muassa taajamarakenteeltaan, poliittiselta koostumukseltaan ja hallintokulttuuriltaan (Borg 1998, 25). Esimerkiksi Ståhlberg (1997, 127–134) puhuu erilaisista valtarakenteista nimeten kuntia pluralistisiksi, korporatiivisen rakenteen kunniksi, poliittikkokunniksi ja pomokunniksi. Näissä päättäjien yleisimmät toimintaprofilit ja näiden suhteet ympäröivään yhteiskuntaan ovat erilaiset. Valtarakenteiden eroilla on luonnollisesti yhteys kunnan muihin ominaisuuksiin, esimerkiksi kokoon ja elinkeinorakenteeseen.

Maahanmuuttaneiden mahdollisuuksia politiikassa paikallisesti muovaavat olosuhteet ovat siis moninaiset. Lisäksi uusien etnisten vähemmistöjen kasvu ajan kuluessa muuttaa tilannetta: jossakin vaiheessa etnisperusteisen poliittisen mobilisaation on mahdollista nostaa ehdokkaita valtuustoon, vaikkakaan pelkkä tietyn etnisen ryhmän koko ei ole riittävä ehto tällaisen mobilisaation synnylle (ks. Togeby 1999). Myös valtuutettujen vaihtuvuus on olennainen tekijä osallistumisen mahdollistumisessa nyt, kun etniset vähemmistöt ovat vielä aliedustettuina.

Luvun 3 tarkoituksena oli tarkastella muutamia suomalaisen poliittisen mahdollisuusrakenteen osia maahanmuuttaneiden osallistumisen näkökulmasta. Aluksi todettiin, ulkomaan kansalaiset Suomessa ovat käyttäneet osallistumisoikeuttaan kunnallisvaaleissa melko vaatimattomasti. Aivan viime vuosina puolueet ovat kuitenkin alkaneet huomioida maahanmuuttaneita erityisesti omassa toiminnassaan ja pyrkivät tavoittelemaan uusia ääniä asettamalla maahanmuuttotauksia ehdokkaita. Samanaikaisesti myös valtionhallinnossa maahanmuuttaneiden osallistumista on pyritty edistämään venäjänkielisille suunnatun äänestysaktiivisuuskampanjan avulla, ja etnisten suhteiden neuvottelukuntaa on uudistettu.

Ulkomaan kansalaisten poliittiset oikeudet laajenivat 1990-luvulla. 2000-luvulla maahanmuuttaneiden poliittiseen osallistumiseen on alettu kiinnittää huomiota. Ehkä 2010-luvulla maahanmuuttotauksia ehdokkaat menestyvät eduskuntavaaleissa. Kuitenkin jo nykyisin paikallisella tasolla toimii maahanmuuttaneita luottamushenkilöitä, joiden toimintakontekstin yleisiä piirteitä hahmoteltiin luvun viimeisessä osassa. Työn loppuosassa keskitytäänkin haastatteluihin kunnanvaltuutettuihin. Seuraavaksi kerron haastattelututkimuksen toteutuksesta, ja luvussa viisi analysoin haastattelujen sisältöjä.

4 Haastattelututkimuksen luonne ja toteutus

Tutkimusta suuntaavat tutkijan käsitykset tiedon ja todellisuuden olemuksesta – esimerkiksi siitä, mitä ylipäänsä voidaan tietää (Hirsjärvi ym. 2007, 125–126). Oma työni nojaa kahdenlaisiin taustaolettamuksiin. Yhtäältä uskon, että ilmiöt ovat olemassa kielestä ja ihmisen havainnoinnin puutteellisuudesta riippumattomassa todellisuudessa. Toisaalta tämä todellisuus on siten tavoittamattomissani, että inhimillinen tieto on auttamatta sidottu kieleen ja sosiaalisiin käytäntöihin. Se, mitä voimme tietää, rakentuu kielenkäytössä, eikä edes tutkimuksella ole pääsyä kielen taakse. Analysoin haastateltujen puheessaan rakentamia kuvia, ja tunnustan, että myös oma tekstini on tiettyjen ajatus- ja esitysmallien puitteissa syntynyt rakennelma. Se voi kertoa tutkimastani ilmiöstä yhden perustellun tulkinnan, mutta ei Totuutta. (Ks. Raatikainen 2004, 42–84; Rolin 2006, 23.)

Lisäksi käsitän tutkimuksen yleensä luonteeltaan yhteisölliseksi. Täysin uudenslaisetkin havainnot syntyvät suhteessa toisten aikaisemmin esittämään. Joillekin tutkimuksille päätelmien syntyminen sosiaalisen prosessin tuloksena on leimallisempaa kuin toisille, mutta niitä kaikkia kannattelee tiedeyhteisöjen yhteinen työ, hyvässä ja pahassa. (Ks. Paavola & Hakkarainen 2006, 280–281.)

Seuraavassa kerron tutkimuksen toteutuksesta. Aloitan työn luonteeseen liittyvistä kysymyksistä ja kuvaan tämän jälkeen aineiston käsittelyssä hyödyntämäni diskursianalyysistä ammentavaa lähestymistapaa. Päätän luvun aineiston ja haastateltujen yksityiskohtaisempaan esittelyyn.

4.1 Miksi tutkia maahanmuuttaneita?

Perustellessani tutkimusaiheen valintaa johdannossa painotin maahanmuuton mukanaan tuomaa muutosta. Tämä perustelu pohjautuu ajatukseen, että maahanmuutto ei rajoitu vaikuttamaan ainoastaan maassa asuvien määrään, vaan sillä on myös laadullista merkitystä. Väestössä tapahtuvien muutosten heijastuminen julkiseen hallinta- ja päätöksentekojärjestelmään on olennainen osa demokratian laatua tarkastelevaa tutkimusta (ks. Setälä 2003, 85–102). Voi kuitenkin kysyä, onko Suomessa vielä tarpeeksi maahanmuuttaneita, jotta politiikan tutkijoiden kannattaisi olla heistä kiinnostuneita – yleensä, tai ainakaan potentiaalisina poliitikkoina. Kun Puuronen (2006, 42–46) toteaa suomalaisen etnisten suhteiden tutkimuksen nopeasti kasvaneen viime vuosina, joku saattaa jatkaa, että tutkimus on kasvanut itse asiassa nopeammin kuin maahanmuutto tai etninen moninaisuus. Tietyt vähemmistöt ovat kuitenkin paikallisesti saavuttaneet sellaisen kokoluokan, että niitä ei tulisi sivuuttaa. Esimerkiksi Helsingissä venäjänkielisiä on kaksi prosenttia väestöstä (Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2007 2008, 7). Maa-

hanmuuttoa aiotaan myös aktiivisesti kasvattaa (Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 2006, Kvsto 20/15.11.2006).

Toisaalta voi pohtia, kuinka hedelmällistä on asettaa ilmiöille määrällisiä vaatimuksia sen suhteen, milloin ne tulevat tutkimuksellisesti kiinnostaviksi. Jo ennen kuin kvantitatiivisten analyysien tekeminen on ajankohtaista, laadullinen tapaustutkimus voi valaista ilmiön kehityskaarta ja luoda pohjaa myöhemmille, kattavammille tutkimuksille. Tästä näkökulmasta myös graduni puolustaa paikkaansa. Lisäksi marginaaliset ilmiöt antavat oivallisen peilauspinnan, jota vasten tuttua ja enemmistölle ominaista on mahdollista tarkastella epätyypillisemmistä näkökulmista.

Toinen maahanmuuttaneita koskevaan tutkimukseen usein liitettävä varaus on, että se uusintaa jakoa ”meihin” ja ”toisiin”. Tämä vaara on jopa sellaisessa tutkimuksessa, jossa tietoisesti haastetaan arkiajatus maahanmuuttaneiden toiseudesta. Jos maahanmuuttaneiden poliittista osallistumista ja siihen liittyvän tutkimuksen tärkeyttä korostetaan siksi, että yhteiskunnallisesti passiiviset maahanmuuttajat näyttäytyvät potentiaalisena yhteiskunnallisena uhkana, ”sivutuotteena” rakentuu kuva itsessään vaarallisesta maahanmuuttajasta (ks. Mervola 2005). Kuitenkin samoin kuin Mervola (2005, 40) peräänkuuluttaa köyhyyden ja eriarvoisuuden tunnustamista ongelmina sinänsä, eikä ongelmina niiden aiheuttamien yhteiskunnallisten uhkien vuoksi, voi myös maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen arvoa korostaa itsessään. Tällöin voidaan lähteä liikkeelle (maahanmuuttaneen) yksilön poliittisista oikeuksista. Toisaalta erilaisten identiteettien poliittista prosessia rikastuttava ja laatua parantava vaikutus on myös argumentti maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen puolesta (ks. Phillips 2001, 26–28).

Jos liiallisen maahanmuuttajatutkimuksen voi nähdä ylläpitävän epätasa-arvoisia kategorisoiteja, myös tilanne, jossa maahanmuuttaneita ei tutkittaisi lainkaan, tuottaisi eriarvoisuutta. Tunnustamisen politiikka koskee nimittäin myös tutkimusta. Vaikka työlläni ei ole erityisiä ongelmia ratkovia tai voimaannuttavia päämääriä, se ei ole arvoneutraalia. Paitsi että kaikkia akateemisia töitä ohjaavat tiedolliset arvot, kuten rehellisyys ja johdonmukaisuus, aihevalintani sisältää ei-tiedollisia arvoja, erityisesti ajatuksen maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen arvosta ja maahanmuuttaneiden tasavertaisen kuntalaisuuden tunnustamisesta (ks. Rolin 2006, 16). Tästä huolimatta pyrin tulemaan työssäni lähemmäs yhteiskuntatieteellistä perustutkimusta³² kuin soveltavaa tutkimusta. Tutkimusten tulosten ei siis odoteta tuottavan hyötyä muille kuin tiedeyhteisölle (Hirsjärvi ym. 2005, 20), vaikkakin myös perustutkimuksen tuotokset saattavat joskus osoittautua käytännön elämässä hyödyllisiksi (Rolin 2006, 25).

Perustutkimuksellisuus liittyy työssäni osin tieteenalallamme vakiintuneen tutkimusteeman (politiikat, kunnallispolitiikka) valintaan, mutta myös siihen, etten tutki yhteiskunnan syrjäytyneiksi määrittelemiä (vrt. Jokinen, Huttunen & Kulmala toim. 2004). Haastatteluni ovat menestyneet suomalaisessa yhteiskunnassa hyvin. Heille haastattelun antamisessa ei ollut tarjolla mitään sellaista tunnustusta tai julkisuutta, jota he eivät kunnassaan muuten saisi. Heidän onnistumisestaan kertominen voi tietenkin valaa muihin uskoa mahdollisuuksiin politiikassa, ja tutkimushankkeella voi olla myös

32 Raatikainen (2004, 152) kuitenkin määrittelee perustutkimuksen nimenomaan arvovapaaksi.

muuta tahattomia seurauksia. Tutkimuksen eettisiin kysymyksiin paneudun seuraavassa luvussa, mutta sitä ennen on paikallaan vielä selventää termin ”maahanmuuttanut” käyttöä tämän työn puitteissa.

Arkikeskustelussa ja osin myös tutkimuskirjallisuudessa vakiintunut ilmaus maahan muuttaneelle ihmiselle on maahanmuuttaja (vrt. immigrant, invandrare). Tässä työssä käytän kieleen vielä vakiintumatonta termiä ”maahanmuuttanut”, sillä ”maahanmuuttajaa” voidaan pitää ongelmallisena määrittäjänä kahdesta syystä.³³ Ensinnäkin, maahanmuuttaja rinnastuu kieliopillisesti sanoihin, jotka viestittävät tapahtuman tämänhetkisyttä tai jatkuvuutta. Maahanmuuttaja on siis oikeastaan joku, joka on parhaillaan muuttamassa maahan. Herää maahanmuuttaneiden itsensäkin usein esittämä kysymys: kuinka kauan ihminen on ”maahanmuuttaja” sen jälkeen, kun muuttaminen on tapahtunut? ”Muuttaneisuus” sen sijaan viittaa muuttoon mennessä ajassa, ja jättää henkilön nykyhetken määrittelemättä.

Outi Lepola (2000) pohtii väitöskirjassaan termin ”suomenmaalainen” käyttöönottoa kuvaamaan inklusiivisemmin Suomeen muuttaneita ja tänne asettuneita. Jotkut käyttävät myös sanaa ”uussuomalainen”, jonka rasitteena lienee paitsi tietty kankeus, myös mahdolliset mielleyhtymät Suomen poliittiseen historiaan (”vanhasuomalaiset”, Uusi Suomi -lehti) ja nousukkuuteen (”uusrikkaat”). Koska tutkimustehtäväni kannalta Suomeen ulkopuolelta tuleminen on olennainen asia, pitäydyn pääasiallisesti termissä maahanmuuttanut, jota myös Lepola omassa tekstissään käyttää.

Termi maahanmuuttanut alleviivaa viittausta ainoastaan maahanmuuton itse kokeneisiin ihmisiin. Yleisesti käytetty termi ”toisen polven maahanmuuttaja” puolestaan liittyy muuttotapahtuman symbolisesti koskettamaan myös maahanmuuttaneen jälkeläisiä, jotka eivät itse ehkä koskaan ole muuttaneet mihinkään. Heistä on käytetty myös nimitystä ”monikulttuuriset nuoret” (ks. Harinen 2005). Halutessani puhua maahanmuuttajien lisäksi heidän lapsistaan käytän laajempaa etnisen vähemmistön käsitettä, jossa vähemmistö viittaa ensisijaisesti väestölliseen, numeeriseen tosiasiaan; valintaa ei tule nähdä kannantotoksi keskusteluun vähemmistön määrittelystä (ks. Lepola 2000, 258–265). Maahanmuuttaneisuus kattaa kaikki maahan tulon kategoriat pakolaisuudesta työperäiseen muuttoon, kun taas termi ”ulkomaalainen” koskee ainoastaan ulkomaiden kansalaisia (Martikainen, Sintonen ja Pitkänen 2006, 25–26).

Toinen syy olla käyttämättä maahanmuuttaja-sanaa on enemmän sosiaalinen ja poliittinen kuin teoreettinen, ja liittyy termin koettuun stigmatisoivuuteen. Maahanmuuttaja rinnastuu arkipuheessa johonkin kielteisellä tavalla vieraaseen (Huttunen 2004). Jotkut saattavat suorastaan loukkaantua koettuaan epäoikeutetusti tulleensa määritellyiksi maahanmuuttajiksi (ks. Harinen 2005, 15–17). Termin leimautuminen negatiiviseksi arkikielessä ei sinänsä ole este sen käytölle tutkimuksessa. Voisihan käyttö neutraalissa kontekstissa jopa vaikuttaa termin kantamien konnotaatioiden muuttumiseen. Valinta olla käyttämättä maahanmuuttaja-sanaa liittyy kuitenkin pyrkimykseen antaa haastatelluille vapaus määritellä itsensä haluamallaan tavalla, käyttäen tai käyttämättä kyseistä määrittäjää. Lähestymällä haastateltaviani pääasiallisesti muita termejä ja

33 Minna Säävälä (Väestöliitto) summasi hyvin tätä alan tutkijoiden keskuudessa käytävää keskustelua mielipidekirjoituksessaan Helsingin Sanomissa 13.5.2007.

kiertoilmauksia käyttäen viestin irtisanoutumista negatiivisista stereotypioista ja etnisen hierarkian ajatuksesta. Tulosten raportoinnissa on tarkoituksenmukaista jatkaa samaa linjaa. Jos haastateltava itse käytti termiä ”maahanmuuttaja”, otin sen myös omaan puheeseeni. Siten ”maahanmuuttaja” esiintyy analyysissä ja haastattelusitaateissa.

4.2 Vastuullisuus, luotettavuus ja tutkija–tutkittava-suhde

Tutkimuksen aineisto muodostuu yhteensä 19 teemahaastattelusta. Näistä kolmelta on työn ensisijaista materiaalia: kunnanvaltuutettujen haastatteluja, jotka keräsin tätä tarkoitusta varten keväällä 2006. Muutamia täydentäviä näkökulmia oli mahdollista ottaa esille kuudesta muuta tarkoitusta varten myöhemmin tekemstäni haastattelusta pääkaupunkiseutulaisten maahanmuuttajayhdistysten ja -järjestöjen edustajien kanssa. Tiedot yhdistysaktiivien haastatteluista löytyvät luvusta 5.3.3, jossa niiden sisältöä käsitellään. Tämän luvun aineistokuvaus koskee valtuutettujen kanssa tehtyjä haastatteluja. Aluksi kiinnitän huomiota aineiston hankkimisen ja käytön tutkimuseettisesti tärkeisiin kohtiin Kuulan (2006; 86–93, 99–120, 201–207, 214–219) esittämiin näkökohtiin tukeutuen.

Tutkimukseen pyydettyjen täytyy saada vapaasti ja tutkimuksen tarkoituksellisesti tietoisina valita, osallistuvatko tutkimukseen. Tämä ”yksilöity tietoinen suostumus” edellyttää haastateltavan informointia aineiston käyttötarkoituksesta, tutkimuksen päämääristä sekä sen tekijöistä. Aineistoa tulee käsitellä tarkasti, suunnitellusti ja sitä saa käyttää vain tutkittavan suostumuksen mukaiseen tutkimustarkoitukseen. Tutkimuksen ”[l]uottamuksellisuuden tärkein ehto on, että aineistoa käytetään sovitulla tavalla” (em., 90). Henkilötietolain mukaan esimerkiksi poliittista vakaumusta ja etnistä alkuperää kuvaavat tiedot luokitellaan arkaluontoisiksi, minkä vuoksi tämän tutkimuksen aineiston käsittelyyn liittyy erityisen huolellisuuden velvoite.³⁴

Kerroin tutkimukseen liittyvät pääkohdat haastatelluille ottaessani heihin yhteyttä puhelimitse, minkä jälkeen lähetin sähköpostitse tai postitse kirjallisen esittelyn tutkimuksesta. Siitä kävivät ilmi tutkimuksen

- tarkoitus: ”Tarkastella Suomeen nuorena tai aikuisena muuttaneiden, kunnallispolitiikassa aktiivisten kansalaisten käsityksiä poliitikkona ja edustajana olemisesta ”
- konteksti: (vaali)ehdokkaista, poliitikoista ja edustajia sekä maahanmuuttajien yhteiskunnallista osallistumista koskeva tutkimus
- aineisto: haastateltavien määrä, haastattelun tekemisen paikka, kesto ja nauhoittaminen, käyttäminen vain tähän tutkimukseen, esimerkkejä haastattelukysymyksistä
- aikataulu
- ohjaajien ja yhteistyötahon yhteystiedot
- tekijän yhteystiedot.

34 Aineiston mahdollisesta säilyttämisestä jatkokäyttöä varten ks. liite 2.

Haastattelun aluksi varmistin, että haastateltava oli tutustunut kirjalliseen esittelyyn tutkimuksesta ja kertasin sen pääpiirteet.

Tutkittavien informointi tutkimuksen sisällöstä on usein haasteellista, sillä tutkimuskysymykset tyypillisesti muuttuvat laadullisessa tutkimusprosessissa. Tutkimuksesta kerrotaan siis se, mitä kyseisellä hetkellä on tiedossa ja suunnitelmassa. (Kuula 2006, 106.) Alun pitäen en ollut ajatellut antaa entisen kotimaan kulttuurin tai etnisyyden elementeille painoarvoa, jonka se myöhemmin analyysissä sai. Informoinnissa painotuivat poliitiikkona olemiseen liittyvistä kysymyksistä kertominen. Haastatellut kuitenkin tiesivät, että olivat valikoituneet tutkimukseen juuri maahanmuuton ja poliittisen osallistumisen yhdistelmänsä vuoksi. Vältin maahanmuuttajatematikan korostamista paitsi senhetkisen tutkimuskysymysten painotuksen vuoksi, myös jotta haastatelluilla olisi itsellään vapaus halutessaan tuoda maahanmuuttajuus keskusteluun ja määritellä suhteensa siihen.

Tutkimukseen osallistuneiden nimet ovat nähtävissä liitteessä 2. Tämä julkisuus liittyy tutkimuksen arvioitavuuteen opinnäytetyönä, ja on linjassa kunnanvaltuutettujen luottamustehtävän julkisuuden kanssa. Tekstissä pyrin kuitenkin häivyttämään, kenestä milloinkin on kyse, sillä yksilöinti ei ole tutkimustuloksen kannalta merkityksellistä eikä tutkimuseettisesti vastuullista. Näin siitä huolimatta, että osa haastatelluista ilmaisi ”puhuvansa omalla nimellään”. Anonymisoinnissa (ks. Kuula 2006; 201–207, 214–219) poistin henkilö- ja paikannimet sekä muutin yksittäisiä asiatietoja, jotka olisivat voineet johtaa haastateltavan tunnistettavuuteen. Stilisoin käyttämäni sitaattit yleiskielelle poistaakseni puhujan henkilökohtaiseen kielenkäyttöön liittyvät tunnisteet ja käänsin tarvittavat kohdat suomeksi muilla kielillä tehdyistä haastatteluista.³⁵ Tunnistettavuuden estäminen oli joukon pienuuden ja vinon sukupuolirakenteen vuoksi vaikeaa, ja johti siihen, etten pystynyt haastateltujeni yksityisyyttä vaarantamatta raportoimaan kaikkia havaintojani yhtä seikkaperäisesti kuin olisin halunnut.

Edellä esitetyt seikat tutkimuksen etiikkaan liittyen ovat olennaisia myös sen luotettavuuden kannalta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa laadun arvioinnin mahdollisuus kytkeytyy olennaisesti raportointiin. Omassa työssäni se on erityisen tärkeää, koska muun havaintomateriaalin puutteessa tulosten pitävyyttä ei voida vahvistaa aineistollisella monipuolistamisella. Kaikki tutkimuksen vaiheet on siis selostettava ja tutkimusprosessin eri vaiheita arvioitava. Analyysin kohdalla lukijan mahdollisuutta punnita esitettyjen väitteiden pitävyyttä helpotetaan esittämällä sitaatteja aineistosta. (Hirsjärvi ym. 2007, 227–228.)

Lisäksi tutkimuksessa, johon tavalla tai toisella liittyy myös ei-tiedollisia, yhteiskunnallisia ja moraalisia arvoja, vastuullisesti toimiva tutkija tuo julki näihin perustuvat valintansa ja ”perustelee väitteensä sellaisten näkökohtien avulla, jotka muut tiedeyhteisön jäsenet ovat valmiita hyväksymään” (Rolin 2006, 34). Siinä yhteisössä, jolle tuotan opinnäytteeni, esimerkiksi demokraattisten järjestelyiden arvoa voi pitää yleisesti hyväksyttynä (ks. Kuula 2006, 156), ja olenkin jo aiemmissa luvuissa perustellut erityisesti tutkimusaiheen valintaa tästä näkökulmasta. Demokraattisen osallistumisen arvo

35 Hakasulkeissa suuraakkosin merkityt sanat viittaavat erisnimen tai muun sanan poistoon, tähdellä varustettuina ne viittaavat muutokseen puheessa, esim. äänen korotukseen tai nauruun. Normaali teksti hakasulkeissa viittaa stilisoinnissa tekemiini lisäksiin tai selvennyksiin.

kuitenkin ulottuu työssäni sen oikeuttamista laajemmalle: se oli läsnä haastattelutilanteissa. Joskus haasteltu valtuutettu tavalla tiedusteli omaa mielipidettäni tai jopa neuvoani poliittiseen osallistumiseen liittyen. Tutkijan roolissani en olisi halunnut ottaa kantaa. Kohteliaana vierana haastateltavan kodissa tai työpaikalla en kuitenkaan voinut kieltäytyä vastaamasta, ja päädyin usein puhumaan ”ympäripyöreitä”. Toteutin demokraattisen osallistumisen arvoa puhelemalla myönteiseen sävyyn politiikassa toimimisesta.

Kuvaamassani tilanteessa kohtasivat ”tutkijuuteen” liitetyt rooliodotukset ja sosiaalisen kanssakäymisen yleiset normit (ks. Kuula 2006; 155, 159–160). Roth (2005, 2–3) on kutsunut tällaista törmäystä ”lahjan pyytämiseksi”. Pyytäessään osallistumista tutkimukseen tutkija itse asiassa pyytää tutkittavaa uhraamaan vastikkeetta aikaansa ja näkemään usein myös vaivaa. Olin tästä piinaavan tietoinen erityisesti silloin, kun tapasin haastateltaviani näiden työpaikoilla keskellä kiirettä tai heidän kotonaan, kun haastateltavien lapset olisivat kaivanneet näiden huomiota. Vaikka kaikki lupautuivat haastatteluun ilman suurempaa varauksellisuutta, joillekin huomasin siitä koituvan pientä harmia. Useimmin kuitenkin kohtasin tilanteen, jossa ajattelin Kuulan (2006, 160–161) mainitsemien ystävällisen auttamisen tahdon ja itselle tärkeästä asiasta puhumisen halun motiivien olevan todennäköisesti tutkimukseen suostumisen taustalla. Jotkut suhtautuivat haastatteluun osana työnkuvaansa joko päätoimisessa ammatissaan tai poliitikkona.

4.3 Teoriaohjaavuus ja tutkimusprosessi

Määrittelin edellä tutkimustehtäväkseni haastatteluaineiston osalta kuvata maahanmuuttotaustaisten kunnanvaltuutettujen toimijuutta, edustajuutta sekä entisen kotimaan kulttuurin ja maahanmuuttaneisuuden rooleja näiden puheessa poliittisesta toiminnastaan. Pyrin ratkaisemaan tehtävän hyödyntäen työskentelytapaa, jota voi kutsua teoriaohjaavaksi. Sen johtoajatuksena on, että ”[t]utkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit. Tutkija pyrkii yhdistelemään näitä toisiinsa (...) (Tuomi & Sarajarvi 2003, 99). Teoria ohjasi analyysiäni siten, että kohdistin erityisesti huomioni puheeseen edustamisesta sekä kuulumisesta. Pyrin siis asettamaan aineiston aikaisemmissa luvuissa käsitellyn tematiikan puitteisiin, näkemään sen juuri kyseisten keskustelujen valossa.

Teorialähtöisyyden ja -ohjaavuuden ero tuli työskentelyssä esille siten, että muokasin teoriakirjallisuuden valikoimaani vielä aineistoon paneutumisen jälkeen. Haastattelut eivät nimittäin tuottaneetkaan odotettua määrää materiaalia alun perin kaavailemastani näkökulmasta. Tarkistin suunnitelmaa ja tutkimuksen fokusta, jotta teoria ja haastatteluaineisto kohtaisivat paremmin ja antaisivat mahdollisuuden runsaampiin tuloksiin. Näin ei tiukan teorialähtöisessä asetelmassa olisi voinut menetellä. Aineistolähtöisyydeksi voi ehkä ymmärtää myös, että annoin haastateltaville paljon vapautta puhua heitä itseään puhuttavista kysymyksistä. Tein lisäkysymyksiä yhtäältä oman mielenkiintoni perusteella, ja toisaalta silloin, kun aihe vain tuntui olevan haastatellulle tärkeä. Kvalen (1996; 178, 189) mukaan haastattelutilanteen ohjaaminen onkin jo osa analyysiä.

Tutkimusprosessista kokonaisuudessaan todettakoon, että vaikka siihen ei pro gradu -työn luonteesta johtuen liittynytäkään odotuksia todella uusista oivalluksista, Paavolan ja Hakkaraisen (2006, 282) väite tietynlaisen kaoottisuuden välttämättömyydestä uusien ideoiden kehittämisessä tuntui pätevän työhöni. ”Ideoiden muokkaaminen, tarkentaminen ja hakeminen on olennainen osa tutkimuksen teon metodologiaa. Sitä tehdään hyvin monella tavalla ja tutkimuksen kaikissa vaiheissa” (emt., 283). Raportoinnissa en kuitenkaan ole dokumentoinut prosessin käännteitä, vaan käsillä olevasta tutkielmasta on luettavissa, millainen hankkeesta lopulta tuli.

4.4 Valikoimisesta tulkintaan

Aineiston jäsentäminen tapahtui kahdessa osassa. Ensin kuuntelin tallenteita ja luin litteroituja haastatteluja (välillä ”harppoen” ja välillä tarkasti) kunnes uutta ei enää tuntunut löytyvän (ks. Wood & Kroger 2000, 96–97). Lyhensin litteroinneista pois epäolennaisia osia. Toinen jäsenysvaihe oli systemaattisempi. Taulukoin tietoja aihealueiden mukaisesti ja lopulta koodasin aineiston valittujen aiheiden osalta Atlas.ti-ohjelmassa. Atlas.ti:ssä tekstimassan analyysin kannalta tärkeisiin kohtiin kiinnitetään luokittelumerkintöjä eli koodeja. Näitä voi järjestää hierarkkisesti siten, että yksityiskohtaisemmat merkinnät kootaan laajemman koodin alle koodiperheeksi. Koodihakutoiminnon avulla eri haastattelijien samasta aiheesta kertovat kohdat kerätään yhteen. (Ks. Moilanen 2001.) Liitteen 3 taulukko kuvaa koodien esiintymistä aineistossa.

Koodien luomista ohjasivat pääasiallisesti yllä jo käsitellyt tutkimuskysymykset. Koodiperheiksi muodostuivat

- edustaminen (sisältää esim. koodit esikuvana, kuntalaisten asioihin vaikuttamista)
- haasteet ja ongelmat (esim. käytännön pulmia, päätökset muualla, yksin)
- itselle läheiset yhteiskunnalliset asiat (läheiset asiat, maahanmuuttajaintressit)
- omaan maahanmuuttaneisuuteen/entiseen kotimaahan liittyvät kohdat (esim. entisen kotimaan kulttuuri t. identiteetti, marginalisaatio ja halmeilmiö)
- motivaatio (esim. kiinnittyminen kuntaan, vaikutusmahdollisuuksien luoma motivaatio)
- politiikkaan lähtö ja siinä toimiminen (esim. asiantuntemus, kutsu puolueelta)
- puolue ja sosiaaliset suhteet valtuustossa (esim. arkitieto ja käytännöt, puolueeseen sitoutuminen).

Tekstikohtien (selontekojen, ks. alla) tarkastelussa ja tulkinnassa hyödynsin lähestymistapaa, jota voi kutsua väljässä mielessä diskurssianalyyttiseksi.³⁶ Koska diskurssianalyysi lienee nykyisin jo vakiinnuttanut paikkansa valtio-opillisten tutkimusten ja opinnäytteiden menetelmällisenä viitekehyksenä, käsittelem sitä tässä yleisesti vain lyhyesti, ja käytän enemmän tilaa kohtiin, jotka oman työni kannalta ovat olennaisia.

Diskurssianalyysin kehittäjistä tärkeimpänä pidetään Michel Foucaulta. Hänen tiedonarkeologiset ja teoreettiset teoksensa ovat luoneet pohjan kriittiselle analyysille, jossa asioiden totuudellisuus ja luonnollisuus paljastuu sosiaalisesti ja kielellisesti muodostetuksi. (Mills 1997, 16–20.) Foucaultin teokset ovat haastavuudessaan tutkimuskohde itsessään, ja tyydynkin seuraavassa metodikirjallisuuden antiin. Tämä on tarkoituksenmukaista myös, koska nykypäivän diskurssianalyttiset tutkimustavat ovat liikkuneet edespäin ja eri suuntiin osin foucaultlaisista lähtökohdistaan (ks. esim. Chouliaraki & Fairclough 1999, 6–7).

Yhteistä diskurssianalyysin moniksi kehittyneille muodoille on perustavanlainen kiinnittyminen sosiaaliseen konstruktionismiin: ajatus kielenkäytöstä sosiaalista todellisuutta luovana, ylläpitävänä ja muokkaavana toimintana, jossa yksilö ottaa osaa jaettuun merkitysmailmaan. Kiinnostuksen kohteena ovat kulttuuriset ja sosiaaliset merkitykset ja merkitysjärjestelmät, jotka käsitetään moninaisiksi, rinnakkaisiksi ja kilpaileviksi sekä siten kaikkialla läsnä oleviksi, ettei toimijoilla ole pääsyä niiden ulkopuoliseen, neutraaliin tai luonnolliseen todellisuuteen. Kielenkäyttö on diskurssianalyttikkojen silmissä toimintaa, jolla on todellisuutta luovan ominaisuutensa vuoksi seurauksia ja joka tapahtuu aina jossakin asia- tai tapahtumayhteydessä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 9–10, 17–44.) Tähän selkeät yhtäläisyydet loppuvat. Siksi onkin olennaista paikantaa oma lähestymistapani diskurssianalyysin häilyvärajaisen kentällä, jota Jokisen ja Juhilan (1999) mukaan on hedelmällistä tarkastella neljän ulottuvuusparin avulla. Nämä parit (tilanteisuus–kulttuurinen jatkumo, merkitykset–merkitysten tuottamisen tavat, retorisuus–responsiivisuus ja kriittisyys–analyttisyys) muodostavat kukin janan, joiden eri kohtiin tutkimukset voidaan asettaa.

Joskus merkitysten rakentumista tarkastellaan erityisesti käsiteltävänä olevassa tilanteessa. Tällöin taustoittavaa tietoa käytetään melko varovasti. Analyysi kohdistuu tarkkarajaisesti, ja tarkastelukohteen laajempaan kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin syvennytään vasta pohdinnoissa. Näin esimerkiksi ennakko-oletukset eivät pääse liiaksi kahlitsemaan havaintoja, ja ilmiö pääsee esille omilla ehdoillaan. Ensimmäisen ulottuvuusparin toisessa ääripäässä puolestaan tieto tapahtumien konteksteista sisällytetään kiinteästi osaksi analyysiä. Käytetyt aineistot ovat silloin usein tilanteisuutta korostavia tutkimuksia laajempia ja analysointitapa vähemmän pikkutarkka. Jatkumon keskivälille jäävät esimerkiksi sellaiset tutkimukset, joissa kulttuurin muotoutuminen itsessään on tutkimuskohteena. (Emt., 56–66.)

36 Diskurssilla tarkoitetaan tässä yhteydessä ”säännönmukaisten merkityssuhteiden” systeemejä, jotka ”rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta” (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 27). Eräs hyvin tyypillinen diskurssianalyysin muoto onkin näiden säännönmukaisten järjestelmien etsiminen ja identifioiminen. Omassa työssäni diskurssianalyttisyys viittaa kuitenkin ensisijaisesti aineiston luonteen ymmärtämiseen ja huomion kiinnittämiseen tietyn tyyppiin elementteihin.

Merkitysten ja merkitysten tuottamisen tapojen ulottuvuudella tutkimustehtävät liikkuvat mitä ja miten-kysymysten välillä. Teksteissä esiintyviä merkitysjärjestelmiä, puhe- ja tulkintatapoja havainnoiva tutkimus painottaa kysymyksiä siitä, mitä tekstissä määritellään, tuotetaan ja uusinnetaan. Merkityksellistämisen keinoja analysoivassa tutkimuksessa puolestaan kysymykset asettuvat miten-muotoon, ja vastaukset kertovat esimerkiksi argumentaatiosta, legitimoinnista ja neuvottelusta. Retorisuuden ja responsiivisuuden ulottuvuuden avulla voidaan vielä tarkentaa, kiinnittykö huomio miten-analyysissä ensisijaisesti suostutteluun ja vakuuttamiseen vai ihmisten yhteiseen toimintaan merkitysten rakentamiseksi. Yhdessä tutkimuksessa voidaan myös yhdistää mitä- ja miten-kysymyksiä. (Emt., 66–77.)

Viimeinen ulottuvuus liittyy tutkimuksen lähtötavoitteisiin ja -oletuksiin. Kun lähtökohtana on oletus jostakin alistussuhteesta tai yhteiskunnallisesta epäkohdasta, saavat diskurssianalyttinen näkyväksi tekeminen ja purkaminen (dekonstruktio) poliittisen latauksen. Tämä on tyypillistä kriittiselle diskurssianalyysille. Analyttisessä suuntauksessa pyritään pidättäytymään toimijoiden valtasuhteita koskevista ennakkokäsityksistä ja tarkastelemaan sosiaalisen todellisuuden rakentumista tiukan aineistolähtöisesti, yksityiskohtaisesti jäsentäen. Myös tämän ulottuvuuden kohdalla ääripäiden väliin mahtuu monenlaisia sovelluksia. (Emt., 85–87.)

Paikannan oman hankkeeni lähemmäs tilanteisuutta kuin kulttuurista jatkumoa ja lähemmäs analyttistä kuin kriittistä otetta. Pyrin asettamaan työni mahdollisimman hyvin kontekstiinsa ennen analyysiä, mutta tulkinnoissa pitäydyn lähellä konkreettista haastatteluaineistoani. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet maahanmuuttaneiden poliitikkojen kohtaavan toiminnassaan erilaisia rajoitteita, mutta koska näissä tapahtumien konteksti poikkesi monin tavoin tilanteesta Suomessa, en nähnyt uskottavaksi suoraan odottaa samankaltaisten valtasuhteiden välttämättä tulevan esille omassa aineistossani. Sisällytin sen sijaan haastatteluihin kysymyksiä, joiden kohdalla haastatellut pystyivät halutessaan ottamaan esille syrjintään tai rajoittaviin käytäntöihin liittyviä asioita. Halusin analyttisellä valinnalla lisäksi ottaa vakavasti DALT-kritiikin, josta kerron lyhyesti alla.

Mitä- ja miten-kysymysten suhteen työni painottuu selvästi merkitysten tarkasteluun. Hyödynsin kylläkin aikaisempaa tietoa merkitysten tuottamisen tavoista mitä-kysymyksiini vastaamisessa, mutta en pyrkinyt itse erityisesti havainnoimaan tai identifioimaan sellaisia aineistostani. En myöskään tavoitellut diskurssianalyysiä vahvassa mielessä, vaan laadullista tutkimusta, jossa diskurssianalyttinen lähestymistapa palvelee sisällön analyysiä (ks. Lepola 2000, 62–63).

Diskurssianalyysin ja sitä soveltavien töiden kritiikki on kohdistunut paitsi muun sosiaalisen konstruktionismin kanssa jaettuun ontologiaan (Mills 1997, 50–54), myös epäkypsään tapaan tehdä tutkimusta (Larsen & Pedersen 2002). Pidän jälkimmäisen kritiikin käsittelemistä tässä tarkoituksenmukaisena, mutta sosiaalisen konstruktionismin haasteet joudun tilasyistä jättämään työn ulkopuolelle.

Larsen ja Pedersen (2002, 15–34) esittävät epäkypsän ja ”aikuisen” diskurssianalyysin jatkumona viidellä eri ulottuvuudella (ks. taulukko 5). Heidän mukaansa huonoa diskurssianalyysiä edustavat työt, jotka eivät kiinnity kunnolla empiiriseen aineistoon eivätkä muuhun yhteiskuntatieteelliseen tietoon sekä tunnustavat äärimmäistä muotoa sosiaalisesta konstruktionismista. Ihmiset nähdään sellaisessa tutkimuksessa diskurssien

sisässä huomaamattaan toimiviksi vangeiksi, passiivisiksi ”luusereiksi”, ja tutkimuksen tavoitteena on paljastaa diskursseihin kytkeytyvät alistavat valta-asetelmat. Huonossa diskurssianalyysissä kritiikki purkautuu ”teiniraivon” kaltaisena, heikosti ankkuroituna. Siksi Larsen ja Pedersen ovat nimenneet sen diskurssianalyysiksi ”luusereille ja teineille” (DALT). Diskurssianalyysi tarjoaa heidän mukaansa kuitenkin mahdollisuuksia laadukkaaseen tutkimukseen, kun sitä toteutetaan ”voittajille ja aikuisille” -muodossa (DAAV)³⁷. DAAV ei irrottaudu lähtöoletuksissaan diskursiivisen ulkopuolella olevan todellisuuden olemassaolosta ja huomioi kysymykset diskurssien syntytaustasta sekä vaikutuksista. Hyvässä diskurssianalyysissä esitetty kritiikki on eksplisiittistä, kohdennettua ja vaihtoehtoja tarjoavaa.

Taulukko 5. Diskurssianalyysin äärimuotojen ominaispiirteitä

	DALT	DAAV
Diskurssi ja empiria	Diskurssianalyysi toteutetaan ”laajalle levinneiden käsitysten” pohjalta.	Diskurssianalyysi perustuu konkreettisiin, tietoisesti valittuihin, edustaviin teksteihin.
Sanat ja todellisuus	Ei ole todellisuutta sanojen ulkopuolella. Totuus on konstruoitu käsite.	Olemassa olevan todellisuuden ja diskurssin välillä on vuoro- ja vastavaikutusta. Yksi diskurssi voi olla toista todempi.
Diskurssien yhteiskunnallinen tausta ja vaikutus	Diskurssit syntyvät ja ovat olemassa irrallisina maailmasta (ks. myös yllä, lingvistispainotteinen analyysi). TAI: Diskurssit syntyvät ”vallankäyttäjien” voimasta ja ovat luonteeltaan alistavia. Ohut tai mekaaninen yhteiskunnallinen selitys. (Yhteiskuntakriittinen analyysi)	Diskurssit syntyvät monen toimijan yhteisvaikutuksesta. Diskursseilla on kuvattavia vaikutuksia. Nyansoitu ja eksplisiittinen yhteiskuntateoria. Empiria.
Ihmiskäsitys	Ihmiset ovat tahdottomia uhreja suhteessa diskursseihin. Persoonallisuus on tilannesidonnainen ominaisuus.	Ihmiset voivat olla aktiivisia suhteessa diskursseihin. Persoonallisuus on rakentunut sekä sosiaalisista että psyykkisistä elementeistä.
Kritiikki	Teiniraivo, epäsuora kritiikki.	Eksplisiittinen kritiikki ja vaihtoehtojen esittäminen.

Vapaasti Larsenin ja Pedersenin (2002, 33) mukaan.

4.5 Analyttiset työvälineet

Edellä selvitin työni paikantumista suhteessa tutkimusaiheeseen liittyviin arvoihin ja lähtöoletuksiin sekä tutkimukselliseen lähestymistapaan. On aika siirtyä konkreettisemmalle tasolle. Seuraavassa käyn läpi miten-tutkimuksessa havaittuja merkityksellistämisen keinoja ja diskurssianalyysille keskeisiä käsitteitä. Tämän jälkeen kuvaan aineistoa määrällisesti ja laadullisesti sekä esittelen lukijalle haastateltuni.

37 Tansk. ”Diskursanalyse for tabere og teenager” ja ”Diskursanalyse for vindere og voksne”.

Selonteko. Ihmiset pyrkivät kielenkäytössään tekemään maailmaa itselleen ymmärrettäväksi. He siis ”tekevät selkoa”, antavat merkityksiä ja perusteluja tapahtumille. (Jokinen & Juhila 1999, 67.) Selonteot voivat myös muodostua tuttuun osien varaan rakentuneiksi kertomuksiksi eli narratiiviksi: niillä on alku, joitakin juonenkäännteitä sekä ennen kaikkea mielekäs päämäärä (Gergen 2001, 249–252). Käsite tuo esille lähestymistavan suhteessa aineistoon. Ymmärrän siis haastattelut kokoelmaksi annetuista aiheista tuotettuja selontekoja, joihin puolestaan tarkempi analyysi suuntautuu.

Subjektipositio. Subjektiposition käsitteen avulla voidaan korostaa merkitysjärjestelmien vaikutusta identiteetin muodostumiseen. Tietynlaisissa tulkintakehyksissä tietynlaiset itsen ymmärtämisen tavat ovat toisia mahdollisempia. (Jokinen & Juhila 1999, 68.) Kunnallispolitiikka on kontekstina laaja määrittäjä; vielä sen sisälläkin puhujat voivat neuvotella tai ottaa ja heille voidaan antaa erilaisia ”paikkoja”, positioita (ks. Wood & Kroger 2000, 100). Esimerkiksi Rodrigo Blomqvistin (2005) tutkimuksessa käsitellyn ”maahanmuuttajapolitiikan” osan voi ymmärtää subjektipositioiksi.

Luokittelu eli kategorisointi. Diskurssianalyttisessä lähestymistavassa kategorisoinnin ei katsota merkitsevän pelkkää asioiden nimeämistä, vaan kyseessä olevan asian muodostamista tietyillä ominaisuuksilla varustetuksi (Potter 1996, 177). Kun luovutaan ryhmäkuuluvuuden itsestäänselvyuden ajatuksesta, tulevat puheessa tapahtuvat luokittelut mielenkiintoisiksi. Jotkut liitetään puheessa yhteen, toiset jäävät ulkopuolelle. Ihmiset kuuluvat samanaikaisesti lukemattomiin toisiaan leikkaaviin viiteryhmisiin, mutta puheessa usein vain jotkut ryhmäkuuluvuudet määrittyvät olennaisiksi toisten jäädessä vaille huomiota. Samalla ryhmistä ”esitetään arvioita, niille annetaan tehtäviä ja identiteettejä” (Reisigl & Wodak 2001, 47). Arkiajattelun bipolaarisen logiikan mukaan ryhmälle annetut arviot samanaikaisesti liittävät sen ulkopuolelle jääviin vastakkaisen arvion, esimerkiksi keskusta (ensisijainen, myönteinen) – periferia (toissijainen, kielteinen) (ks. Søndergaard 1999, 1–8). Eräänä kategorioita määrittävänä ominaisuutena voidaan mainita tekstissä rakentuva aktiivisuus tai passiivisuus, jota voi havainnoida mm. kiinnittämällä huomiota kieliopilliseen aktiiviin ja passiiviin sekä pakkoa tai välttämättömyyttä ilmaisevien rakenteiden käyttöön (Wood & Kroger 2000, 101–102).

Metafora. Metaforat kuvaavat jotakin asiaa ”sellaisilla käsitteillä, jotka eivät vastaa sen kirjaimellista määritelmää”, muodostavat vertauksen ”ilman kuin-sanaa” (Jokinen 1999, 148). Metaforat voivat kaikessa yksinkertaisuudessaan olla hyvin vahvoja ja tehokkaita määrittäjiä (em., 149–150), minkä vuoksi niiden havainnointi kertoo paljon puhujan tavasta nähdä puhuttu asia jossakin valossa. Esimerkkejä metaforista on runsaasti tarjolla Reisiglin ja Wodakin (2001, 47–60) teoksessa rasistisesta puheesta. Siinä ulkomaalaiset liitetään usein esimerkiksi luonnonkatastrofeihin (esim. ”pakolaistulva”). Kielenkäyttö on kuitenkin niin metaforisuuden läpäisemää, että monien ilmaisujen metaforista luonnetta on vaikea huomata. Rajan löytäminen metaforisen ja kirjaimellisen välille ei usein ole edes analyysin kannalta välttämätöntä. (Potter 1996, 180–181.)

Vakuuttavuuskeinot. Metaforien lisäksi myös muut retoriset keinot voivat johtaa mielenkiintoisten merkityksellistämisten äärelle. Tällaisia ovat esimerkiksi itsen etäännyttäminen sanotusta tai vahva sitoutuminen siihen, asiantuntijatietoon liittäminen tai

me-puheen hyödyntäminen, yksityiskohtien ja ääri-ilmaisujen käyttö (ks. Potter 1996, 122–175).

Myöhemmin tekstissä keskityn analyysiin valitsemiini kohtien sisältöihin, eivätkä yllä esitetyt käsitteet itsessään enää juuri esiinny. Olen hyödyntänyt niitä aineiston kiinnostavimpien kohtien poiminnassa sekä analyysissä tarkkaavaisuuden ja tulkinnan suuntaajina.

4.6 Haastattelut

Työn empiirinen aineisto muodostuu haastatteluista. Aalto (2001, 130) viittaa syvähaastattelulla elämäkertahaastatteluihin, puolistrukturoituihin haastatteluihin, sekä ”tietyin varauksin” myös teemahaastatteluihin ja kohdennettuihin haastatteluihin. Vaihtoehtoinen tapa on pitää syvähaastattelua avoimen haastattelun synonyyminä, kuten Tuomi ja Sarajarvi (2003, 78) tekevät. Pidän tässä puolistrukturoitua haastattelua, teemahaastattelua ja syvähaastattelua karkeasti synonyymeinä ja viittaan ”haastattelulla” niiden tyyppiin haastattelun muotoihin.

Kun pyritään tarkastelemaan ilmiötä, jonka tutkimusta varten ei ole olemassa valmista kysymyssarjaa, ja kun työtä suuntaa ajatus (itse)määrittelyjen tuottamisesta puheessa, puolistrukturoitu teemahaastattelu on havaittu hyväksi tiedonkeräysmenetelmäksi. Kysymysten laajuus ja valmiiden vastausvaihtoehtojen puute antaa haastateltavalle mahdollisuuden paljastaa itsestään enemmän ja näin tuottaa rikkaampaa materiaalia analyysiä varten. Toisaalta tutkijan valmistelema teemoittelu ohjaa haastattelua tutkimuksen kannalta keskeisiin kysymyksiin. Tiukasta vertailtavuuden tavoitteesta täytyy luopua, sillä jokainen teemahaastattelu muotoutuu omanlaisekseen. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 1988; 28–32, 41–43.)

Maahanmuuttaneita tutkittaessa aineistovalintoihin vaikuttaa myös, että itsereflektiivisen tekstin tuottaminen tai monisivuiseen kaavakkeeseen vastaaminen vieraalla kielellä saattavat monesta suullisesta kielenkäytössä taitavastakin ihmisestä tuntua niin aikaa vieviltä tehtäviltä, että pyyntö sellaisesta merkittävästi vähentäisi osanottoa. Siksi arvioin suulliseen kommunikaatioon perustuvan tilanteen haastateltavan omaksi kokemassa paikassa varmimmaksi aineiston saamisen kannalta.

Teemahaastatteluun aineistomuotona liittyy tiettyjä luonteenomaisia piirteitä ja lähtöoletuksia. Aallon (2001, 128–132) mukaan syvähaastattelu tarjoaa yhteiskuntatieteille mahdollisuuden laajentaa perinteistä politiikkakäsitystään ja siten tutkimus-alueitaan. Hän luonnehtii syvähaastattelun ontologiaa radikaaliksi – siinä tutkittava näyttäytyy täysivaltaisena, tutkijan kanssa samanarvoisena subjektina, ei passiivisena tutkimuksen kohteena tai aineistontuottajana, kuten esimerkiksi yksipuolisen tutkijalähtöisessä survey-menetelmässä.

Haastattelutilannetta on myös kuvattu keskusteluksi, jolla on tutkimustarkoitus ja jonka tema kiinnostaa molempia osapuolia. Keskustelunomaisuus syntyy huolimatta läsnäolijoiden epäsymmetrisestä suhteesta (vuorovaikutuksen ohjaaja/kysymyksiin vastaaja, kuuntelija/puhuja), sillä haastattelija voi esittää kysymyksiä haastateltavan omaloitteisesti esille tuomista asioista. (Kvale 1996, 124–127.) Syvähaastattelua leimaavat subjektilähtöisyyden lisäksi joustavuus, intensiivisyys sekä haastattelun käsittäminen

narratiiviksi. Kiinnostus kohdistuu siihen, miten haastateltava perustelee näkemyksiään ja miten tämä liittyy ilmiöitä yhteen ja määrittelee itselleen merkityksellisiä asioita. (Aalto 2001, 128–132.) Näin teemahaastattelun luonne soveltuu hyvin diskurssianaalyyttisesti suuntautuneeseen tutkimusotteeseen. Haastattelun keskustelunomaisuudesta seuraa kuitenkin myös, että osuvat kysymykset eivät yksin takaa onnistunutta tulosta. Haastattelijan reaktiot kuulemaansa tai havaitsemaansa vaikuttavat haastateltavaan, sillä molemmat tulkitsevat jatkuvasti toistensa puhetta ja hakevat mahdollisimman tilanteeseen sopivia ilmauksia ajatuksilleen (ks. Foddy 1993, 20–23). Haastattelu vaatii jatkuvaa henkilökohtaisen läsnäolon ja oman osuuden minimoimisen välillä tasapainoilua sekä itserefleksiivisyyttä (Hirsjärvi & Hurme 1988; 51–52, 84–103).

Haastattelujen varjopuolena on niiden työläys. Haastatteluista tulee väistämättä melko pitkiä, ja tekstimassassa on paljon tutkimuksen kannalta epäkiinnostavaakin. Litterointi vei erityisesti tässä työssä huomattavasti aikaa. Vaikka laadullisissa tutkimuksissa olisi suositeltavaa käyttää useammanlaisia aineistoja ja lähteitä havaintojen pitävyyden takaamiseksi, käy se pro gradu -työn laajuudessa hankkeessa vaikeaksi juuri menetelmien vaatavuuden vuoksi. Useampi haastattelu saman ihmisen kanssa sekä osallistuva havainnointi kokouksissa ja poliittisissa tilaisuuksissa olisivat parantaneet tulkintapohjani luotettavuutta, mutta niihin ryhtyminen ei käytännössä ollut mahdollista. Esimerkiksi omaelämäkertoja ei haastatteluista ollut saatavilla, ja lehtiartikkeleitakin vain osan kohdalla. Niitä olen käyttänyt haastatteluihin valmistautumisen tukena.

Haastattelut olivat pituudeltaan 30–90-minuuttisia. Äänitin ja digitoitin ne litteroimista varten. Litteroinnissa pyrin merkitsemään ylös tarkasti kaiken sanotun toistoineen ja kielivirheineen, mutta sävyeroja tai muita lingvistisiä piirteitä en kirjannut. Raportissa sitaattit esiintyvät stilisoidussa ja haastattelukielestä (suomi [11 haastattelua], ruotsi [1], englanti [1]) riippumatta suomenkielisessä muodossa. Haastattelujen numerointi on satunnainen. Tapasin haastateltavan tämän kotona (6 haastattelua) tai työpaikalla (7 haastattelua). Haastattelutilanteissa ei ollut läsnä ulkopuolisia aikuisia, mutta muutamassa tapauksessa lapsia, jotka puuhailivat lähistöllä omiaan. Kaikissa haastatteluissa ei käyty läpi samoja kysymyksiä, vaan kysymykset vaihtelivat käytettävissä olevan ajan ja haastateltavan mielenkiinnon mukaan. Lisäksi kysymyssarja muokkautui hieman aineistonkeräysprosessin edetessä. Haastattelun runko on esitetty liitteessä 1.

Kielivirheet ja paikoin puuttuvat tai litteroinnissa epäselviksi jääneet sanat eivät vaikeuttaneet analyysin tekemistä liiaksi. Vain muutamassa tapauksessa haastateltavat ymmärsivät kysymyksen selvästi väärin tai vastasivat niin ohi kysymyksen, etten voinut sisällyttää potentiaalisesti kiinnostavaa kohtaa analyysiin. Kun haastateltavat eivät puhu äidinkieltään, kielenkäyttöön puretuva analyysi joutuu kuitenkin kiikkerälle alustalle. Haastateltujen sanavalinnat voivat olla tietoisia tai tiedostamattomia, harkittuja tai lipsahduksia, kuten äidinkieltään puhuvillakin, mutta myös virheellisiä suhteessa siihen, mitä haastateltu halusi sanoa tai luuli sanovansa. Viimeinen tapaus on haastattelijan kannalta onnettomoin, sillä haastateltu ei silloin pyri korjaamaan virhettään myöhemmässä puheessa. Välttääkseni virheellisiä tulkintoja pyrin ankkuroimaan päätelmät paria sanaa pitempään tekstinpätkään, pohtimaan ilmaisun johdonmukaisuutta suhteessa

haastattelussa muuten puhuttuun.³⁸

Näissä haastatelussa tarvinnut ei kuitenkaan kompastua kaikkiin niihin ongelmiin, joita pidetään yleensä vapaamuotoisille haastateluille ominaisina. Sellaisia ovat esimerkiksi haastateltujen huono osallistumismotivaatio ja muiden asioiden puuhastelu haastattelun aikana (Hirsjärvi & Hurme 1988; 46–48, 82–84). Poliitikot ovat kiitollisia haastateltavia, sillä he ovat rutinoituneet ajatustensa esittämisessä (ks. Aalto 2001, 113). He ovat tosin tarkkoja sanoistaan ja osaavat välttää epämieluisat aiheet sulavammin kuin haastatteluihin tottumaton. Laadullisessa tutkimushaastattelussa tarkoitus on kuitenkin päästä journalistista tasoa syvemmälle. Se vaatii hyvin onnistuakseen tilanteen, jossa vallitsee luottamuksen ilmapiiri (Kvale 1996, 125). Luottamuksen luominen olikin yksi tämän aineiston kokoamisen keskeinen haaste, sillä kutakin haastateltavaa oli mahdollista tavata vain kerran. Haastattelut syntyivät siis kahden toisilleen vieraan ja eri elämäntilanteessa olevan ihmisen kohtaamisessa.

Joskus haastateltu asetti sanansa hyvin varovasti itse haastattelun aikana, mutta puhui heti mikrofonin sulkemisen jälkeen vapaammin. Eräässä tapauksessa puolestaan huomasin kannustavan kommunikaatiotapani vaikutuksen haastateltavaan. Tämä siirtyi alun varovaisista ilmauksista ja oman aloittelisuuden korostamisesta haastattelun loppua kohti suuriin visioihin ja selkeisiin kannanottoihin. Toinen haastateltava puolestaan pani merkille, kuinka pyrin kiertämään ilmausta ”maahanmuuttaja”, ja alkoi käyttää samoja ilmaisuja kanssani. Vastaavasti haastateltavien ilmaisutapa vaikutti esimerkiksi siihen, kuinka paljon kerroin itsestäni tutkimuksen ulkopuolelta.

Lopulta on olennaista todeta, että suhtauduin aineistoon näytteenä itsemäärittelyjä rakentavasta puheesta. En esimerkiksi ottanut selvää, tekivätkö haastateltujen väitteet oman kotikuntansa poliittisesta elämästä sille oikeutta tai kaunistelivatko he puheessaan vaikkapa oman puolueen sisäistä harmoniaa. Tarkoituksenmukaista ei ollut myöskään yrittää erottaa sitä, milloin haastateltu mahdollisesti ”paljasti rehellisesti” jotakin poliittisen myyntipuheen takaisesta siviili-itsestään, ja milloin tämä kuvasi asiat sellaisena kuin niiden haluaisi olevan, sillä eron tekeminen olisi ollut mahdotonta ja valitsemani lähestymistavan näkövinkkelistä melko hedelmätöntä. Itseymmärrys ja ulkoinen imago limittyvät, ja haastattelutilanne voidaan käsittää osaksi aktiivista oman poliittikkokuvan luomista itselle silloinkin, kun sitä esitetään ja luodaan kuulijalle (ks. Jenkins 2004, 71–72; Gergen 2001, 247).

4.7 Haastatellut

Marras–joulukuussa 2004 Helsingin yliopiston Etnisten suhteiden ja nationalismin tutkimuskeskus CEREN otti yhteyttä puolueisiin tiedustellakseen mahdollista tut-

38 Esimerkkinä virhepäätelmän mahdollisuudesta voin mainita esimerkiksi lausahduksen ”sanon ihan suoraan, mikä on politiikassa tosi huono asia”. Tulkitsin tätä ensin siten, että *mikä* viittasi *suoraan sanomiseen*, ja näin haastatellun siten rakentavan itsestään kuvaa politiikan sosiaalisten normien koettelijana, mikä olisikin sopinut muuhun hänen sanomaansa. Myöhemmin haastattelutalennetta uudelleen kuunneltuani kallistuin kuitenkin sille kannalle, että haastateltu halusi yksinkertaisesti ilmaista kertovansa kiertelemättä ne asiat, *jotka* hänen mielestään politiikassa ovat vinossa. Kuva ”rajojen koettelijasta” muuttuikin ”totuuden torveksi”.

kimushanketta varten näiden maahanmuuttotautaisista kunnallisvaaliehdokkaista. CERENin oma tutkimushanke ei toteutunut, mutta minun oli mahdollista hyödyntää sähköpostitse saatuja tietoja. Kaikki CERENin yhteydenotot eivät tuottaneet tulosta, sillä puolueet eivät halunneet tai pystyneet kertomaan ehdokkaistaan taustan mukaan jaotellen (Storgårds, lokakuu 2005). Ulkomailla syntyneiden kunnanvaltuutettujen määrän Suomessa valtuustokaudella 2004–2008 voi arvioida CERENin saamien sekä Tilastokeskuksen tietojen (Ulkomailla syntyneet ehdokkaat... 2007) perusteella vähintään kahteenkymmeneen kolmeen, mutta tarkka luku jää tuntemattomaksi.

Vain yksi haastatelluista on ulkomaan kansalainen. Tämä kertoo haastateltujen joukkoa yhdistävän paitsi usean vuoden pysyvä asuminen Suomessa, myös päätös liittyä suomalaisen yhteiskunnan ”täysjäseneksi”. Koska suuri osa julkisista palveluista on asumisperusteisia, ei kansalaisuudella välttämättä ole ratkaisevaa merkitystä maahanmuuttaneen kuntalaisen arkipäivän näkökulmasta. Toisaalta voi todeta, että yhdeksän kahdestatoista valtuutettuna toimivasta ulkomaan kansalaisesta on EU-maasta (Ulkomailla syntyneet ehdokkaat... 2007), jolloin Suomen kansalaisuuden saaminen ei millään tavalla parantaisi heidän mahdollisuuksiaan matkustaa kansainvälisesti tai muuttaa toiseen länsimaahan. Kolmansien maiden kansalaisille EU-maan passin saaminen on usein merkityksellistä tästä näkökulmasta. Poliitikassa kunta- ja maakuntatasoa pidemmälle ei kuitenkaan ulkomaan kansalaisena pääse. Voi pohtia, onko ulkomaan kansalaisina valtuustoon valituilla mahdollisesti erilaisia näkemyksiä itsestään politiikassa ja kohtaavatko he erilaisia haasteita kuin haastattelemani Suomen kansalaiset. Vaikka tässä yhteydessä en pystykään näihin kysymyksiin vastaamaan, mahdollisissa jatko- tai muissa valtuutettuja käsittelevissä tutkimuksissa olisi ensiarvoisen tärkeää tavoittaa myös ne kunnallispoliitikot, jotka eivät ole maan kansalaisia.

Haastattelut kattavat kaikki kaksitoista CERENin tiedusteluvastauksista ilmenevää vuoden 2004 kunnallisvaaleissa valituksi tullutta maahanmuuttanutta kunnallispoliitikkoa sekä yhden varavaltuutetun³⁹. Haastateltavien jakautuminen puolueen, sukupuolen, syntymämaanosan, kotikunnan koon, iän ja Suomeen tulon vuosikymmenen mukaan on esitetty taulukossa 6, josta käy ilmi, että aineisto painottuu miesedustajiin. Puolueista vahvimmin edustettuna haastateltujen joukossa on Vihreä liitto, kun taas Vasemmistoliitto puuttuu ryhmästä kokonaan. Valtaosa haastatelluista on syntynyt joko Afrikassa tai Euroopassa. Yli puolet haastatelluista oli asunut lyhyempiä tai pidempiä aikoja syntymämaansa ulkopuolella jo ennen Suomeen tuloa. Suuri osa haastatelluista saapui Suomeen 1990-luvulla, eli haastatteluhetkellä lähes kaikki heistä olivat asuneet maassa vähintään seitsemän vuotta. Ensimmäistä kertaa valituksi tullessaan haastatellut olivat asuneet Suomessa kolmesta yli kahteenkymmeneen vuoteen, keskimäärin 14,5 vuotta. Yli puolet mainitsi olevansa tai aikaisemmin olleensa avioliitossa syntyperäisen suomalaisen kanssa. Minkään taustatekijöiden suhteen ei ole mahdollista tehdä oletuksia ylipäänsä ulkomailla syntyneitä kunnanvaltuutettuja koskien, sillä ryhmään valikoituminen oli edellä esitetyistä syistä satunnaista hyvin epätieteellisessä mielessä.

39 Varavaltuutetun haastattelu toimi pilottina, mutta koska kyseinen varavaltuutettu osallistuu aktiivisesti valtuusto- ja lautakuntatyöskentelyyn, voidaan hänen haastatteluun pitää tasavertaisena osana aineistoa muiden haastateltujen kanssa.

Taulukko 6. Haastateltujen taustatietoja

Puolue	Lkm yht. 13
Ruotsalainen kansanpuolue	1
Kansallinen kokoomus	2
Kristillisdemokraatit	1
Suomen keskusta	2
Sosiaalidemokraattinen puolue	2
Vihreä liitto	5
Kotikunta, asukasta	
yli 100 000	6
20 000–100 000	4
alle 20 000	3
Ikä haastatteluhetkellä	
yli 50	4
40–50	6
alle 40	3
Suomeen tulo vuosikymmen	
2000	1
1990	7
1980	2
1970	3
Sukupuoli	
nainen	3
mies	10
Syntymämaanosa	
Eurooppa	5
Afrikka	7
Amerikat	1

Maantieteellisesti haastateltuja oli eniten Etelä- ja Länsi-Suomen lääneistä, mutta ai-noastaan Lapin ja Ahvenanmaan läänit jäivät täysin haastattelumatkojen ulkopuolelle. Haastateltuihin ei kuitenkaan kuulunut yhtään edustajaa Koillis-Suomesta eikä itäiseltä rajaseudulta, missä maahanmuutto on paikoin merkittävää. Lähes puolet haastatelluista asui yli 100 000 asukkaan kaupungeissa, mutta moni myös pienemmissä kunnissa tai maaseudulla.

Kotikunnan koko ei aina suoraviivaisesti kerro siitä, kuinka suuri osuus kunnan asukkaista on maahanmuuttotoustaaisia. Kuitenkin kaikissa suurissa kaupungeissa asuu maahanmuuttaneita ainakin sen verran, että heidän tarpeidensa lienee mahdollista tulla poliittisiksi kysymyksiksi esimerkiksi kunnan palvelutuotannon suhteen. Aineisto jakautuu suhteessa valtuutettujen kotikuntien kielelliseen moninaisuuteen siten, että vierasta kieltä äidinkielenään puhuvia on hyvin vähän (alle 2,3 %) kolmessa kunnassa, prosenttiyksikön päässä koko maan keskiarvosta (3,3 %) ollaan viidessä, ja neljässä kunnassa vieraskielisiä on yli 4,3 % väestöstä (StatFin-tietokanta, 10.4.2008).⁴⁰

40 Prosenttiluvut on laskettu vuoden 2007 tiedoista. Kaksi haastateltua toimii samassa kunnassa.

Koulutustaustojen suhteen haastateltujen joukko jakautuu siten, että kahdella kolmasosalla haastatelluista on korkeakouluopintoja tai ulkomailla hankittu tutkinto alalle, jonka koulutus Suomessa on korkeakoulutusta. Kahdella haastatelluista on myös akateeminen jatkotutkinto tai jatko-opintoja. Korkeasti koulutetuista haastatelluista suurin osa oli haastatteluhetkellä koulutustaan vastaavassa tai siihen mielekkäästi kytkeytyvässä työssä. Kolmasosa haastatelluista on suorittanut toisen asteen tutkinnon, mutta heidän nykyiset työnsä eivät suoraan liity saatuun koulutukseen. Kuusi haastateltua työskentelee julkisella, kaksi kolmannella ja viisi yksityisellä sektorilla, joista kolme toimii yrittäjänä. Valituksi tulleet maahanmuuttaneet omassa aineistossani ovat siis koulutetumpia kuin äänioikeutetut, kunnallisvaaliehdokkaat ja valtuutetut ylipäänsä (ks. Grönlund 102). Ikänsä puolesta haastatellut muistuttavat suomalaissyntyisiä kunnallispoliitikkoja, sillä suurin osa heistä on yli 40-vuotiaita. (Tilastokeskus. Kunnallisvaalit 2000 – millaisia ehdokkaita – millaisia valittuja?, 25.10.2007.)

En erikseen tiedustellut haastateltujen syitä muuttaa pois entisestä kotimaastaan tai perusteita muuttaa nimenomaisesti Suomeen. Muutamissa kohdin tämä kuitenkin tuli puheeksi tai oli muuten selvää. Poliittista tai etnistä vainoa, yleistä sekasortoa tai sotaa paenneita on joukossa yli puolet. Kysymykseen, olivatko haastatellut olleet puoluepoliittisesti aktiivisia aikaisemmissa kotimaissaan, suurin osa vastasi kieltävästi. Neljä heistä oli kuitenkin kuulunut puolueeseen, osallistunut opiskelijapolitiikkaan tai ollut muuten poliittisesti aktiivinen. Kuitenkin huomattavasti useamman lähisukulaisista löytyi joku, joka tavalla tai toisella oli tai on entisessä kotimaassa mukana puoluepolitiikassa. Kuusi haastateltua ei pystynyt nimeämään suvustaan ketään, joka olisi, tai olisi aikaisemmin ollut, poliittisesti aktiivinen.

Suurin osa haastatelluista oli valtuutettuna ensimmäistä kautta, ja yhtä lukuun ottamatta nämä ensimmäisen kauden edustajat olivat myös liittyneet puolueidensa jäseniksi vaalivuonna. Tämä vaikutti haastatteluihin merkittävästi, sillä haastatellut olivat ehtineet toimia valtuutettuina vain reilun vuoden ennen haastattelutilannetta, ja monelle tuntui olevan vasta muodostumassa käsitys itsestä kunnallispoliittikkona. Hiljattainen liittyminen puolueeseen saattoi vaikuttaa monien uusien valtuutettujen varovaisuuteen juurikaan puhua kunnallispolitiikan dynamiikasta tai omasta puolueesta. Heidän kohdallaan seurantahaastattelu vuoden 2008 kunnallisvaalien jälkeen olisi varmasti hedelmällinen. Parilla haastatellulla oli kuitenkin takana yksi valtuustokausi, ja kolmella kaksi kautta. Yksi haastatelluista oli liittynyt puolueen jäseneksi jo 1980-luvulla.

Kaikilla oli haastatteluhetkellä tai oli aikaisemmin ollut myös muita luottamustehtäviä, joillakin merkittävä määrä. Tällaisia olivat lautakuntien ja muiden kunnallisten työryhmien jäsenyydet, erilaisten yhdistysten hallitusten jäsenyydet ja puheenjohtajuudet (6 haastateltua mainitsi⁴¹), kuntayhtymien ja maakunta- tai valtakunnallisen

41 Tässä annettuja lukuja pitää tarkastella suuntaa antavina, sillä kaikkien haastateltujen kohdalla liikaa aikaa ei haluttu käyttää taustatietokaavakkeen täyttämiseen. Joskus haastateltava ei itse kokenut tärkeäksi luetella kaikkia tehtäviä, tai tämä ei ehkä mieltänyt kaikkia muodollisesti luottamustehtäväksi luokiteltavia toimiaan sellaisiksi. Erityisesti näin saattaa olla yhdistystoiminnan kohdalla. Parin haastateltavan ansioluettelo muodostui jopa niin pitkäksi, että päätin kirjata vain sen pääpiirteet taustatietokaavakkeeseen.

tason luottamustehtävät (4) sekä puolueen sisäiset tehtävät (2). Erilaisia poliittisen elämään liittyviä tapaamisia, tapahtumia tai kokouksia haastatelluilla oli yhdestä kerrasta kuukaudessa seitsemään kertaan viikossa. Useita kertoja viikossa poliittiseen toimintaan liittyviä ”menoja” oli kuitenkin vain kahdella haastatellulla. Jos pienin ja suurin arvo jätetään huomiotta, keskiarvo haastateltujen arvioista asettuu hiukan alle viiden kuukausittaisen tapahtuman tai kokouksen kohdalle.

Haastatelluista kaikki yhtä lukuun ottamatta kuuluvat nk. näkyviin vähemmistöihin. He eroavat siis tavalla tai toisella ulkonäkönsä puolesta valtaväestöstä. Ulkonäöltään selvästi ympäristöstä poikkeavien on todettu kohtaavan ”joukkoon katoavia” enemmän syrjintää (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 34–36). Siksi oletin erityisesti näiden valtuutettujen olevan mahdollisesti muita enemmän tietoisia siitä, että he joillekin nykyisen kotimaansa asukkaille edustavat toiseutta (ks. esim. Sassi 2002, 63), vaikka eivät henkilökohtaisesti olisi kokeneet syrjintää. En kuitenkaan odottanut kaikkien välttämättä tuovan tätä esille nimenomaisesti puheessaan kunnan politiikasta, eikä niin tapahtunutkaan.

Haastatellut eivät muodosta ryhmää tutkimuksen ulkopuolella, enkä lähtökohtaisesti odottanut heillä minkäänlaista yhteenkuuluvuuden tunnetta ainakaan kaikkien muiden tutkittavien kanssa. Tämä oletus osoittautui varsin oikeaksi, sillä useimmat haastatellut osasivat nimetä korkeintaan kaksi muuta politiikassa aktiivista ulkomailla syntyntä. Muodollisesti haastateltuja kuitenkin yhdistävät kokemus suomalaisen yhteiskuntaan ulkoapäin tulemisesta, puoluepolitiikassa ja kunnallispolitiikassa toimimisesta (”maahanmuuttaneisuus” ja ”paikallispoliittikous”). Siksi pidin tutkimusta aloittaessani perusteltuna olettaa, että haastatellut olisivat käsitelleet osin samoja elementtejä pukiessaan sanoiksi käsityksiä itsestään politiikassa. Yhtäläisyydet osoittautuivat kuitenkin pieniksi ja vaihtelu haastateltujen välillä suureksi. Pyrinkin siksi analyysissä ryhmittelemään haastateltuja eri aiheiden suhteen sen sijaan, että olisin yrittänyt aina kattaa heidät kaikki. Kunkin aiheen kohdalla ryhmät muodostuivat uudelleen osin erilaisiksi, sillä harvat käsitykset tai asiat ”korreloivat”.

Olen tässä luvussa pyrkinyt kuvaamaan tutkimushankettani ja siihen osallistuneita haastateltuja yksityiskohtaisesti. Tarkka raportointi auttaa arvioimaan tuloksia ja analyysin luotettavuutta. Seuraavaksi siirryn haastattelujen sisältöjen tarkasteluun.

5 Selontekoja kunnallispolitiikassa olemisesta

Luvun kaksi päätteeksi määrittelin opinnäytteelleni tavoitteeksi kuvata maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen kanavia Suomessa sekä tarkastella perusteellisemmin maahanmuuttotaustaisia kunnanvaltuutettuja: heidän motivaatiotaan toimia kunnallispolitiikassa, käsityksiään itsestään edustajina sekä maahanmuutto- ja kulttuuritaustojen rooleja osana itseyemmärrystä rakentavaa puhetta poliittisesta elämästä. Luvussa kolme pyrin täyttämään tehtävän taustoittavan osan, ja nyt on aika syventyä haastattelujen sisältöihin.

5.1 Poliitikkaan lähteminen

Poliittisen puolueen aktiivijäseneksi tai ehdokkaaksi ryhtymistä kutsutaan arkipuheessa politiikkaan lähtemiseksi. Ilmaus on epätarkka ainakin laajan politiikkakäsityksen valossa – sen mukaan ihmisen ei sosiaalisena olentona ole mahdollista olla politiikan ulkopuolella. Tästä näkökulmasta lähteminen näyttyy paremminkin tiedostamisena ja uuden paikan antamisena politiikalle yksilön elämässä. Kun tässä puhun politiikkaan lähtemisestä, viittaan kuitenkin edellä mainittuun arkikielen käsitteeseen. Samoin jatkossa haastatteluja käsitellessäni käytän niissä esiintyneitä termejä ja sanontatapoja, muun muassa maahanmuuttaja-sanaa, jonka käyttöön kirjallisissa ja tieteellisissä ilmaisussa muuten suhtaudun varauksellisesti (ks. luku 4.1).

Haastattelijien valtuutettujen joukkoon kuului niin vuosia politiikassa määrätietoisesti toimineita kuin puoluepolitiikan vasta-alkajia, jotka valtuustoon pääsy oli asettanut uuden elämäntilanteen eteen. Haastatteluaineistosta muodostui osin siitä syystä johtuen melko heterogeeninen. Narratiivi mukaan lähtemisestä esiintyi kuitenkin lähes kaikissa haastatteluissa pääpiirteissään samanmuotoisena. Kertomukseen sisältyivät olennaisesti jokin oma yhteiskunnallinen kiinnostus, esimerkiksi yhdistysaktiivisuus, sekä tätä sittemmin seurannut yhteys puolueeseen, useimmiten pitkään puolueessa toimineen tutun ihmisen kautta. Yhden haastatellun kohdalla tämä yhteyden luonut henkilö oli toinen maahanmuuttanut. Usein haastatellut myös kertoivat varsinaista liittymistä edeltäneestä harkitsemisvaiheesta, jonka aikana he pohtivat politiikkaan lähden seurauksia ja mahdollisuuksia läheisten tai tuttujen ihmisten kanssa. Vaalikampanjasta kerrottiin monesti, että se oli ollut pienimuotoinen ja valituksi tuleminen siten mieluisasti yllättävää.

[S]itten yhtenä päivänä [PUOLUEESTA1] soittaa naishenkilö ja sanoo minulle: 'Haluatko tulla osallistumaan [PUOLUEESEEN1]? ', ja minä sanon, että minun pitää miettiä. Muistin, että kun olin [PAIKASSA] (...) siellä oli yksi [PUOLUE-

2LAINEN] (...) [joka] kutsui mua tulemaan mukaan, mutta ei, (...) en koskaan... Siis kun en itse ollut hirveän kiinnostunut [PUOLUEESTA2]. Mietin vähän aikaa ja soitin hänelle [puolueeseen1], että minun pitäisi päästä katsomaan millainen järjestö heillä on. (...) Se [kokous] oli järjestetty kunnantalolla, ja siellä oli meitä joku kolme henkilöä. 'Mikä hirveän vähäinen puolue tämä on?' [ihmettelin]. Sanoivat että (...) paljon [paikkakunnalla] siirrytään [PUOLUEESEEN2]. (...) Sen jälkeen olen tukenut tätä puoluetta. (H2)

Täysin oma-aloitteisesti puoluepolitiikkaan oli liittynyt viisi haastateltua. Yhtä monen kohdalla politiikkaan lähtö oli seurausta oman yhteiskunnallisen kiinnostuksen ja puolueen suunnalta tulleen aloitteen yhteisvaikutuksesta. Pääasiallisesti puolueen aloitteen seurauksena ehdokkaaksi oli ryhtynyt kolme. Osaa motivoivat mukaan tietyt epäkohdat, kuten kunnan riittämätön huomio nuorten tarpeita kohtaan tai maahanmuuttajien huono asema työmarkkinoilla. Joukossa oli kuitenkin myös niitä, joita yhteiskunnallinen aktiivisuus ja vaikuttaminen kiinnostivat itsessäänkin. Yli puolella haastatelluista oli, tai oli aikaisemmin ollut, myös halu tavalla tai toisella eteenpäin politiikassa, ts. toive myöhemmin päästä vaikuttamaan uusissa luottamustehtävissä.

Myös Ansarin ja Qureshin (1998, 51) Norjassa sekä Rodrigo Blomqvistin (2005, 82) Ruotsissa haastattelemissa monia olivat tutut, asiakkaat tai kollegat kannustaneet liittymään puolueeseen. Oma aineistoni osaltaan vahvistaa tätä käsitystä sosiaalisten verkostojen merkityksestä maahanmuuttaneiden poliittisessa rekrytoinnissa, sillä yli puolelle haastatelluista yhteydenotto puolueen suunnalta oli ollut merkityksellinen politiikkaan lähtemisessä. Niin norjalaisista, ruotsalaisista kuin omista tutkituistakin osa oli kuitenkin ottanut yhteyttä puolueeseen oma-aloitteisesti.

KuntaSuomi 2004 -hankkeeseen liittyneessä kyselytutkimuksessa suomalaiset kunnallisvaaliehdokkaat selittivät ehdokkuuttaan erityisesti kolmen perustelun avulla: halu auttaa ihmisiä, vaikuttaa useiden asioiden ratkaisuun kunnassa sekä edistää oman yhteiskuntaryhmän tavoitteita määriteltiin keskeisimmiksi motivoijiksi. Myös yksittäisen asian ratkaisuun vaikuttamista piti tärkeänä ehdokkuusperusteluna yli puolet vastaajista. (Kuitunen 2000, 100–101.) Suhteessa näihin tietoihin haastateltujen selonteot mukaan lähtemisestä näyttäytyvät melko tavallisina.

Puolueen valitseminen ei tuntunut tuottaneen haastatelluille suuria vaikeuksia, vaikkakin oli selvää, etteivät kaikki tunteneet suomalaista puoluejärjestelmää kokonaisuudessaan kovin hyvin valintatilanteen ollessa käsillä. Kolme haastateltua koki, että suomalaiset puolueet eroavat toisistaan melko vähän, ainakin kunnallispolitiikassa. Jos haastateltu itse lähestyi parhaaksi katsomaansa puoluetta, hänet toivotettiin säännönmukaisesti tervetulleeksi. Niistä, joita puolueet olivat lähestyneet, neljä valitsi ensimmäisen (tai ainoan) ”kosijan”, koska puolue yleisesti ottaen vaikutti hyvältä ja tilaisuus osallistua sen kautta tarjoutui. Hyvin selvästi oman puolueen aatetta puheessaan korostaneita oli haastateltujen joukossa hiukan alle puolet, kun taas pari haastateltua koki silminnähdessä vaikeaksi sijoittaa itseään oikeisto–vasemmisto-akselille.

Puoluevalintaa tehtiin haastatteluissa järkeväksi eri näkökulmista: puolueen kiinnostavat painotukset, arvio sen tehokkuudesta itselle keskeisten asioiden ajamisessa, henkilösuhteet tietyn puolueen suuntaan, puolueen koko, positiiviset tai negatiiviset mielleyhtymät johonkin entisistä kotimaista tuttuun sekä oman lapsuuden perheen

sosioekonominen tausta ja elämänarvot tulivat esille puheessa valinnasta. Pari haastateltua sanoi esimerkiksi rajanneensa aivan puoluekentän vasemman laidan pois vaihtoehtoistaan, koska se toi mieleen huonot kokemukset kommunismista. Juuret tarjosivat argumentaatiopohjan esimerkiksi silloin, kun haastateltu kertoi kuntalaisissa ihmetystä herättäneestä ratkaisusta. Kaksi haastateltua ei ollut toiminut yleisten (suomalaisien) oletusten mukaan tiettyjen ammattien ja puoluesympatioiden yhteen kuulumisen suhteen. He perustelivat valintaansa omaa tämänhetkistä elämäntilannettaan ja suomalaisia yhteenkuuluvuuskäsityksiä laajemmasta perspektiivistä vedoten sukulaistensa ammatti- tai sosioekonomiseen asemaan entisessä kotimaassa sekä näiden puoluepreferensseihin.

Arvot olivat sillä tavalla (...) tasa-arvo ja (...) en ollut mistään rikkaasta perheestä (...). Kyllä mun täytyy sanoa, että kun olen tämän työn puolesta seurannut tätä yhteiskuntakehitystä täällä, olen seurannut myös valtakunnallista politiikkaa (...) kyllä mulla sen puolueen arvot kolahti kohdalleen (...). (H11)

Ansarin ja Qureshin (1998, 51) 22 tutkitusta seitsemän kertoi valinneensa puolueen vanhempien poliittisten näkemysten tai puolueessa toimivien tuttavien ohjaamana. Hiukan useampi ilmoitti puolueen jollakin tietyllä sektorilla tekemien linjausten olleen merkittäviä valinnan kannalta. Neljälle puolueen profiili nimenomaan maahanmuuttaneille tärkeissä kysymyksissä oli ollut ratkaiseva. Tällaista tiettyjen asiakysymysten ohjaama puoluevalintaa esiintyi omassa aineistossani vähemmän, ja vain yksi haastateltu kertoi päätyneensä kyseiseen puolueeseen nimenomaisesti, koska uskoi sen edistävän maahanmuuttaneiden työllistymistä parhaiten. Ne, jotka olivat vakavasti punninneet eri vaihtoehtoja, tuntuivat arvioineen puolueita ennemminkin aatteiden, laajempien painotusten ja avautuvien toimintamahdollisuuksien kannalta.

5.2 Poliitikassa olemisen mielekkyys

Edellä todettiin, että tahto vaikuttaa yhteiskuntaan ylipäänsä tai joihinkin epäkohtiin erityisesti motivoi haastateltuja lähtemään politiikkaan. Lähtemiseen liittyi myös sosiaalinen aspekti: haastatellulla oli jo entuudestaan poliittisesti aktiivisia tuttavvia, ja/tai hän otti vastaan kutsun tulla jäseneksi uuteen viiteryhmään – tiettyyn puolueeseen. Sosiaalinen vuorovaikutus esiintyi myös selonteoissa siitä, miksi haastateltu koki politiikassa mukana olemisen mielekkääksi.

Kunnallispolitiikkaa tehdään sivutoimena tai harrastuksena, sillä siitä saatava rahallinen korvaus on nimellinen suhteessa tehtävän menestyksekkääseen hoitoon vaativaan paneutumiseen. Keskeinen haastattelussa esille tullut politiikan mielekkääksi kokemisen lähde oli tunne siitä, että pystyy vaikuttamaan tärkeiksi katsomissaan asioissa. Oma osallistuminen ei näyttänyt yhteiskunnallisesti yhdentekevältä, vaikka jotkut kertoivat myös vastoinkäymisistä poliittisessa työssä (ks. luku 5.5).

MW: Mitkä asiat saa jaksamaan politiikassa?

H12: Kun saa vaikuttaa. (...) Kun tietää, että on taistellut loppuun asti, vaikka [asia] ei menisi niin kuin [itse] haluaisi. Kuitenkin [sitä] tietää, että on tehnyt sen, mitä on voinut.

Toinen useasti mainittu motivoija oli kokemus äänestäjien luottamuksesta ja vahva halu olla sen arvoinen. Jotkut liittivät tähän erityistä painoarvoa ulkomaisen syntyperänsä vuoksi. Läpimeno ensimmäisellä yrittämällä oli ollut ilmeisen suuri myönteinen yllätys. Pari haastateltua mainitsi palkitsevaksi mahdollisuuden olla esimerkkinä muille maahanmuuttaneille siitä, että maahanmuuttaja voi päästä suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttavaan asemaan.

[O]len kiitollinen että ihmiset antoivat mulle [äänensä], (...) siis antavat saman arvon kuin muille ihmisille, jotka ovat syntyneet täällä. (H7)

Lisäksi kunnallispolitiikan tarjoamat sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuudet sekä (julkinen) kiinnittyminen kotikuntaan näyttäytyivät politiikan positiivisina puolina. Poliitiikan kerrottiin esimerkiksi juurruttaneen paikkakunnalle ja tarjonneen mielenkiintoisia tuttavuuksia. Poliitiikka nähtiin myös ylipäänsä elämän sisällölliseksi rikastuttajaksi.

MW: [K]un ihmiset kysyi, että lähdetkö mukaan, ja et ehkä ollut ajatellut sitä aikaisemmin niin paljon, niin miksi sanoit kyllä?

H6: (...) Tämä on minun viides paikkakunta (...) Suomessa. Olin [LUKU]vuotias mies viime vuonna kun vaalit oli. Ja mä ajattelin, että [PAIKKAKUNTA] on kaunis paikka, ja minä jään [PAIKKAKUNNALLE], ja sitten kun [politiikka] on verissä (...) [T]ykkään täällä [elää], [LUKU] asukasta [ja] suurimman osan melkein tunnen. Mulla on hyvin kontaktia ihmisen kanssa, pärjään hyvin täällä. Ja [niin] ajattelin [että] jos minäkin menisin ja vaikuttaisin jotakin tämän kunnan asioihin.

Poliittinen osallistuminen voi siis tarjota väylän oppia tuntemaan paremmin omaa kuntaa ja muita kuntalaisia, ja siten palvella ihmisen kaipuuta myönteiseen kuulumisen kokemukseen (ks. Yuval-Davis 2006, 202–203). Pari myös ilmaisi pistäneensä merkille, että luottamustehtävä saattaa edesauttaa oman sosiaalisen paikan uudelleenmäärittelyä muiden silmissä edullisemmaksi. Poliitiikka onkin yksi perinteisimmistä suomalaisista sosiaalisen nousun väylistä (ks. Noponen 1988, 128–129).

Yhteisöllistä toimintaa kuvattiin kuitenkin jopa legitimiin kuntalaisuuden ansaitsemisen näkökulmasta:

[P]erustin tämän [TAPAHTUMAN] ja kukaan täällä ei voi tulla kadulla sanomaan 'mitä sinä tulet tänne ottamaan meidän rahat ja kaikki'. Mä [voin silloin] kysyä 'mitä sinä oikein täällä [PAIKKAKUNNALLA] olet (...) tehnyt?' Hän voi näyttää talonsa, mutta se ei ole kaikille yhteistä (...). (H7)

Sitaatista voi tulkita, että haastateltu on kokenut tarvetta todistaa ympäristölleen olevansa ”kunnan ihminen” ja toteuttanut tässä todistamisessa kunnallisessa julkisuudessa toimimisen strategiaa. Hienovaraisempi viittaus samaan suuntaan löytyy toiselta haastatellulta, joka arveli joidenkin kuntalaisten suhtautuvan häneen avoimemmin nyt, kun ovat kuulleet ja tietävät, että hän toimii kunnallispolitiikassa – että ”hänkin tekee jotakin” (yhteiseksi hyväksi). Samantapainen sitaatti löytyy Ansarin ja Qureshin (1998,

50) selvityksestä. Miksi mukana politiikassa -kysymykseen eräs vastasi: ”Osoittaakseni, että pidän Norjasta, ja haluan yhteiskunnan ja väestön parasta”.⁴² Edellä kuvattu kertoo tilanteesta, jossa haastatellut ovat kokeneet jonkinlaisen epäluulon ilmapiirin ympäröivän heitä.

5.3 Haastateltujen edustajuuskäsitykset

Halusin tutkielmaa suunnitellessani antaa erityistä painoa edustamisen tematiikalle. Siitä käytävän teoreettisen keskustelun mielenkiintoisuus ja erityisesti Ruotsissa toteutettujen tutkimusten tulokset innostivat valintaan. Haastatteluvaiheessa edustaminen kuitenkin paljastui odotettua hankalammaksi käsitellä. Haastatellut ymmärsivät tästä aiheesta muotoilemani kysymykset eri tavoin tai väärin, ja vastaukset olivat usein epäkonkreettisia, häilyviä tai ristiriitaisia. Osin tämä hankaluus varmasti todistaa edustamisen käsitteeseen itseensä liittyvästä monimerkityksisyydestä. Toisaalta vaikeuksia voi selittää myös aiheen uutuudella monille haastateltavista. Sinä verraten lyhyenä aikana, jonka he olivat toimineet edustajana, käsitykset itsestä tässä roolissa eivät olleet vielä ehtineet vakiintua.

Kysymyksissä edustamisesta nojauduin puolesta puhumisen ja asioiden ajamisen merkityksiin. Käsittelen haastateltuja siksi ensin tästä näkökulmasta. Analysoin lisäksi haastateltuja läsnäolon politiikan käsitteen valossa, ja peilaan valtuutettujen edustajakäsityksiä niihin määrittelyihin, joita kuusi pääkaupunkiseutulaista yhdistystoimijaa rakensi myöhemmin muuta tarkoitusta varten tekemissään haastatteluissa. Haastatteluissa tuli esille myös ajatuksia symbolisesta edustamisesta, ja kerron niistä luvun lopussa.

5.3.1 Puolesta puhumista

Kenen puolestapuhujina haastatellut katsoivat toimivansa? Ensinnäkin aineisto voidaan jakaa kahteen hyvin erisuuruiseen ryhmään sen suhteen, katsoivatko haastatellut olevansa maahanmuuttajien edustajia. Maahanmuuttaneille keskeisten asioiden edistämisen määritteli tärkeäksi tai pääasialliseksi tehtäväkseen neljä haastateltua suurista kaupungeista. Vaikka kaikki heistä eivät halunneetkaan nähdä itseään ainoastaan maahanmuuttajien edustajina, kutsun heitä jatkossa maahanmuuttajapolitiikoiksi tai maahanmuuttajille keskeisissä kysymyksissä aktiivisiksi valtuutetuiksi.

Maahanmuuttajapolitiikot nimesivät toimenkuvansa tavalla tai toisella heti haastattelun alkumetreillä, lähes itsestäänselvyytenä. He pitivät ongelmakeskeisen maahanmuuttajakuvan haastamista myönteisistä kehityskuluista kertomalla osana edustajantehtävänsä. Olikin selvää, että he yhdistivät maahanmuuttajuuden nimenomaisesti yhteiskunnassa heikommilla oleviin etnisiin vähemmistöihin.

MW: Mutta tunnetko tai ajatteletko sillä tavalla, että edustat siellä valtuustossa myös niitä [ETNINEN RYHMÄ] ja myös niitä muita?

H3: Kyllä, kaikkia maahanmuuttajia.

⁴² ”For å markere at jeg er glad i Norge, og vil det beste for samfunnet og befolkningen.”

MW: Ketä edustat, kun olet siellä? (...)

H9: Minä? Itseäni edustan, sanoisin. Ja minun äänet ei tulleet vain maahanmuuttajilta. Tuli suomalaisiltakin; niin mä en istu siellä vain maahanmuuttana maahanmuuttajien parhaaksi, vaan myös suomalaistenkin, jotka ovat äänestäneet mua. Edustan kyllä heitä.

Haastatellut eivät pääasiallisesti tehneet eroa maahanmuuttaneiden ryhmien välille kulttuurisen tai uskonnollisen taustan mukaan, vaikkakin myös näitä eroja sivuttiin parissa kohdassa. Asioiden ajamisen kannalta kaikkien maahanmuuttajien nähtiin olevan samassa veneessä.⁴³ Tämä näkemys esiintyy myös Rodrigo Blomqvistin (2005, 84–86) tutkimuksessa, jossa osa haastatelluista eksplisiittisesti otti etäisyyttä ajatukseen vain oman etnisen ryhmän edustamisesta. Toisaalta osalle Ruotsissa haastatelluista myös etnisuus oli merkityksellinen edustamisen kannalta, ja edustajuutta rajattiin lisäksi esimerkiksi työväenluokkisiin maahanmuuttajiin, oman asuinalueen maahanmuuttajiin ja/tai maahanmuuttajanaisiin.

Suurissa kaupungeissa etnisten vähemmistöjen osuus väestöstä on sellainen, että esimerkiksi kotoutumiseen liittyvät palvelut ovat kunnan päätöksenteossa ajankohtaisia. Äänestäjäkunnassa on tarjolla jonkin verran tai jopa merkittävästi ääniä, joiden jakautumiseen maahanmuuttajuus, etniset tai kulttuuriset lojaliteetit voivat vaikuttaa. Monissa pienemmissä kunnissa, erityisesti maaseudulla, on toisin. Maahanmuuttaneita on vähän – jossain paikoin jopa niin vähän, ettei heidän äänillään ole mahdollista tulla valituksi, vaikka nämä kaikki jostain syystä äänestäisivätkin samaa ehdokasta. Maahanmuutto ja monikulttuurisuus eivät pienissä kunnissa (joitain pakolaisia sijoittaneita ja rajaseudun kuntia lukuun ottamatta) ole yleensä luontaisesti ajankohtaisia kysymyksiä. Ne ovat samalla myös kuntia, joissa työvoimapula ei tunnu kipeimmin.

Tässä aineistossa mukana olevien suurimpien ja samalla kulttuurisesti moninai-
simpien sekä kaikkein pienimpien, etnisesti homogeenisten kuntien välille jäi muu-
tama keskisuuri ja vieraskielisiltään keskimääräinen kunta. Lisäksi joukkoon kuului
kolme poikkeusta: kaksi alle 30 000 asukkaan kuntaa, jossa vieraskielisten osuus oli
keskimääräinen tai suuri, sekä yksi suuri kunta, jossa vieraskielisiä asuu selvästi muita
saman kokoluokan kuntia vähemmän.

Suurin osa omista haastatelluistani mainitsi edustavansa ainakin ensisijaisesti joita-
kin muita ihmisryhmiä kuin maahanmuuttajia. Näin vastasivat luonnollisesti etnisesti
homogeenisimpien paikkakuntien valtuutetut, mutta myös ne, joiden kotikunnassa
uusiin etnisiin vähemmistöihin kuuluvia on jonkin verran (vieraskielisiä 2,3–4,3 %) ja
maahanmuutto mahdollisesti kasvussa. Joukkoon kuuluu myös yksi haastateltu,
jonka kunnassa vieraskielisiä on koko maan keskiarvoa enemmän. Joillekin maa-
hanmuuttaneisiin ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvät kysymykset eivät olleet
lainkaan ajankohtaisia tai erityisen kiinnostavia. Jotkut taas ilmaisivat voivansa ottaa
näitä kysymyksiä esille tarpeen tullen. Kolme haastatelluista, jotka eivät määritelleet
itseään maahanmuuttajapolitiikoiksi, kertoi joko kuntalaisten tai muiden poliittikko-

43 Edustajien käsitykset maahanmuuttaneille keskeisistä poliittisista kysymyksistä sisälsivät mm. nuorten kasvun ja identiteetin erityistuen, oman äidinkielen opetuksen, työllistymisen ja syrjimättömyyden. Haastattelussa ei pyritty määrittelemään tiettyä maahanmuuttajaintressien kokoonpanoa.

jen odottavan häneltä maahanmuuttajien edustamista. Kaikkia heistä tämä ei toki häirinnyt.

Mulla on tietyt asiat, joihin haluan vaikuttaa, (...) ja ne ei ole pelkkiä maahanmuuttajien asioita. Sanotaan (vaikka, että) ne on viimeinen. [puhetta muista aiheista] Se on aika vaikeata kun tiedän, että mua enemmän kuunnellaan niistä kysymyksissä. Tiedän, että mun sana painaa enemmän, kun mä sanon jostakin niistä asioista. Tasa-arvosta, maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja sellaisesta. Tiedän, että ihmiset odottaa, että mä sanon jotakin niistä asioista. (H11)

Rodrigo Blomqvistin (2005, 83) ja Dahlstedtin (2005, 184–186) raportoimaa maahanmuuttajapolitiikoksi lokerointia oli siis näiden haastattelujen perusteella havaittavissa, vaikkakin hyvin vähän. Joidenkin kohdalla saattoi olla myös niin, että haastateltu ei ollut koetellut poliittikoroolinsa rajoja omasta maahanmuuttaja-asioihin sitoutumisestaan johtuen. Ansari ja Qureshi (1998, 66) tulkitsivat tilanteen olleen tällainen omien haastateltujensa suhteen.

Useat haastatellut mielsivät itsensä nuorten, lasten ja/tai ikääntyneiden asioiden puolestapuhujiksi. Yhteiskunnan tukea tarvitseviin viitattiin kolmessa haastattelussa kattokäsittenä, joihin heikompiosaiset maahanmuuttajatkin sisältyivät. Yleistä oli puhe ylipäänsä kuntalaisten asioiden ajamisesta ja äänestäjien edustamisesta. Tämä liittyyne kunnallispolitiikan kokemiseen melko sopuisaksi yhteisten asioiden hoitamiseksi (ks. Pikkala 2005, 60). Laajassa kvantitatiivisessa tutkimuksessa vuoden 1996 kunnallisvaaleista uusista valtuutetuista 81 % ja edustajanpaikkansa uusineista 89 % katsoi edustavansa ”koko kuntaa” suuressa tai hyvin suuressa määrin. Mikään muu vastausvaihtoehto (esim. perheelliset, yrittäjät) ei saanut yhtä korkeaa kannatusta. (Grönlund 1999, 104.)

[Valtuustossa] ei voi sillä tavalla rajoittaa itseään jonkun asioihin. Pitää olla vähän laajempi, yhden asian ajaja ei saa olla. (H13)

[M]inun siellä [valtuustossa] olemiseni tärkein tarkoitus on varmistaa, että kuntalaisia kohdellaan hyvin. Että edustan heitä, en puoluetta. (H8)

5.3.2 Heijastuslogiikka ja läsnäolo edustamispuheessa

Intressi- tai mielipide-edustusta ja peilikuvaedustusta on yhden edustajan kohdalla vaikea erottaa toisistaan. Edustaja saattaa hyvinkin perustaa toimintansa tiettyihin kuntalaisten mielipiteissä esiintyviin kantoihin samanaikaisesti, kun hänen henkilökohtaisessa taustassaan on jotain, joka liittyy hänet näihin kysymyksiin ja näkökulmiin (ks. Borg 1998, 60).

Kuten jo edellä on todettu, monen haastatellun kohdalla maahanmuuttoon tai kulttuuritaustaan liittyvä peilikuvaedustajan profiili ei olisi ollut mielekäs kotikunnan etninen homogeenisyys huomioon ottaen. Itselle läheisistä kysymyksistä ja edustamisesta puhuttaessa esille tuli kuitenkin ammattitaustoihin, ikään ja perhemuotoon liittyviä

perustelija – edustuspuheeseen liittyi siten tietty ”heijastuslogiikka”.⁴⁴ Eräs haastateltu muistutti edustusinstituutioiden vääristymästä hyväosaisimpien suuntaan ja määritteli edustajarooliaan omasta työmarkkina- ja sosioekonomisesta paikastaan käsin.⁴⁵

Lisäksi ajettavien asioiden valintaa perusteltiin myös arvolähtöisesti tai muuten ilman, että kyseisiä asioita liitettiin omaan elämänpiiriin. Useinkaan haastattelussa ei päästy syventymään tarkemmin asiakysymysten mahdollisiin intressiritiriitoihin. Esimerkiksi lasten ja nuorten palveluiden parantaminen on kuitenkin kenttä, jolla kilpailee monia toisilleen vastakkaisia tapoja käsittää paras ratkaisu.

Ja tietysti olen hyvin kiinnostunut kouluasioista ja päivähoidosta ja sellaisesta, mikä koskee myös minun ja kaikkien lapsia (...). Mielestäni perheiden ja lasten tilannetta pitää parantaa (...). (H5)

Viitteitä läsnäolon politiikan logiikkaan tai kokemuksen merkitykseen politiikan sisällöille ilmeni muutamia. Puhe siitä, ettei joitakin ryhmiä huomioida ilman, että heidän elämäkokemustaan jakava ihminen on päätöksenteossa mukana, koski niin ikääntyneitä, nuoria kuin maahanmuuttajia. Jälkimmäisten kohdalla huolet liittyivät jatkuvaan budjettileikkausten vaaraan tai siihen, että valtuustossa ylipäänsä keskusteltiin liian vähän maahanmuuttajien tarpeista.

[Y]ksi tai kaksi [valtuutettua] tuli jälkeensä luokseni ja sanoi ’hyvä että puhuit niin avoimesti siitä tilanteesta, meitä itseämme vähän pelotti, mutta hyvä että...’ [Minä sanoin] ’ei teidän pitäisi pelätä, kun kansalaiset on teidät vaaleilla valinneet puhumaan puolestaan.’ Mutta sinä et ole syntyperäinen suomalainen, niin sinä voit puhua pakolaisten puolesta.’ [*NAURAHTAA*] Niin että he eivät tee sitä. (H8, korostus MW)

[Kun rahaa ei ole,] aika pian lähtevät nämä valtuustoryhmät säästämään, ja yksi paikka mistä voi säästää, vaikka onkin pieni budjettiraha... Siellä missä on maahanmuuttajat, otetaan pois aika nopeasti. Ja se on tosi rankkaa, [ja] hyvä, että olen siellä, että näin ei käy. (...) [U]sein todellisuudessa tapahtuu näin, että heti kun lähdetään säästämään, säästetään sieltä mistä on helpompi, mistä ihmiset valittavat vähemmän. (H4, korostus MW)

44 Edustamisen ymmärtäminen heijastuksena on selvästi nähtävissä myös haastatellulla, joka ainoana valtuutettujen joukossa määritteli *toimivansa* politiikassa kaikkien maahanmuuttajien hyväksi, mutta *edustavansa* omaa etnistä ryhmäänsä (ks. myös Rodrigo Blomqvist 2005, 86–87).

45 Vaikka sukupuoli selvästi oli merkityksellinen tekijä naishaastateltujen käsityksissä itsestään poliittisina toimijoina, nimenomaan ”läheisten kysymysten” perusteluissa *naisuus* ei tullut esille. Kyseisten haastateltujen kohdalla sukupuoleen ja *äitiyden* elämäntilanteeseen liittyviä viitteitä olisi ollut myös vaikea erottaa toisistaan ja haastateltujen naisten pienen määrän ja siten tunnistettavuuden vuoksi en tässä raportoi kaikista aineistossa esiintyneistä, yksittäisinä kiinnostavista viitteistä. Jatkossa edustajan sukupuoli tulisi pystyä ottamaan huomioon tutkimuksessa, sillä se näyttäisi olevan merkityksellinen niin valituksi tuleminen (ks. Togeby, hyväksytty julkaistavaksi; Bird 2005, 455) ja koettujen vastoinkäymisten (ks. Ansari & Qureshi 1998, 31) kuin ehdokkaiden toimijaprofiilien (ks. Bird 2005, 448) kannalta.

Rodrigo Blomqvist (2005) tiivisti Phillipsin argumentit läsnäolon politiikan puolesta kolmeen: intressi-, kokemus- ja oikeudenmukaisuusargumentteihin. Hän havaitsi haastateltujensa vetoavan vaihtelevasti joihinkin näistä tai yhtäaikaisesti useampaan perustellessaan maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen tärkeyttä. Omassa aineistossani puhetta läsnäolosta oli niukemmin, ja se liittyi myös muihin ryhmiin, kuin maahanmuuttajiin. Yksi haastateltu totesi eksplisiittisesti maahanmuuttaneiden osallistumisen olevan hyväksi demokralialle. Viitteitä läsnäolon intressiargumenttiin löytyi neljästä haastattelusta. Nämä haastatellut ajattelivat, että yhteiskunnassa tavalla tai toisella heikompien ryhmien edut voivat jäädä huomiotta poliittisessa prosessissa, jos niihin kuuluvia edustajia ei ole osallistumassa päätöksentekoon.

Näkökohdalle löytyy vahvistusta Helsingin kaupunginvaltuuston itsearviointitutkimuksista. Bäcklund (2004, 22) huomauttaa, että vuonna 2001 ja 2004 valtuutetuilta kerätyissä sanallisissa kommentteissa kuluneista valtuustokausista eivät maahanmuuttaneisiin ja ulkomaalaistaustaisen väestön erityistarpeisiin liittyvät kysymykset nousseet mitenkään esille. Valtuutettujen joukossa on näillä kausilla ollut vain yksi näkyvään vähemmistöön kuuluva maahanmuuttanut.

5.3.3 Yhdistystoimijoiden ”hyvän edustajan” määrittelyt

Toisena näkökulmana kysymykseen intressiedustuksesta ja läsnäolosta kerron seuraavassa niistä ”hyvän edustajan” määrittelyistä, joita kuusi pääkaupunkiseudulla yhteiskunnallisesti aktiivista maahanmuuttanutta tuotti helmikuussa 2007 tehdyissä haastatteluissa.⁴⁶ Haastatellut toimivat maahanmuuttajajärjestöissä ja rinnastuvat parhaiten niihin valtuutettuihin, jotka määrittelivät edustajuutensa nimenomaan maahanmuuttaneille tärkeiden kysymysten edistämiseksi. Puolueet ja kansalaisjärjestöt ovat kuitenkin luonteeltaan erilaisia poliittisia toimijoita, mikä luonnollisesti vaikuttaa saatuihin vastauksiin. Yhdistystoimijoiden sitaatit on merkitty alaindeksillä y.

Suurin osa haastatelluista yhdistystoimijoista piti maahanmuuttaneiden osallistumista puoluepolitiikkaan kannattamisen arvoisena. Se nähtiin tärkeäksi haastateltujen puheessa paljon tilaa saaneesta tasa-arvoisen toimijuuden ja osallisuuden perspektiivistä – ei niinkään siksi, että osallistumisen voisi aikanaan lyhyellä tähtäimellä odottaa tuottavan selkeitä vaikutuksia politiikkalinjauksiin. Näin oikeudenmukaisuusargumentti painottui yhdistystoimijoiden puheessa läsnäolon perusteluna.

Useilla haastatelluilla oli mielessään yhdistyksensä jäsenistön kannalta merkityksellisiä kunnallispoliittisia kysymyksiä. He olivat kuitenkin epäileväisiä sen suhteen, kuinka tuloksellisesti maahanmuuttaneet pystyvät niitä ajamaan, sillä puoluepolitiikka näyttäytyi heille monella tapaa haasteellisena, pitkäaikaista opettelua vaativana toimintana. Yhdistystoimijoiden näkemyksissä maahanmuuttaneiden kaupunkilaisten ja heidän intressiensä edustamisesta kaupunginvaltuustossa tai ylipäänsä päätöksentekoelimissä

46 Selvityksen tekeminen oli osa Yleisen valtio-opin laitoksen ja Helsingin kaupungin tietokeskuksen (Tieke) rahoittamaa korkeakouluharjoitteluani Tieken kaupunkitutkimusyksikössä 1.12.2006–30.4.2007. Haastattelujen aiheena olivat maahanmuuttajajärjestöjen kokemukset Helsingin kaupungin päätösvallassa oleviin asioihin vaikuttamisesta. Selvitys julkaistaan keväällä 2008 osana Helsingin Demokratiatilinpäätöksen raportointia (Bäcklund toim. 2008, tulossa). Osallistujat (ks. liite 2) myönsivät luvan käyttää haastatteluja myös opinnäytetyöni materiaaliksi.

korostuikin tietty pragmaattisuus: hyvä edustaja määrittyi erityisesti suhteessa siihen, kuinka tehokkaasti hän pystyisi toimimaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Toisena ulottuvuutena yhdistystoimijoiden edustajapuheessa esiintyivät asiantuntemus ja omakohtainen kokemus. Erilaisissa yhteyksissä maahanmuuttajia edustavien odotettiin olevan perehtyneitä nimenomaan uusien vähemmistöjen asioihin. Ajatus, että kuka tahansa maahanmuuttanut oman henkilökohtaisen kokemuksensa perusteella olisi hyvä vähemmistönäkökulmien edustaja, sai kritiikkiä.

Enkä nyt muista, että paljonko maahanmuuttajataustaisia ihmisiä on valtuustossa, mutta sekään ei ole ratkaisu, koska [se, että on] maahanmuuttajataustainen ei vielä tarkoita, että hän itse on perehtynyt maahanmuuttaja-asioihin. Eli nämä on kaksi eri asiaa. Edustaa jotain näkökulma, joka on kulttuurisidonnainen, tai edustaa näkökulmaa, koska se on muodostettu, tietyn ryhmän intressi. (Hy1)

Kritiikki liittyi kokemukseen, että joissain yhteyksissä yksilön oli katsottu voivan edustaa ”maahanmuuttajanäkökulmaa” erilaisen kulttuurisen taustan tai henkilökohtaisen maahanmuuttokokemuksensa voimasta. Tällaisen käytännön olemassaolosta löytyykin viittaus Sakselan (2005, 101) pääkaupunkiseudun maahanmuuttajayhdistysten ja kuntien yhteistyötä koskevasta selvityksestä, jossa hän kuvaa viranhaltijoiden lähestymistapaa seuraavasti (korostus MW): ”Vaikka maahanmuuttajat eivät ole mukana opetuksen suunnittelussa yhdistystoimintansa kautta, tulee heidän näkökulmansa esille mm. maahanmuuttajataustaisten konsultoivien opettajien ja yhdysopettajien kautta.”

Haastatellut yhdistystoimijat, kuten myös eräs valtuutetuista, suhtautuivat ajatuksen kantaväestöön kuuluvasta maahanmuuttajien edustajasta myönteisesti, ja yksi piti sitä jopa tällä hetkellä (tietyin ehdoin) parhaana vaihtoehtona. Hyvän uusia vähemmistöjä edustavan suomalaisen reunaehto oli selvä: omakohtainen kokemus maahanmuuttaneiden elämän nurjista puolista. Esiintyi kuitenkin skeptisyyttä sen suhteen, olisiko realistista odottaa juuri tällaisten ihmisten löytymistä kunnallispolitiikassa toimijoiksi.

Se ei saa myöskään olla näin, että vain jotkut maahanmuuttajataustaiset, tai vaan ja ainoastaan suomalaiset [voivat edustaa maahanmuuttaneita], mun mielestä tämä pitäisi olla vuoropuhelua (...). Ja se viesti pitäisi olla myös aitoa. Ja oikea ja aito voi olla vaan siinä tapauksessa, että jos sulla on kuitenkin se niin sanottu monimuotoinen tausta. (Hy4)

Minusta [syntyperäinen suomalainen] voi edustaa, ei minulle ole sillä lailla väliä, (...) mutta sun pitää olla käynyt läpi tietty prosessi. Sulla pitää olla joku omainen, joka on maahanmuuttaja, joka on kärsinyt. Sun pitää maalata [itsesi] tummaksi ja käydä kiertelemässä kaupunkia, näet, millaista kohtelua saat. Pitää olla sellaista inhimillistä kosketusta... (Hy3)

Tähän liittyy niin paljon kaikenlaisia tunteita, että [syntyperäinen suomalainen] omaksuisi maahanmuuttajan näkemyksen; ymmärtäisi, miksi maahanmuuttaja kokee asiat noin. (...) Ne ihmiset ovat harvassa, jotka ovat sen verran avaria. (Hy2)

Kukaan yhdistystoimijoista ei kieltänyt ajatusta maahanmuuttaneiden edustamisen mahdollisuudesta, sillä edustus määriteltiin rationaalisesti muodostettujen intressien edustamiseksi, ei maahanmuuttaneiden ihmisjoukon piirteiden, kulttuurien tai kielten edustamiseksi sinänsä. Arvelen, että painotus liittyy osin haastateltujen toimijapositioniin yhdistysten kärkihenkilöinä. Järjestörooliin vaikutti kuuluvan tietty vähemmistöryhmien välisen solidaarisuuden korostaminen.

Yhdistystoimijoiden puheessa hyvä edustaja määriteltiin lähelle edustamaansa ryhmää ja heistä riippuvaiseksi. Eräs hahmotteli jopa mahdollisimman moninaista ”neuvontaryhmää” edustajalle, jonka näkökulmat huomioiden tämä toimisi. Siten heidän määrittelynsä seuraavat ajatusta, että pieni välimatka edustetun ja edustajan välillä tekee edustajan henkilökohtaisen taustan vähemmän merkitykselliseksi (ks. Phillips 1995, 4).

Omaehtoisen kokemuksen vaatimus puolestaan yhdistää pragmaattisuuteen ja intressiedustuksen ideaaliin edustajan henkilökohtaisten ominaisuuksien aspektin. Samantyyppinen ajatus esiintyi myös valtuutetulla, joka arveli, että nuori valtuutettu tuskin huomioisi politiikassaan sairaita vanhuksia, paitsi jos hänen oma isoäitinsä olisi sairas. Kokemukseen liittyvät ominaisuudet ja heijastukset eivät siis ole helposti luettavissa mistään yksittäisistä taustatekijöistä.

5.3.4 Edustaja symbolina

Symbolinen edustaminen näyttäytyi valtuutettujen haastatteluissa sekä myönteisinä että kielteisinä näkökohtina. Pari mainitsi olevansa poliittiseen osallistumiseen rohkaiseva esimerkki muille maahanmuuttaneille. Heidän valituksi tulemisensa kuvaa poliittisen osallisuuden laajenemista sellaiseen suuntaan, jossa erilaisten vähemmistöjen sosiaalisia merkkejä kantavat kuntalaiset tulevat sisällytetyiksi tasavertaisina osanottajina. Eräs yhdistystoimija piti naispresidenttiä maahanmuuttajanaisten voimaantumisen kannalta merkittävänä symbolina.

Kuten aiemmin todettiin, myös positiivisten viestien kertominen maahanmuuttajakentältä oli osa joidenkin valtuutettujen käsitystä omasta roolistaan edustajana. Heidän edustajuutensa sisältää siten myös aktiivista maahanmuuttajakuvan rakentamista valtaväestön suuntaan. Kukaan ei kuitenkaan lausunut ääneen, että myös itse heidän henkilönsä edustanee monelle syntyperältään suomalaiselle kuntalaiselle ”hyvää maahanmuuttajaa”.

Eräs haastateltu järkeili edustaja–edustettava-suhteestaan niin, että häntä äänestävät ihmiset tuntevat hänen linjansa, ja päättäessään äänestää häntä tulevat hänen edustettavikseen. Sillä tavoin hän tuntee itsenäisenä toimijana edustavansa äänestäjiään, vaikka ei kovin tarkasti tiedäkään, ketä nämä ovat ja mitä ajattelevat. Kyseisessä selonteossa voi nähdä yhteyden Sawardin (2006) tapaan ymmärtää edustaminen väitteiden esittämisenä ja hyväksymisenä.

Toisessa haastattelussa valtuutettu kuvasi itseään muutoksen symbolina. Kohtaamisessa ehdokkaan ja äänioikeutetun välillä ilmaus ”uusi naama” sai lisämerkityksen fyysisesti erilaisista kasvoista, joihin ehdokas liitti merkityksen jostakin myönteisellä tavalla uudesta kunnan politiikan kannalta:

Kun mä olin jakamassa niitä mainoksia [yksi] sanoi 'olen kyllästynyt [siihen kun] joka vuosi ihmiset äänestää samoja naamoja (...)' Mä sanoin 'joo, nyt on eri naama, voitko äänestää minua?' Se [siihen, että:] 'Kyllä minä äänestän sinua, eri naama'. (H7)

Maahanmuuttajien edustajiksi tai näille keskeisissä asioissa toimijoiksi itsensä määritelleiden kohdalla voi miettiä, tulisiko tällainen hyvin laajan kirjon moninaisuutta sisälleen sulkeva edustusmäärittely lähelle Goodinin (2004) ”moninaisuuden tosiasian” edustamista. Puhuessaan monien (etnisten) vähemmistöjen puolesta edustaja liittää itsensä useisiin ryhmiin, ja tarpeeksi monen eri viiteryhmän tultua esille, (kuulijan korvissa) potentiaalisesti myös niihin, joista ei itse asiassa ole edes puhunut.

Näen kuitenkin moninaisuuden edustamisen Goodinin tarkoittamalla tavalla haasteelliseksi suomalaisen yhteiskunnan nykytilanteessa. Se nimittäin edellyttää sellaista intressien ja näkökulmien tasa-arvoisuutta, että tiedostaminen johtaa toimintaan. Muuten moninaisuudesta muistuttavat edustajat saavat rauhassa muistuttaa ilman, että tietoisuus vähemmistönäkökulmista johtaa ne huomioon ottaviin politiikkalinjauksiin. Joidenkin, sekä uusien että vanhojen, vähemmistöjen asema suomalaisilla työmarkkinoilla ja muuten yhteiskunnassa on selvästi toisia heikompi. Jotkut haastatellut valtuutetut ilmaisivat tuntevansa joskus olevansa ”yksin” valtuustossa. Tilanteessa, jossa valtaväestön käsitykset uusista etnisistä vähemmistöistä ovat melko nyanssittomia ja vähemmistötaustaisia jäseniä edustuselimissä yleensä yksi (varaedustajat mukaan luki-enkin vain muutama), moninaisuuden edustaminen saattaa kääntyä myös toiseuden edustamiseksi. Äärimmäinen esimerkki vastakkainasettelusta on ollut julkisuudessa Turussa, jossa valtuustossa toimivat sekä uuteen etniseen vähemmistöön kuuluva valtuutettu että muukalaisvihamielisen ryhmän johtohahmo (ks. esim. Turun Sanomat 9.8.2007 ja 13.2.2007).

Eräs haastateltu totesikin yhden symbolisen edustuksen nurjista puolista. Hän koki omaa läsnäoloaan hyödynnettävän sellaisten päätösten legitimoinnissa, joiden tekemiseen ei sisällöllisesti ollut osallistunut.

Ja olen huomannut, [että] joissain paikoissa missä istun, niin olen siellä vain koristeena (...). Maahanmuuttajakoristeena. 'Joo, meillä on maahanmuuttaja siellä jaostossa' [sanovat]. Ja ne on tehneet päätöksen jo aikaisemmin [ennen kokousta]. Välillä tuntuu siltä, että no nyt minun pitäisi (...) sanoa 'Tätä ei hoideta noin (...)'.(H9).

Juuri tähän ”koristeilmiöön” viittaavat ruotsalainen julkaisu Dekor eller deltagare (Edfast Ljungberg 2004) sekä Ansarin ja Qureshin (1998) selvitys Kolleger eller alibier jo otsikoissaan. Esimerkiksi Ruotsissa maahanmuuttotaustaista väestöä on niin paljon, että näkyviin vähemmistöihin kuuluvia ruotsalaisia yksinkertaisesti kuuluu olla päätöksentekoinstituutioissa. Rodrigo Blomqvistin (2005) ja Dahlstedtin (2005) tutkimukset kertovat tilanteesta, jossa maahanmuuttaneena on helppo päästä mukaan politiikkaan, mutta mahdollisuus todella vaikuttaa päätöksiin voi olla hankala saavuttaa (Rodrigo Blomqvist 2005, 88–93; Dahlstedt 2005, 176–179). Asetelmaa voi verrata naisten kokemuksiin politiikasta, jossa päätökset tehdään ”herraseurassa”.

5.3.5 Edustamispuheen moninaisuus

Edellä olen lähestynyt edustamista eri näkökulmista, intressi- ja peilikuvaedustuksen sekä läsnäolon ja edustajuuden symbolisuuden ajatusten avulla. Valtuutetuilla oli moninaisia käsityksiä itsestään edustajana: osin ne pohjautuivat arvoihin, osin omaan elämänpiiriin, osin haluan toimia valtuutetun asemassaan kaikkien kuntalaisten parhaaksi. Haastateltujen nimeämät itselle tärkeät poliittiset asiakysymykset liittyivät usein arjen kokemuksiin.

Poliittisen läsnäolon tärkeys tehtävien päätöksien sisällölle tuli esille maahanmuuttaneiden, nuorten ja ikäihmisten kohdalla. Yhdistystoimijat puolestaan korostivat intressiedustuksen tehokkuutta sekä läsnäoloa oikeudenmukaisuusnäkökulmasta. Edustuksen symbolisuuden osalta viitteitä oli melko vähän, mutta esille tulivat kuitenkin sekä myönteiset että kielteiset puolet.

Iso-Markun (2005, 20) muotoilu haastattelemiensa ehdokkaiden edustusnäkemyksestä ”kaikkien kuntalaisten edustajia maahanmuuttajayhteisöä kuitenkin unohtamatta” tuntuu sopivan myös suureen osaan omaa aineistoani. Muutama niistä, joille maahanmuuttajien edustaminen ei ollut ensisijaista tai kunnassa ajankohtaista, nimittäin ilmaisi, että saattaisi käsitellä aktiivisesti esimerkiksi yhdenvertaisuustemaatiikkaa, jos kunnassa asuisi enemmän maahanmuuttaneita tai, jos kyseessä olisi jokin muu kuin kunnallinen konteksti.

Rodrigo Blomqvistin (2005, 203) tutkimukseen kuuluneessa survey-aineistossa vastaajat mainitsivat useimmin puolueen ensisijaisena edustuksen lähteenä. Omassa haastatteluaineistossani ei tällaista puhetta puolueen edustamisesta esiintynyt. Pikeminkin joissain kohdin oli havaittavissa negatiivista suhtautumista puoluepolitiikkaan valtapelinä. Eräs puolueensa useammasta vaihtoehdosta harkiten valinnut ja siihen ilmeisen kiinnittynyt haastateltu määritteli olevansa ”kaukana politiikasta”, millä hän ilmeisesti viittasi korkeammalla tasolla tapahtuvaan taktikointiin (ks. myös H8 sitaatti luvun 5.3.1 lopussa). Syynä Rodrigo Blomqvistin ja omien tulosteni väliseen eroon voivat olla aineistojen erityyppisyys ja kysymysten erilainen muotoilu sekä mahdollisesti myös eroavuudet Suomen ja Ruotsin poliittisessa kulttuurissa. Vaikka haastateltuni eivät määrittäneetkään edustajuuttaan puolueen kautta, puoluevalintaan ja -jäsenyyteen ilmaistiin sitoutumista suurimmassa osassa haastatteluja.

Seuraavissa kahdessa luvussa käsittelen kulttuuritaustan asemaa valtuutettujen puheessa ja heidän arvioitaan maahanmuuttotaustan merkityksestä politiikassa toimimiselle. Kumpikaan aihe ei kytkeydy ajatukseen maahanmuuttajaedustajuudesta, vaan viittauksia entisen kotimaan kulttuuriin ja politiikassa maahanmuuttaneena olemiseen esiintyi myös sellaisilla valtuutetuilla, jotka määrittelivät edustajuutensa muuten. Toisaalta myös näiden aiheiden kohdalla jotkut haastatellut olivat toisia tuotteliaampia, osassa haastatteluja viittauksia ei ollut lähes lainkaan.

5.4 Suhde entiseen kotimaahan ja sen kulttuuriin

Haastatellut positioivat itsensä vahvasti suomalaisen yhteiskunnan tai paikallisemmin kuntansa jäseniksi esimerkiksi tuodessaan esille Suomen kansalaisuuttaan tai käyttäessään ilmauksia kuten ”osa ihmisiä täällä” ja ”kotini on Suomi”. Myös joukon ainoa

ulkomaan kansalainen ilmaisi kiinnittymistä poliittiseen yhteisöön: ”asun täällä ja maksan paljon veroja”. Toinen haastateltu ilmensi erityisen selvästi moninaisten identiteettien päällekkäisyyttä määrittelemällä itsensä yhtäaikaaisesti ”maahanmuuttajaksi” ja ”tavalliseksi suomalaiseksi”.

Entisen kotimaan tapahtumia seurasivat kaikki ainakin ajoittain, vaikka vaihtelu tämän suhteen oli suurta. Yhteys aikaisempaan kotimaahan oli säilynyt myös sukulaisten ja ystävien kautta. Neljä haastateltua kertoi ylijaraisista⁴⁷ yhteyksistä, joilla on laajempaa yhteiskunnallista merkitystä, esimerkiksi tutustumisesta maahanmuuttajapolitiikoihin toisessa Pohjoismaassa. Jotkut mainitsivat tuntevansa nykyisin politiikassa toimivia henkilöitä entisessä kotimaassaan. Muutama arveli, että olisi halunnut vaikuttaa poliittisesti entisessä kotimaassaan, jos ei olisi muuttanut sieltä pois, mutta useimmille poliittinen aktiivisuus liittyi ainoastaan suomalaiseen kontekstiin. Haastateltujen kuva politiikasta entisessä kotimaassa oli yhtä lukuun ottamatta kaikilla sitä kommentoineilla melko kielteinen tai jopa synkkä. Erään haastatellun kuvaus sukulaisten reaktiosta hänen vaalimenestykseensä kertoo vaarallisuuden varjosta poliittisen osallistumisen yllä monissa maissa.

Kävin ensimmäistä kertaa [ENTISESSÄ KOTIMAASSA] sen jälkeen kun olin tullut tänne vuonna [LUKU], ja se oli just silloin kun pääsin valtuustoon. (...) Sukulaisia vähän kaubistuttikin, että ’voi ei, [hänellä on] pieniä lapsia, ja nyt hän pääsi [valtuustoon]’. (H3)

Kulttuuritaustan tai toisessa maassa kerätyn elämäkokemuksen hyödyntäminen argumentaatiossa ei ollut haastatteluissa kovin yleistä, ja eräs totesi suoraan, ettei usko ulkomaalaistaustan vaikuttavan hänen politiikkaansa mitenkään. Kulttuuriin ja kokemuksiin saatettiin kuitenkin nojata omien arvojen perusteluna, ja joidenkin kohdalla kokemukset muista yhteiskunnista vaikuttivat osaltaan myös puoluevalintaan (ks. luku 5.1).

Koska mä kun olen syntynyt [MAASSA], mulla on vähän eri näkemys siitä, miten vanhuksia pitäisi hoitaa. (...) [K]un tulin Suomeen, huomasin, että vanhoja [ihmisiä] pistetään johonkin vanhaintaloon, eikä heillä ole mitään muuta toivoa kuin vain odotella kuolemaa. Siellä, missä mä olen syntynyt, on velvollisuus ja oikeus hoitaa sukua. Ja mä ajattelin miksi Suomessa muka ei, täällä kuitenkin (...) vanhemmat kasvattaa lapsensa. (...) [T]äytyy vain muuttaa systeemi sillä lailla, että jos joku haluaa hoitaa omaa vanhempaansa, annetaan se mahdollisuus, tukea ja tilaa ja niin edelleen. (H7)

Ja muualla mä sanoinkin monille, että tällaisessa talossa – vaikka te sanotte, että kaupungin vuokratalo – mun maassa tämmöisessä talossa, missä on kaukolämmitys ja lämmin vesi ja kaikki, rikkaat asuisi tämmöisessä talossa. (H13)

47 Ylijaraisuus on transnationaalisuuden vielä vakiintumaton suomennos (Martikainen, Sintonen & Pitkänen 2006, 24).

Kulttuuriin tai tapoihin viitattiin myös muunlaisissa yhteyksissä, esimerkiksi haastattelun selittäessä maahanmuuttaneiden kohtaamia haasteita Suomessa. Eräs haastateltu kertoi pitävänsä myös valtuustossa kiinni lähtöalueensa ”mentaliteettiin” kuuluvasta, energisestä tavastaan esittää asioita. Kahden tai useamman yhteiskunnan tunteminen sisältä päin näyttäytyi haastatelluille rikkautena ja erilaisten näkökulmien mahdollistajana, vertailukohtana. Pitkään Suomessa asunut haastateltu puki sanoiksi suhdettaan nykyisen ja entisen kotimaan kehityskulkujen seuraamiseen vertauksella: ”kuin kahta erilaista filmiä katsoisit”.

Haastateltujen käsitykset itsestään eivät siis tuntuneet olevan kosmopoliitin maailmankansalaisuutta, vaan kahteen tai useampaan paikkaan kiinnittymistä ja niiden välisyyttä. Entisessä kotimaassa varttuminen ja kulttuuritausta toimivat vertailukohtana ja argumentaation resurssivarantona, josta saatettiin ammentaa perusteita ilmaistuille näkökannoille. Haastateltujen puhetta voikin ehkä verrata Pyykkösen (2005, 119–123) bi-etnisoivaksi nimittämään diskurssiin, jossa sekä ytimeltään muuttumaton, alkupeäinen etninen tausta että osallistuminen uuden kotimaan asukkaiden kanssa yhteiseen arkeen ovat tärkeitä.

5.5 Maahanmuuttotausta ja poliittinen osallistuminen

Valtaosa haastateltujen kuvaamista vastoinikäymisistä ja politiikan harmillisista puolista ei liittynyt heidän maahanmuuttaneisuuteensa. Niitä olivat esimerkiksi turhautuminen ajanpuutteeseen, kuntalaisten tyytymättömiin yhteydenottoihin, kunnan tiukkaan talouteen tai puoluepoliittiseen tilanteeseen, jossa vaikuttaminen tuntui vaikealta. Maahanmuuttotaustan aiheuttama konkreettisin ja usein mainittu haitta oli tuottavan kielitaidon vajavaisuus.

Pyrin välttämään haastatteluissa syrjintään ja vastoinkäymiin liittyvien kysymysten liiallista korostamista. Suurin osa valtuutetuista ei myöskään raportoinut varsinaisesta syrjinnästä politiikassa. Viisi haastateltua kuitenkin kertoi suoraan tai ilmaisi epäsuorasti kokeneensa toisten poliitikkojen tai kuntalaisten taholta joko maahanmuuttotaustaan liittyvää vastustusta, vastahakoisia asenteita, epäluuloa tai sellaista erityistä huomiota, johon koki hankalaksi suhtautua. Edustajan maahanmuuttotaustaan liittyviä ongelmia (ks. luku 2.4) esiintyy siis myös suomalaisissa valtuustoissa, vaikkakin pienessä mittakaavassa ja useimmiten melko huomaamattomissa muodoissa.

[H]än kertoi minulle eräällä matkalla kokouksesta toiseen, että hänen mielestä minä olisin hyvä [eduskuntavaali]ehdokka (...) mutta kuitenkin tämä ulkomaalaisuus haittaa. Minun murre, aksentti, minun tapa puhua (...) olisi omiaan karkottamaan liian paljon äänestäjiä (...). [H]yväksyin sitten, mitä hän sanoi, koska se ei selvästikään ollut mitenkään pahassa mielessä [sanottu]. Mutta ainakaan en ole nähnyt, että minua olisi mitenkään syrjitty paikallisella tasolla ulkomaalaisuuden takia. (H1)

Olisi helpompi istua valtuustossa, jos meitä olisi vähän enemmän, ja ihmiset suhtautuisi... Sen tiedän, että (...) yksi pitkäaikainen valtuutettu sanoi (...) että 'Kun sä istut penkille, vähän puheetkin kääntyy toiseen suuntaan. Ihmiset ei viitsi puhua kaiken maailman juttuja, kun sä olet itse paikalla.' Sen verran arvostavat ja kunnioittavat,

että ei voineet sitten [musta]maalata niitä ulkomaalaisia, maahanmuuttajia (...). Että sen verran kunnioitetaan, että puheet muuttuu pikkaisen. Sekin on jonkinlaista vaikuttamista. (H11)⁴⁸

Maahanmuuttotausta esiintyi myös muutamassa poliittisen toiminnan kannalta myönteisessä yhteydessä. Haastatellut saattoivat kertoa vastaanoton puolueessa olleen lämmin, tai että puolueessa oltiin ilahtuneita maahanmuuttajan saamisesta joukkoihin (ks. alempi sitaatti). Joissain kohdin haastateltu itse enemmän tai vähemmän aktiivisesti hyödynsi positiotaan erilaisena. Yksi kertoi saavansa enemmän huomiota valtuustossa. Toinen arveli suomalaisten tulleen helposti vaalikampanjan aikana juttelemaan maahanmuuttajalle, koska nämä olettivat, ettei maahanmuuttaja keskustelussa ”antaisi samalla mitalla takaisin”. Alla olevassa sitaatissa haastateltu jopa käyttää suomalaisten maahanmuuttajapelkoa lempeän ironisesti argumentoidessaan kannattamansa kunnallisen palvelun puolesta.

Sitten mä heitin ennen kokousta, että Suomessa on vähemmän [ja vähemmän] ihmisiä ja nyt täytyy ottaa ulkomailta, tänne alkaa tulla paljon maahanmuuttajia, kaikenlaisia... [*KOVAÄÄNISESTI, NAURAA*]. Miksi emme voisi tukea omia [lapsiperheitä] täällä. (H7)

Tässä [PAIKKAKUNNALLA] [PUOLUELAISET] on olleet mielissään, että joukossa on maahanmuuttajia ja [AMMATTINIMIKE], (...) ihan oikeasti ovat näin sanoneet. Mutta olen huomannut että eri puolueiden sisällä keskustellaan, heräilläään: ‘hei, eikö meidänkin kannata harkita erilaisten kulttuurien mukaan saamista?’. Sellaista tulee varmaan tapahtumaan pian (...). (H10).

Monet haastatellut toivoivat maahanmuuttaneiden suurempaa osallistumista politiikkaan. Myös halu rekrytoida maahanmuuttajia mukaan puolueisiin oli huomattu. Puolueet saivat kuitenkin osakseen kritiikkiä liian suuren maahanmuuttajaehdokasmäärän haalimisesta, koska äänten hajautuminen johtaa valituksi tulemisen mahdollisuuksien kaventumiseen. Vain maahanmuuttajille suunnattua valitsijalistaa ei ainakaan kunnallisvaaleihin kannattanut kukaan kysytyistä. He kokivat tällaisen järjestelyn symboloivan maahanmuuttajien ja suomalaisten vastakkainasettelua, eivätkä siksi nähneet sitä suotavaksi.

Michonin ym. (2007) sekä Ansarin ja Qureshin (1998) tutkimuksissa tulivat esille maahanmuuttotaustaisiin edustajiin kohdistuvat suuret odotukset eri suunnilta. Omat haastateltuni raportoivat tällaisista vain joissakin tapauksissa. Ristipaineen puute suurimmalta osalta haastateltuja selittynee kuntakontekstilla. Puolueet eivät luonnollisesti odota maahanmuutto- tai kotouttamisasiantuntemusta niin kauan kuin nämä kysymykset eivät ole ajankohtaisia kunnassa. Oman etnisen ryhmän jäseniä oli osalla kunnassaan niin vähän, etteivät näiden mielipiteet tai yhteydenotot mahdollisesti omana edustajanaan pitämänsä maahanmuuttotaustaiseen valtuutettuun luultavasti

48 Tässä selonteossa on nähtävissä yhteys myös läsnäolon merkitykseen.

vaikuta erityisesti. Epärealistia odotuksia tai virheellisiä käsityksiä muiden maahanmuuttaneiden tai suomalaissyntyisten kuntalaisten taholta kohdanneet pari haastateltua olivat kertomansa mukaan pystyneet keskustelun avulla helposti ratkaisemaan tilanteen. Oli esimerkiksi esiintynyt luuloja, että kunnallispolitiikassa toimivat hyötyisivät luottamustoimestaan rahallisesti todellisuutta paljon merkittävämmiin.

[M]onet ajattelevat, että jos minä ehdotan jotain, niin se menee läpi. Mä olen sanonut ei, olen kertonut millä systeemillä se menee (...). (...) [O]n tullut vähän väärinkäsitystä siitä, että... [sanovat:] 'mä olen äänestänyt ja sä olet saanut siitä kunniaa, saanut palkkaa ja niin edelleen'. Mä olen selittänyt, että se on ihan kaukana palkasta [*NAURAA*]. (...) Olen sanonut heille: 'mä saan vain lisää harmaita hiuksia' (...). (H3)

5.6 Ulkomailta syntyneitä poliitikkoja

Valituksi tuleminen vaatii edustajaväitteiden onnistumista. Koska väitteiden onnistumisen reunaehdot ovat osin kulttuurisia (ks. Chabal & Daloz 2006, 273–308), menestyksenkäs vaalikamppailu itselle alun perin vieraaseen kulttuuripiiriin kuuluvien äänestäjien luottamuksesta edellyttää hyvää kulttuurista integraatiota. Haastatellut valtuutetut olivatkin epäilemättä onnistuneet kotoutumisessaan erinomaisesti. Hyvä kulttuurinen kompetenssi ilmeni haastatteluissa esimerkiksi puheena rehellisyydestä sekä idiomaattisina kielikuvina kuten ”hidas hämäläisyys”.

Monet haastatellut tuntuivat sisäistäneet politiikkaan liittyvä arkitietoa, sillä puheessa oman puolueen parhaista tai toisten puolueiden vähemmän houkuttelevista puolista vilahtelivat tutut elementit, esimerkiksi puolueen sisäisen moninaisuuden arvostus, arvelut jonkin puolueen kovasta kurista sekä metaforinen politiikkaslangi (esim. ”vapaat kädet”, ”vihreä valo”). Niillä, jotka eivät toimineet maahanmuuttajapolitiikkoina, itselle keskeisiin asiakyksymyksiin kuului kunnallispolitiikassa ylipäänsä puhuttavia aiheita. Esimerkiksi vanhusten palvelut kuuluvat Pikkalan (2005; 69, 72) mukaan kunnallisille luottamushenkilöille tärkeisiin lisäpanostuskohteisiin, ja panostusta nuorisotyöhön vaaditaan enemmän kuin muuhun sivistys- ja kulttuuritoimissa.

Haastateltuja voi tarkastella tavallisen kunnallispolitiikkouden valossa myös heidän taustatekijänsä huomioon ottaen. Keski-ikäiset (45–64-vuotiaat) miehet ovat suhteessa väestöosuuteensa yliedustettuina kunnanvaltuustoissa (Grönlund 1999, 103). Myös haastatelluista heitä oli reilu kolmasosa. Kaikista kunnanvaltuutetuista 29 % on suorittanut alemman tai ylemmän korkeasteen tutkinnon (em., 102) – omista haastatelluistani sellainen oli noin kahdella kolmasosalla. Seitsemällä haastatellulla suvusta löytyi joku (menneisyydessä tai nykyhetkessä) politiikassa aktiivinen. Koulutuksen sekä perhepiirissä tapahtuvan poliittisen sosialisointin on todettu olevan yhteydessä kansalaisen todennäköisyyteen osallistua aktiivisesti politiikkaan (Helander 2003, 24–35; Oksanen 1988, 83–100). Haastateltujen ryhmässä oli siis nähtävissä edustajan taustaan liittyviä vinoumia, jotka muutenkin ovat valtuutettujen joukossa yleisiä. Vinouman korostuminen erityisesti koulutuksen suhteen saattaa olla sattumaa eikä yleistettävissä kaikkiin maahanmuuttotilaisiin valtuutettuihin, koska kyseessä

ei ole edustava otos. Voi kuitenkin pohtia, olisiko niin, että maahanmuuttaneiden täytyy valituksi tullaan ylisuoriutua tietyissä kohdin syntyperäisiin suomalaisiin ehdokkasiin verrattuna.

Lisäksi haastateltujen menestymistä vaaleissa voi ehkä selittää myös näiden asemalla omassa lähiyhteisössään. Osa haastatelluista toimi suomalaisessa yhteiskunnassa perinteisesti melko arvostetuissa töissä. Toisaalta ne, joilla ei ollut tällaista korkeakoulutuksen tai erityisen arvostetun työn antamaa statusta, toimivat paikkakunnallaan tai kaupunginosassaan sellaisessa keskeisessä palveluammattissa, että olivat tulleet äänestäjille tutuiksi jo pitkältä ajalta ennen vaalikampanjaa.

Tanskassa valituksi tulleiden vähemmistötaustaisten edustajien joukossa näyttävät Togebyn (hyväksytyt julkaistavaksi) mukaan olevan yliedustettuina ne, joiden työ tavalla tai toisella liittyy kunnan kotouttamisalaan (tulkit, sosiaalityöntekijät, oman äidinkielen opettajat, integraationeuvosto). Näillä edustajilla on laajat verkostot sekä kunnallisissa järjestelmissä että etnisessä taustayhteisössään, ja Togeby kutsuukin heitä ”sillanrakentajiksi”. Omienkin haastateltujeni joukossa sillanrakentajia laajasti määritellen oli viisi.

Edustajan mandaatin määrittely riippumattomaksi niin asuinalueiden asukkaista kuin puolueistakin sai eniten kannatusta tutkimuksessa vuoden 1996 kunnallisvaaliedokkaista (Grönlund 1999, 108). Nytemmin melko henkilökeskeiseen suomalaiseen politiikkaan myös haastateltuni istuivat hyvin, sillä yli puolet heistä korosti itsemäärittelyissään rehellistä suorapuheisuutta ja/tai halua toimia omalletunnonleen uskollisesti – tarvittaessa puolueen linjaa vastaan rikkoen.

Sitä puheenvuoroa, minkä mä pidin siellä, ei varmasti monet kaupungin johtajat halunneet kuulla; että onko nämä uudistukset palvelujen parantamista vai onko tämä rahan säästämistä? Semmoista ei yleensä haluta kuulla. (H12)

Entinen kotimaa tai siihen alun perin kytkeytyvä kulttuuri olivat useimpien haastateltujen henkilökohtaisessa arjessa vahvasti läsnä. Tämä oli helppo havaita esimerkiksi kotien sisustuksessa. Heidän puheessaan politiikasta ei kuitenkaan ollut odottamassani määrin viittauksia oman kuntakontekstin ja Suomen ulkopuolelle. Myös Nagel & Staeheli (2005, 496) totesivat, etteivät arabiamerikkalaiset kansalaisaktiivit, ylijärjaisen muuttajan taustastaan huolimatta, mieltäneet itseään transnationaaleiksi poliittisiksi subjekteiksi.

Haastateltuja voikin kutsua ”ulkomailla syntyneiksi poliitikoiksi” kahdesta syystä. Ensinnäkin ilmaus ”maahanmuuttanut poliitikko” olisi kielellisesti harhaanjohtava. Poliittinen vaikuttaminen liittyi haastatelluilla elämään maahanmuuton jälkeen, eivätkä he Suomeen tullessaan vielä olleet poliitikkoja. Maahanmuuttajapolitiikko-nimitys puolestaan kuvaa tiettyä toimijaroolia, joka tässä tutkimuksessa oli mahdollinen ja omaksi koettu vain vähemmistölle haastatelluista.

Taustoiltaan ja näkemyksiltään moninaisen joukon pienin yhteinen nimittäjä oli Suomesta nähden ulkomailla syntyminen. Synnyinpaikkaan viittaava nimitys jättää ihmisen nykyisyydestä paljon avoimeksi. Erityisesti yhdelle haastatellulle maahanmuuton merkitys politiikassa toimimisen kannalta oli niin vähäinen, että se liittyi ainoastaan vieraan äidinkielen aiheuttamaan hankaluuteen. Sama valtuutettu määritteli

suhdettaan Suomeen seuraavasti:

Kun menen [entisessä kotimaassa] perheen kanssa vieraita tapaamaan tai (...) ihan muuten itsenäisesti yhteiskunnassa [liikkumaan], niin silloin mä tunnen itseni hyvin-kin ulkomaalaiseksi. Ei välttämättä suomalaiseksi, mutta kuitenkin ulkomaalaiseksi, joka on Suomesta. (H1)

Sitaattia voi tulkita kiinnittymiseksi suomalaiseen demokseen – etnoksen ulkopuolelle. Demos-suuntautumisella tarkoitetaan käsitystä kansasta jotakin tiettyä aluetta asuttavana ryhmänä ihmisiä ilman oletusta näiden yhteisestä alkuperästä. Kun painotetaan jäsenyyttä poliittisessa yhteisössä sen sijaan, että valtio, poliittinen elämä ja tietty etnisyys liitettäisiin toisiinsa, tasavertainen osallistuminen tulee mahdolliseksi myös etnisille vähemmistöille. (Ks. Korsgaard 2007, 27–29; Lepola 2000, 354–372.) Tällaista tapaa määritellä Suomeen kuulumisen kuvaa Lepolan (2000; 338–339, 383–385) tarkastelema termi ”suomenmaalainen”. Yllä siteerattua haastateltua voisi siten kutsua myös suomenmaalaiseksi poliitikoksi.

Ulkomailla syntymisen määrite ei myöskään sulje pois sitä, että entisen kotimaan kulttuurisella taustalla tai kokemuksella maahanmuutosta voi olla politiikan itseymmärrykselle merkitystä. Eräs haastateltu korosti yhtäaikaista suomalaisuuttaan ja maahanmuuttajuuttaan eksplisiittisesti ja harkitusti, eikä kokenut tarpeelliseksi myöskään käyttää suomalaisen edellä lisämäärettä ”uus-”.

Maahanmuuttaneiden poliitikkojen läsnäolo valtuustoissa kertoo muutoksista suomalaisessa erilaisuuden organisoinnissa (ks. Koenis & Saukkonen 2006) sen symbolisella ulottuvuudella. Monet syntyperäiset suomalaiset ovat viime kunnallisvaaleissa antaneet äänensä kuntalaiselle, jonka lapsuuden ja nuoruuden kasvuympäristö sekä ulkoiset piirteet poikkeavat äänestäjän omasta, luottaen johonkin toiseen yhdistävään tekijään, kuten ammattiin tai intressiedustuksen ideaan ja ehdokkaan kykyyn nähdä kunnassa tärkeiden asioiden kannalta parhaat ratkaisut. Samoin kuin haastatellun valtuutetun itsemäärittelyssä yllä, myös tämän ilmiön voi nähdä siirtymäksi äänestäjien kansa- tai kuntalaiskäsityksessä etnoksesta kohti demosta.

6 Päätelmät

Opinnäytetyötä ohjasi tehtävä tarkastella maahanmuuttotaustaisten kunnanvaltuutettujen edustajuuskäsityksiä, toimintamotivaatiota sekä suhdetta maahanmuutto- ja kulttuuritaustoihinsa puheessa politiikasta. Tämän päätehtävän asettamiseksi kontekstiinsa kuvasin myös maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen viitekehyksiä. Laadullinen tutkimus mahdollistaa harvoin tulosten laajaa yleistettävyyttä. Sen sijaan se edistää tutkitun ilmiön ymmärtämistä ja tekee näkyväksi sen määrällisessä tutkimuksessa mahdollisesti esille pääsemättömiä puolia. Siksi uskon myös tämän työn tarjoavan näkökulmia keskusteluun maahanmuuttaneiden osallistumisesta poliittiseen elämään Suomessa.

Työn teoreettisena taustana tukeuduin erityisesti keskusteluun edustamisesta, intressi- ja peilikuvaedustuksen (Pitkin 1967) sekä läsnäolon politiikan (Phillips 1995) käsitteisiin. Valtuutettujen haastatteluissa esiintyivät vahvana yhtäältä ajatus kunnallispolitiikasta kaikkien kuntalaisten asioiden ajamisena ja hoitamisena, sekä toisaalta joidenkin ihmisryhmien (nuoret, ikäihmiset, maahanmuuttajat) intressien erityisenä puolesta puhumisena. Vähemmässä määrin viitattiin omaan työ-, perhe- tai sosioekonomiseen taustaan, mikä liitti haastateltujen edustajuuspuheeseen myös väestössä esiintyvien piirteiden heijastamisen logiikan.

Muutamat haastatelluista painottivat nimenomaisesti maahanmuuttaneille tärkeiden asioiden esillä pitämistä. Useimpien kohdalla se ei kuitenkaan olisi ollut järkeenkäypää kotikunnan maahanmuuttaneiden vähäinen määrä huomioon ottaen. Tosin myös muutamat haastatellut, joille ainakin osittainen maahanmuuttajapoliitikos olisi tässä suhteessa ollut mahdollinen, toivat esille muita edustajamäärittelyjä ja korostivat mieluummin kaikkien kuntalaisten edustamista. Sosiaalisten ryhmien poliittisen läsnäolon merkitys päätöksenteolle liitettiin maahanmuuttajiin, mutta myös muihin ryhmiin.

Edustajuutta lähestyttiin teoriaosassa myös symbolisena tekona. Aineistossa esiintyi maahanmuuttajan uudelleen esittämistä (re-presentation) kolmessa hiukan toisistaan poikkeavassa muodossa. Jotkut edustajat ilmaisivat toimivansa (maahanmuuttajina) monipuolisemman maahanmuuttajakuvan syntymiseksi valtaväestöön kuuluville. Toisaalta myös maahanmuuttajapoliitikon roolista etäisyyttä ottaneiden voi nähdä nimenomaan kunnanvaltuutetuille tavanomaisten itsemäärittelyjensä kautta laajentavan kuvaa maahanmuuttotaustaisten ihmisten toimijuuksista. Määrittäessään itsensä esimerkiksi ikääntyneiden asioiden ajajiksi he esittivät edustamisväitteitä, jotka koskevat syntyperäisiä suomalaisia. Kaksi haastateltua myös ilmaisi valtuustossa olonsa viestivän maahanmuuttajille yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja sosiaalisen nousun mahdolli-

suuksien olevan avoinna.

Maahanmuuttaneisuus esiintyi puheessa yhtäältä kieliongelman ja syrjinnän tai toiseuden kokemuksen vuoksi taakkana, mutta joillekin jopa myönteisen huomion aiheuttajana ja siten resurssina. Poliitikassa toimimiseen liittyvässä puheessa kulttuuritaustaan nojattiin ainoastaan tunnelmaltaan neutraaleissa tai myönteisissä kohdissa, esimerkiksi arvojen perustana. Kaiken kaikkiaan haastatellut näyttäytyivät kulttuurisesti erittäin hyvin integroituneina, tavallisina kunnallispoliitikkoina, jotka tosin henkilökohtaisessa elämässään kiinnittyvät myös paikkaan tai paikkoihin Suomen ulkopuolella.

Puoluepolitiikkaan lähtemisen ja siinä toimimisen motivaation osalta löydökset ovat samansuuntaisia syntyperäisiä suomalaisia koskevien tutkimustulosten kanssa: mahdollisuutta päästä vaikuttamaan tärkeiksi koettuihin asioihin (yhteis)kunnassa pidettiin keskeisenä politiikan mielekkääksi kokemuksen lähteenä. Myös politiikan sosiaalinen ulottuvuus tuli tässä yhteydessä esille. Muutama ilmaisi motivaatiotekijäksi halun olla äänestäjien luottamuksen arvoinen erityisesti siksi, että suomalaissyntyiset kuntalaiset olivat antaneet äänensä hänelle maahanmuuttotaustasta huolimatta. Kunnallispolitiikka näyttäytyikin myös tapana kiinnittyä kuntayhteisöön sekä julkisesti että henkilökohtaisen [KUNTA]laisuuden tunteen suhteen.

Haastatteluaineistossa puhuivat siis monista aihealueista kiinnostuneet, politiikan tekemiseen motivoituneet maahanmuuttotaustaiset valtuutetut, jotka pyrkivät toimimaan kuntalaisten parhaaksi vaihtelevin painotuksin. Oletus, että maahanmuuttaneisuus ja kunnallispoliittikkous tavalla tai toisella yhdistäisivät haastateltuja näiden keskinäisen yhteenkuuluvuuden puutteesta huolimatta, osoittautui riittämättömäksi. Ryhmää olisi tullut rajata tarkemmin joidenkin taustaominaisuuksien suhteen mahdollisten yhtäläisyyksien esiin saamiseksi. Yleistyksiä maahanmuuttotaustan ja poliittiko- tai edustajaprofiilin yhteydestä en siksi pysty tai pyri tarjoamaan. Olennaista on kuitenkin todeta haastateltujen monet itsemäärittelyt. Maahanmuuttaneelta ei voi vain maahanmuuttotaustansa vuoksi odottaa mitään tiettyä painotusta edustajuudessaan tai toimijuudessaan.

Ruotsalaisten tutkimusten ja omien haastattelujeni pohjalta on mahdollista hahmotella erilaisia vaihtoehtoja suhteessa maahanmuuttotaustaisen valtuutetun kuntakontekstiin ja toimijamäärittelyihin. Paikkakunnalla, jossa uusia vähemmistöjä ei ole lähes lainkaan, maahanmuuttotaustaisen poliitikon on luonnollisesti mahdotonta esiintyä nimenomaisesti maahanmuuttajapoliitikkona. Tästä huolimatta hän saattaa eksplisiittisesti nojata omaan kulttuuritaustansa henkilökohtaisena resurssinaan. Maahanmuuton suorassa vaikutuspiirissä olevissa kunnissa tilanne on sen sijaan monimutkaisempi. Yhtäältä maahanmuuttotaustainen poliitikko voi korostaa maahanmuuttajuuttaan poliittisen motivaationsa ja edustuksensa lähtökohdana tai yhtenä lähtökohdista. Näin roolinsa määritellyt luottamushenkilö työskentelee mielellään juuri kotoutumis- ja vähemmistöasioiden parissa. Toisaalta maahanmuuttotaustainen valtuutettu voi pyrkiä toimimaan ensisijaisesti muissa kysymyksissä. Tämä ei, kuten yllä jo todettiin, sulje pois kulttuuritaustan mahdollista roolia poliitikon profiilin määrittelyssä. Maahanmuuttokunnissa toimivien itsemäärittelyvaihtoehdot ovat avoinna myös pienten, etnisesti homogeenisten kuntien poliitikoille, jos he astuvat laajemmille poliittisille areenoille, kuten valtakunnanpolitiikkaan.

Edellä kuvatulla moninaisuudella on merkitystä poliittisten rakenteiden, erityisesti puolueiden kannalta. Ne kohtaavat useita, osin ristikkäisiä näkymiä suhteessa maahanmuuttaneiden poliittisen osallistumisen edistämiseen. Puolueet toimivat suhteessa uusiin etnisiin vähemmistöihin ryhminä, huomioiden ne kulttuuristen oikeuksien näkökulmasta tai ainakin pyrkien äidinkieleltään tai kulttuuripiiriltään äänestäjiä muistuttavan ehdokkaan avulla voittamaan äänestäjät puolelleen. Toisaalta puolueita tarkastellaan kriittisesti sen suhteen, käsittävätkö ne maahanmuuttaneet osallistujansa ainoastaan maahanmuuttoon/etnisyyteen kytkeytyvien ryhmäkuuluvuuksien kautta vai onko maahanmuuttotaustaisen aktiivin mahdollista toimia toivomansa aihealueen puitteissa, vaikka se ei liittyisikään maahanmuuttoon tai kotoutumiseen.

Tulevaisuudessa puolueet kohtaavat myös maahanmuuttotaustaisten luottamushenkilöiden ja äänestäjien odotukset maahanmuuttaneiden pääsystä eteenpäin ja näkyville paikoille politiikassa. Haastattelujen ja puolueiden lyhyen tarkastelun perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että Suomessa eletään toistaiseksi maahanmuuttaneiden ja puolueiden ”kuherruskuukautta”. Puolueet siis näyttäytyvät mahdollistamispotentiaalina ja edistyksellisen mukaan ottamisen valossa (ks. Dahlstedt 2005, 176–177; Rodrigo Blomqvist 2005, 88–89). Ne ovat tiedostaneet maahanmuuttaneen väestön äänestäjäpotentiaalin ja jotkut niistä ovat suunnanneet resursseja eriyettyjen toimintamahdollisuuksien järjestämiseen maahanmuuttaneille. Haastatellut olivat kokeneet vähän ongelmia tai syrjintää maahanmuuttotaustaan liittyen, vaikkakin ne parissa tapauksessa olivat saaneet vakavia muotoja.

Maahanmuuttaneiden pääsyä päätöksentekoon osallistujiksi on puolueille helppointa edistää pienissä, vähäisen vaalikilpailun kunnissa. Maahanmuuttaneista valtaosa asuu kuitenkin pääkaupunkiseudulla sekä suurissa kaupungeissa. Niissä uusien etnisten vähemmistöjen huomioiminen politiikassa on ajankohtaista – ja samanaikaisesti se vaatii puolueilta vahvempaa tahtoa edistää maahanmuuttajaintressejä ja läsnäoloa. Kulttuurisesti hyvin moninaisiin kaupunkeihin kohdistuneissa tutkimuksissa Ruotsissa ja Norjassa on havaittu haasteita puolueiden suhteessa maahanmuuttaneisiin aktiiveihinsa. Puolueet ovat ottaneet maahanmuuttaneita mielellään toimintaansa, mutta maahanmuuttotaustaisten luottamushenkilöiden toimijuuden mahdollisuuksia ovat käytännössä rajoittaneet esimerkiksi organisatoriset seikat (ks. Soininen & Etzler 2006, 216–222), odotus sisällöllisestä erikoistumisesta kotoutumiskysymyksiin (Rodrigo Blomqvist 2005, 97) sekä vähäinen tuki poliittisella uralla etenemiseksi (Ansari & Qureshi 1998, 71–72; ks. myös Soininen & Etzler 2006, 218–219). Kokemukset muualta on syytä ottaa vakavasti, jotta vastaavilta ongelmilta tulevaisuudessa välttäisiin Suomessa.

7 Loppupohdintoja

Ulkomailla syntyneiden tulo suomalaisiin kunnanvaltuustoihin on osa sitä muutosta, joka on seurannut ja seuraa maahanmuuton kasvusta. Tulevissa kunnallisvaaleissa lokakuussa 2008 voimme perustellusti odottaa yhä useamman ulkomailla syntyneen tulevan valituksi. Tilannetta voi pohtia sekä vaalien ja edustamisen että maahanmuuttaneiden osallistumisen ja siihen liittyvän tutkimuksen näkökulmista.

Togeby (hyväksytty julkaistavaksi) arvioi uusien vähemmistöryhmien näyttäytyvän vaaliurnilla noin 10–15 vuoden kuluttua ensimmäisten ryhmän jäsenten Tanskaan tulosta. Jos sama pitää paikkansa Suomen kohdalla, esimerkiksi somali- ja inkeriläis-taustaisten äänioikeutettujen pitäisi aktivoitua osapuilleen vuoden 2008 kunnallisvaaleissa. Togeby kuitenkin huomauttaa, että osallistumisessa on etnisten ryhmien välillä merkittäviä eroja. Niitä voivat selittää paitsi tiettyjen ryhmien keskittyminen tiettyihin kuntiin, myös politiikkaan ja osallistumiseen liittyvät tottumukset entisessä kotimaassa.

Suomen somalien kohdalla tiiviin asumisen ehto täyttyy: yli puolet maan 9 800 somalinkielisestä asuu Helsingissä ja 86 % Uudenmaan maakunnassa (StatFin-tietokanta, 2.4.2008; Helsingin ulkomaalaisväestö... 2008, 7). Lisäksi somalinkieliset asuvat Helsingin sisällä erityisesti tietyillä alueilla (em., 15). Vaikka somaleita pidetäänkin yhteiskunnalliseen toimintaan suuntautuneina, saattaa eri suvuista ja alueilta tulevien välinen hajaannus estää esimerkiksi kollektiivista äänestämistä. Ehkäpä samainen yhteiskunnallinen orientaatio voi vaikuttaa myös niin, että ehdokkaan poliittinen agenda saattaa olla somalitaustaisille äänestäjille äänten etnistä keskittämistä tärkeämpää. Venäjänkieliset ovat puolestaan jakautuneet useampiin Suomen kuntiin, vaikka Helsingissä heitäkin on paljon, 11 100 asukasta eli neljäsosa Suomen venäjänkielisistä (Helsingin ulkomaalaisväestö... 2008, 7; StatFin-tietokanta 2.4.2008).

Tanskalainen vaalijärjestelmä näyttää palkitsevan vähemmistöjen poliittista osallistumista, kun taas ruotsalainen ja norjalainen järjestelmä eivät tuota samaa tulosta. Puolueen suurempi vaikutus valituksi tulemiseen (henkilökohtaisten äänien määrän täytyy olla suuri, jotta niillä on vaikutusta; puolueiden on mahdollista painottaa ehdokkaita) on ilmeisesti osasyynä vähemmistöjen heikompiin mahdollisuuksiin viimeksi mainittujen järjestelmien puitteissa. (Togeby, hyväksytty julkaistavaksi.) Suomi muistuttaa tältä osin enemmän Tanskaa kuin Ruotsia, ja jääkin nähtäväksi, häviääkö vähemmistöihin kuuluvien aliedustus ryhmien kasvettua tarpeeksi suuriksi.

Kunnallisvaaleissa tuhannet syntyperäiset suomalaiset ovat antaneet äänensä maahanmuuttotautaiselle ehdokkaalle – ainakin yhdessä kunnassa maahanmuuttotautais-

nen ehdokas on ollut jopa äänikuningas.⁴⁹ Eduskuntavaaleissa kannatus ei kuitenkaan ole riittänyt yhdenkään näkyvään vähemmistöön kuuluvan ehdokkaan valintaan. Voisiko siirtymä etnoksesta demokseen tapahtua myöhemmin myös eduskuntavaalien yhteydessä, vai estääkö sitä kansanedustajien vahvempi aluesidonnaisuus (pohjoispohjalainen edustaja vs. helsinkiläinen edustaja), jolloin ajatus juurista tietyllä seudulla saattaa olla äänestäjille merkittävämpi? Törmäävätkö kunnallispolitiikasta eteenpäin yrittävät maahanmuuttaneet ehkä jossakin vaiheessa lasikattoon? Eräs haastatelluista kertoi, ettei koskaan ole tullut syrjityksi maahanmuuttotautansa vuoksi kunnallisella tasolla, mutta eduskuntavaaleihin häntä ei otettu ehdokkaaksi puheen aksentin ja vierasperäisyydestä kertovan ilmaisutavan vuoksi.

Vaali- ja puolueosallistumisen lisäksi maahanmuuttaneiden poliittinen integraatio kattaa myös huomattavan määrän muita elementtejä, joita tässä työssä ei ole ollut mahdollista käsitellä. Kun syntyperäisetkään suomalaiset eivät enää innostu kunnallisvaaleista menneiden vuosikymmenien tapaan, lienee epärealistista odottaa maahanmuuttavalta väestöltä kovin korkeaa osallistumisen tasoa. Kulttuurinen integraatio ja nykysuomalaisten tapojen omaksuminenhan oikeastaan sisältäisi melko epäaktiivisen käsityksen kansalaisuudesta sekä ajatuksen politiikan monimutkaisuudesta (ks. Borg 2006). Uuden kuntalain myötä kuntalaisten suora osallistuminen nousi muodollisesti entistä tärkeämpään asemaan. Tulisi miettiä, miten maahanmuuttaneiden tietämystä myös näistä oikeuksista ja mahdollisuuksista voisi edistää. Vaaleista viestintään verrattuna suorasta osallistumisesta tiedottaminen on monimutkaisempaa. Eräs haastateltu yhdistystoimija muistutti maahanmuuttaneiden saavan eniten informaatiota arjessa, esimerkiksi työpaikalla tapaamiltaan ihmisiltä. Jos nämä ovat kiinnostuneita yhteiskunnallisesta osallistumisesta, tieto mahdollisuuksista voi tarttua – ja jos eivät, tieto voi jäädä saamatta.

Julkisuudessa käytävissä keskusteluissa ei maahanmuuttotautaisia osanottajia näy monia. Lepola (2000, 257) kirjoittaakin: ”Jos maahanmuuttaneiden tilannetta Suomessa tarkastellaan deliberatiivisen demokratian poliittisen kommunikaation ideaalin valossa, jossa keskeisiä toimintakenttiä ovat poliittiset instituutiot, yhteisöt ja yhdistykset sekä yleinen poliittinen julkisuus, on viimeksi mainittu kenttä ehkä vaikeapääsyisin.”

Pro gradu -tutkielma on luonteeltaan melko suppea opinnäytetyö. Sen puitteissa ei ollut mahdollista toteuttaa useita haastattelukertoja, jotka olisivat lisänneet materiaalin määrää ja siten laventaneet tulkintojen pohjaa sekä parantaneet niiden laatua. Useimmat haastattelukerrat olisivat mahdollistaneet myös erilaisten haastattelutekniikoiden hyödyntämisen. Hedelmällistä olisi voinut esimerkiksi olla (luottamuksen synnyttyä) jättää neutraali, myötäilevä rooli ja esittää haastatellulle provosoivampia kysymyksiä. Jos mahdollisia haastateltavia olisi ollut enemmän ja tieto heistä saatavilla helpommin, haastateltavaa joukkoa olisi myös voinut rajata tarkemmin esimerkiksi suhteessa kuntakokoon tai edustajan poliittiseen kokemukseen. Tämä olisi varmasti vähentänyt materiaalin nyt melko suurta heterogeenisyyttä.

49 Vuoden 2000 kunnallisvaaleissa Järvenpäässä. Eniten ääniä saanut ehdokas oli syntyperäinen suomalainen nainen.

Maahanmuuttaneiden poliittisen integraation tutkimus on Suomessa vasta alussa. Lisätutkimuksen aiheita ei ole vaikea keksiä, sillä tulevaisuudessa tarvetta on varmasti niin kuvailevalle, selittävälle kuin soveltavalle ja kehittäväälle tutkimukselle. Yhteiskunnallisen osallistumisen aihealueista tällä hetkellä parhaiten on katettu yhdistysosallistuminen (esim. Pyykkönen 2007b) sekä äänestysaktiivisuus (Wilhelmsson 2007). Oma asetelmani vaatisi gradutason ylittäväksi tutkimukseksi yltääkseen lisää empiiristä aineistoa – mielellään seuranta haastatteluja valikoitujen valtuutettujen kanssa sekä kokonaan uusia haastateltavia – sekä tarkemman fokuksen, johon paneutua syvällisemmin. Tämä voisi olla käytännönläheisempi (esim. kokemukset politiikassa olemisesta, esteet ja kannustimet) tai teoreettisempi (edustamisväitteet, politiikkona toimimisen kulttuuriset reunaehdot).

Monia tarkastelukohtia mahdollistava kysymys on, miten edistää uusiin etnisiin vähemmistöihin kuuluvien poliittista osallisuutta. Osallisuuden käsite pitää sisällään ajatuksen vaikuttavan ja mielekkään mukana olemisen kokemuksesta. Osallisuus ei aina kuitenkaan edellytä osallistumista ja osallistua voi myös saavuttamatta osallisuuden tunnetta (ks. Bäcklund 2007, 82). Demokratian elinvoimaisuuden kannalta paras tilanne on sellainen, jossa maahanmuuttaneet, kuten muutkin poliittisen yhteisön jäsenet, tuntevat osallistumismahdollisuutensa. Heistä ne, joita politiikka kiinnostaa, osallistuvat – ja kokevat osallistumisensa mielekkääksi ja tulosta tuottavaksi. Tällaisesta tilanteesta ollaan Suomessa vielä kaukana.

Yksi näkökulma osallistumista mahdollisesti heikentäviin tekijöihin on maahanmuuttaneiden elämänhistorian huomioiminen. Wahlbäckin (1999, 152–178) tutkimuksesta diasporassa elävistä kurdeista käy hyvin ilmi, miten tietty etninen tausta voi vahvasti vaikuttaa yksilön käsitykseen oman henkilönsä poliittisuudesta. Aikaisempi poliittinen toiminta ei kuitenkaan näytä suoraan johtavan poliittiseen osallistumiseen. Ponnisteluista huolimatta saavuttamatta jääneet tavoitteet entisessä kotimaassa ovat saattaneet haihduttaa kuvitelmat poliittisen toiminnan mielekkyydestä ylipäänsä. (Wahlbäck 1999; Valtonen 1997, 195.) Erään oletettavasti vainoa kokeneen haastateltuni puheessa nousi esille ”elämisen rauha” politiikan abstraktimpana tavoitteena. Hänen osallistumisen haluaan poliittisesti hankala tilanne entisessä kotimaassa ei ollut poistanut, mutta sen voi tulkita vaikuttaneen asioihin vaikuttamisen korkeampaan päämäärään.

Monella haastatelluistani oli kielteinen kuva entisen kotimaan poliittisesta elämästä. Miten puolueet voivat viestinnässään ottaa huomioon mahdolliset huonot kokemukset ja politiikkaan liittyvät ennakkoluulot – ja voivatko ne toisaalta edes vakuuttaa, että politiikka Suomessa olisi ”harmiton harrastus”? Syntyperäisiäkin suomalaisia poliitikkoja tiedetään joskus uhkailtavan, ja lisäksi maahanmuuttanutta saattavat pelottaa muukalaisvastaisten tahojen reaktiot.

Maahanmuuttaneiden lisäksi myös Suomessa syntyneet monikulttuuriset nuoret ovat poliittisen kiinnittymisen kannalta mielenkiintoisia. Miten uuteen vähemmistöön kuuluminen vaikuttaa poliittiseen sosiaalisaatioon? Nuorisotutkimusverkoston tutkimushankkeessa monikulttuuristen nuorten vapaa-ajasta kävi ilmi, että monella ainakin on näkemyksiä siitä, millainen yhteiskunta Suomi on ja millainen sen pitäisi olla, vaikka kiinnostus ainakin perinteistä politiikkaa kohtaan oli vähäistä (Harinen

2005). Uusien etnisten vähemmistöjen poliittisen osallisuuden tutkimuksessa vaikuttaisi siis mielekkäältä sekä kiinnittää huomiota mahdollistaviin ja estäviin rakenteisiin että tarkastella poliittista integraatiota niin maahanmuuttaneiden aikuisten kuin monikulttuuristen nuorten kohdalla.

Lähteet

- A 1019/2003. Valtioneuvoston asetus valtakunnallisesta romaniasiain neuvottelukunnasta ja alueellisista romaniasiain neuvottelukunnista 4.12.2003. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20031019>
- A 1395/2007. Valtioneuvoston asetus etnisten suhteiden neuvottelukunnasta annetun asetuksen muuttamisesta 20.12.2007. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20071395>
- A 96/2005. Valtioneuvoston asetus etnisten suhteiden neuvottelukunnasta 10.2.2005. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050096>
- Aalto, Pami (2001). Syvähaastattelu: Identiteetti, merkitys ja politiikka. *Politiikka* 43 (2), 128–141.
- Aalto-Matturi, Sari. Vs: Väl: Äänestysaktiivisuuskampanja. Henkilökohtainen sähköpostiviesti oikeusministeriön Demokratian vastuualueen neuvottelevalta virkamieheltä Sari Aalto-Matturilta [sari.aalto-matturi@om.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.weide@helsinki.fi] 19.9.2007.
- Abu-Hanna, Umayya (2007). Milloin pärisee? Helsingin Sanomat 19.9.2007.
- Ajankohtainen kakkonen 6.2.2007. Maahanmuuttajia eduskuntaan? YLE TV2.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Abdullahi Ali (2001). Somalidiaspora Suomessa – muutoksia, haasteita ja haaveita. Teoksessa Annika Forsander, Elina Ekholm ja Petri Hautaniemi (toim.) *Monietnisyyden, yhteiskunta ja työ*. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Ansari, Atta & Naushad Ali Qureshi (1998). *Kolleger eller alibier. En studie av politikere med minoritetsbakgrunn*. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Barry, Brian (2001). *Culture and Equality. An Egalitarian Critique of Multiculturalism*. Cambridge: Polity Press.
- Bengtsson, Åsa (2005). *Utmaningar för svensk politik*. Teoksessa Åsa Bengtsson & Kimmo Grönlund (toim.) *Den finlandssvenska väljaren*. Vasa: Institutet för finlandssvensk samhällsforskning, Åbo Akademi.
- Berndtson, Erkki (1995). *Politiikka tieteenä. Johdatus valtio-opilliseen ajatteluun*. Helsinki: Valtionhallinnon kehittämiskeskus.
- Berry, John W. (2006). *Contexts of acculturation*. Teoksessa David L. Sam & John W. Berry (toim.) *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bird, Karen (2007). *Patterns of Substantive Representation Among Visible Minority MPs: Evidence from Canada's House of Commons. A working paper presented at ECPR Joint Session of Workshops, May 7–12, 2007*. <http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/helsinki/ws21/bird.pdf>.

- Bird, Karen (2005). The Political Representation of Visible Minorities in Electoral Democracies: A Comparison of France, Denmark, and Canada. *Nationalism and Ethnic Politics* 11, 425–465.
- Björklund, Tor (2005). Nye nordboer entrer den politiske scenen. Teoksessa Kristín Ástgeirsdóttir, Fredrik Engelstad & Ditte Maja Simonsen (toim.) *Demokrati og engagement. Paradokser i de nordiske demokratier*. Nord 2005:2. København: Nordisk Ministerråd.
- Björklöf, Anders. VS: Information om FSD. Henkilökohtainen sähköpostiviesti Finlands Svenska Socialdemokrater r.f.:n asiamieheltä Anders Björklöfiltä [anders.bjorklof@sdp.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.weide@helsinki.fi] 19.3.2008.
- Borg, Sami (2006). Käsitukset kansalaisuudesta ja omista vaikuttamismahdollisuuksista. Teoksessa Suomen demokratiaindikaattorit. Oikeusministeriön julkaisu 2006:1. Helsinki: Oikeusministeriö. <http://www.om.fi/uploads/4ot97.pdf>
- Borg, Sami (1998). Puolueet ja edustuksellinen kunnallisdemokratia. Tutkimus poliittisesta edustautumisesta ja legitimititeetistä. Julkaisusarja 1/1998. Tampere: Tampereen yliopisto, Kunnallistieteiden laitos.
- Bäcklund, Pia (toim.) (2008, tulossa). Helsinkiläisten käsityksiä suunnittelu- ja päätöksentekojärjestelmästä. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Bäcklund, Pia (2007). Tietämisen politiikka. Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Bäcklund, Pia (2004). Puhutaan valtuustosta. Helsingin kaupunginvaltuuston itsearviointi 2001–2004. Verkkojulkaisu 32/2004. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Bäcklund, Pia, Markku Lankinen & Susanna Mäkelä (2005). Kunnallisvaalit 2004. Vaalitulinpäätös – Helsinki. Demokratiatilinpäätös. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. www.hel.fi/wps/wcm/resources/file/eb948e456eda1ee/Helsinki_vaalitulinpaaatos.pdf
- Chabal, Patrick & Jean-Pascal Daloz (2006). *Culture Troubles. Politics and the Interpretation of Meaning*. Chicago: University Of Chicago Press.
- Chouliaraki, Lilie & Norman Fairclough (1999). *Discourse in Late Modernity. Rethinking Critical Discourse Analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Curtis, William M. (2007). Liberals and Pluralists: Charles Taylor vs John Gray. *Contemporary Political Theory* 6 (1), 86–107.
- Dahlstedt, Magnus (2005). *Reserverad demokrati. Representation i ett mångetniskt Sverige*. Umeå: Borea.
- Edfast Ljunberg, Elisabet (2004). *Dekor eller deltagare?* Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/82/59/78e62be7.pdf>.
- Fekete, Liz (2006). Enlightened fundamentalism? Immigration, feminism and the Right. *Race & Class* 48 (2), 1–22.
- Fennema, Meindert & Jean Tillie (1999). Political participation and political trust in Amsterdam: civic communities and ethnic networks. *Journal of Ethnic & Migration Studies* 25 (4), 703–726.
- Foddy, William (1993). *Constructing Questions for Interviews and Questionnaires. Theory and practice in social research*. Cambridge: Cambridge University Press.

Forsander, Annika (2001). Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa Annika Forsander, Elina Ekholm, Petri Hautaniemi & ym. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Gergen, Kenneth (2001). Self-Narration in Social Life. Teoksessa Margaret Wetherell, Stephanie Taylor & Simeon J. Yates (toim.) Discourse Theory and Practice. A Reader. London: Sage.

Gode integrationsråd - En håndbog (2006). København: Rådet for Etniske Minoriteter. http://www.rem.dk/graphics/Synkron-Library/Dokumenter/Publikationer/Publikationer/gode_integrationsraad.pdf.

Goodin, Robert (2004). Representing Diversity. *British Journal of Political Science* 34, 453–468.

Grönlund, Kimmo (1999). Kenen joukoissa seisot? Edustuksellisuus vuoden 1996 kunnallisvaaleissa. Teoksessa Soile Kuitunen (toim.) Vaalit, puolueet ja ehdokkaat. Tutkimus vuoden 1996 kunnallisvaaleista ja niiden ehdokasasettelusta. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 15. Acta nro 105. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Gutmann, Amy (2003). *Identity in Democracy*. Princeton: Princeton University Press.

Haavisto, Ilkka; Pentti Kiljunen & Martti Nyberg (2007). Satavuotias kuntotestissä. EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2007. Helsinki: Taloustieto Oy. http://www.eva.fi/files/1783_satavuotias_kuntotestissa.pdf.

Hall, Stuart (1999). Identiteetti. Lehtonen, Mikko, Juha Herkman (toim.). Tampere: Vastapaino.

Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma (2006). Työhallinnon julkaisu 371/2006. www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj371.pdf.

Hammar, Tomas (1982). Invandrarkandidater i 1979 års kommunala val. Expertgruppen för invandringsforskning. Rapport nr 20. Stockholm: LiberFörlag.

Harinen, Päivi (2005). Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti. Verkkojulkaisusarja. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=165.

HE 173/1975. Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagstiftning som åsyftar genomförande av nordisk kommunal rösträtt och valbarhet.

HE 206/2006. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kotikuntalain 4 §:n muuttamisesta.

Heinonen, Arto. Vs: Maahanmuuttaneille suunnattu toiminta. Henkilökohtainen sähköpostiviesti Suomen Sosialidemokraattisen puolueen järjestösihteeri Arto Heinonselta [arto.heinonen@sdp.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.weide@helsinki.fi] 28.10.2007.

Heiskanen, Ilkka & Ritva Mitchell (2002). Kulttuurivähemmistöt, monikulttuurisuus ja kulttuurioikeudet. Teoksessa Ilkka Heiskanen, Anita Kangas & Ritva Mitchell (toim.) Taitteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta, lainsäädäntö ja uudet haasteet. Helsinki: Tietosanoma.

Helander, Voitto (2003). Vallantavoittelijan muotokuva. Analyysi vuoden 2000 kunnallisvaalien ehdokkaista. Acta nro 157. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 40. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Helsingin Sanomat 8.2.2008. Islamilainen puolue uudistaisi seksivalistuksen kouluissa.

Helsingin Sanomat 7.9.2007. Islamilainen puolue poistaisi oluen kaupoista ja edistäisi ym-

pärileikkauksia.

Helsingin Sanomat 27.3.2007. Eduskuntaan tuli maahanmuuttaja Ahvenanmaalta.

Helsingin Sanomat 24.2.2007. Ratkaiseeko vaalit venäläisvähemmistö?

Helsingin Sanomat 11.12.2006. Aiempaa enemmän maahanmuuttajia ehdolla vuoden 2007 eduskuntavaaleissa.

Helsingin Sanomat 9.6.2006. Venäläiset helpottavat isäntien työtaakkaa Tohmajärvellä.

Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2007. Tilastoja 2008:4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/08_02_05_Tilasto_4_Tikkanen.pdf.

Heuru, Kauko (2001). Itsehallinnon aika. Polemia nro 40. Helsinki: Kunnallisan alan kehittämisyhtiö. <http://www.polemiikki.fi/files/1155-Polemia40.pdf>.

Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (1988). Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka; Pirkko Remes & Paula Sajavaara (2007). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka; Pirkko Remes & Paula Sajavaara (2005). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huttunen, Laura (2004). Kasvoton ulkomaalainen ja kokonainen ihminen: marginalisoiva kategorisointi ja maahanmuuttajien vastastrategiat. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus.

Hyvät etniset suhteet pääkaupunkiseudulla -työryhmän mietintö 23.2.2007. http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/04_yhdenvert/ETNO/pk_seutu_tyoryhma.pdf

Iso-Markku, Tuomas (2005). Ohimeneviä oireita vai pysyvä luottamuspula? Maahanmuuttajat Turun kunnallisvaaleissa 2004. Julkaisuamaton kandidaatintutkielma. Turun yliopisto poliittisen historian laitos.

Jasinskaja-Lahti, Inga; Karmela Liebkind & Tiina Vesala (2002). Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.

Jenkins, Richard (2004). Social Identity. Second edition. Abingdon: Routledge.

Jokinen, Arja (1999). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja; Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) (2004). Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Arja & Kirsi Juhila (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (1993). Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.

Joronen, Tuula (2003). Helsingin ulkomaalaispolitiikan teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Juvonen, Leena. Vast:KD:n maahanmuuttajatoiminta. Henkilökohtainen sähköpostiviesti eduskuntasihiteeri Leena Juvoselta [leena.juvonen@eduskunta.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.

weide@helsinki.fi] 18.9.2007.

Kestilä, Elina (2007). Radikaalioikeistopuolueet Länsi-Euroopassa. Tutkimuksia vallikannatuksen vaihteluun vaikuttavista kysyntä- ja tarjontateoreettisista tekijöistä. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C osa 258. Turku: Turun yliopisto.

Khs 21/04.06.2007. Helsingin kaupunginhallitus. Pöytäkirja, § 844. <http://www.hel2.fi/helakanslia/Kaupunginhallitus/Poytakirjat/071760049.htm>

Koenis, Sjaak & Pasi Saukkonen (2006). The Political Organization of Cultural Difference. *Finnish Journal of Ethnicity and Migration* 1 (1), 4–14. http://www.etmu.fi/fjem/pdf/FJEM_1_2006.pdf.

Korsgaard, Ove (2007). Et kosmopolitisk demos. Teoksessa John Steen Johansen (red.) Demos. En antologi om magt, demokrati og aktivt medborgerskab i Norden. Hässleholm: Nordiskt nätverk för vuxnas lärande NVL & Demos Sekretariat. www.nordvux.net/download/2040/demos_www.pdf.

Kuitunen, Soile (2000). Kuntalaisesta ehdokkaaksi, ehdokkaasta valtuutetuksi. Poliittinen rekrytointi vuoden 1996 kunnallisvaaleissa ja niiden ehdokasasetteluissa. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, osa 157. Turku: Turun yliopisto.

Kunnallisvaalit 2004 (2006). Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus.

Kunnallisvaalit 2000 (2001). Vaalit 2001:1. Helsinki: Tilastokeskus.

Kunnallisvaalit 1996 (1997). Vaalit 1997:2. Helsinki: Tilastokeskus.

Kunnallisvaalit 1992 (1993). Vaalit 1993:1. Helsinki: Tilastokeskus.

Kuntademokratian valkoinen kirja. Kunnallisen demokratian kehittämishankkeen loppuraportti (2006). Sisäasiainministeriön julkaisuja 56/2006. Helsinki: Sisäasiainministeriö. [http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/893DAD0E2B0EC975C22572410049BD0C/\\$file/562006.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/893DAD0E2B0EC975C22572410049BD0C/$file/562006.pdf).

Kuula, Arja (2006). Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kvale, Steinar (1996). *InterViews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. London: Sage.

Kvsto 20/15.11.2006. Kaupunginvaltuuston asiakirjat. Kaupunginhallituksen ehdotukset 20 - 2006. <http://www.hel2.fi/helakanslia/Kaupunginvaltuusto/Esityslistat/063120237.htm>.

Kymlicka, Will (2007). *Multicultural Odysseus. Navigating the New International Politics of Diversity*. Oxford: Oxford University Press.

Kymlicka, Will (1995). *Multicultural Citizenship. A liberal theory of minority rights*. Oxford: Clarendon Press.

L 1331/1989. Laki yhdistyslain 10 ja 35§:n muuttamisesta 29.12.1989. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1989/19891331>

L 1331/2003. Laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä 30.12.2003. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20031331>.

L 1718/1991. Laki kunnallislain muuttamisesta 13.12.1991. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1991/19911718>

L 201/1994. Kotikuntalaki 11.3.1994. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1994/19940201>.

- L 365/1995. Kuntalaki 17.3.1995. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>.
- L 399/2007. Laki kotikuntalain 4 §:n muuttamisesta 30.3.2007. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070399>.
- L 40 v. 2000/1999. Eduskunnan työjärjestys 17.12.1999. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000040>.
- L 731/1999. Suomen perustuslaki 11.6.1999. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- L 974/1995. Laki saamelaiskäräjistä 17.7.1995. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950974>
- Laiho, Ulla-Maija; Päivi Kurikka & Elina Laamanen (2000). Kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutuminen kunnissa. Teoksessa José Valanta Kuntajohtamisen ja demokratian käytännöt 1997-2000. Acta nro 125. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Lakimiessihteerin katsaus saamelaisia koskevaan lainsäädäntöön ja sopimukseen 10.6.2002. www.samediggi.fi/vanha/suomi/laki/katsaus01.htm.
- Larsen, Bøje & Kristine Munkgård Pedersen (2002). Diskursanalyse – for tabere og teenagere. Teoksessa Bøje Larsen & Kristine Munkgård Pedersen (toim.) Diskursanalysen til debat. Kritiske perspektiver på en populær teoriretning. København: Nyt fra samfundsvidenskaberne.
- Laturi, Panu. Re: [Fwd: Maahanmuuttajat Vihreissä]. Henkilökohtainen sähköpostiviesti puoluesihteerin Panu Laturilta [panu.laturi@vihreat.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.weide@helsinki.fi] 13.8.2007.
- Lehtola, Veli-Pekka (2005). Saamelaisten parlamentti. Suomen saamelaisvaltuuskunta 1973–1995 ja Saamelaiskäräjät 1996–2003. Inari: Saamelaiskäräjät.
- Leisti, Mia. Vast:Re: Vast:Kokoomus for Immigrants. Henkilökohtainen sähköpostiviesti kansanedustajan avustaja Mia Leistiltä [mia.leisti@eduskunta.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.weide@helsinki.fi] 18.9.2007.
- Lepola, Outi (2000). Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttoliittisessä keskustelussa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lepola, Outi & Leena Suurpää (2003). Vallan syrjässä. Tutkimus Etnisten suhteiden neuvottelukunnan toiminnasta. Työhallinnon julkaisu nro 329. Helsinki: Työministeriö.
- Mansbridge, Jane (2003). Rethinking Representation. *American Political Science Review* 97 (4), 515–528.
- Martikainen, Tuomas (toim.) (2006). Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Martikainen, Tuomas; Seppo Sintonen & Pirkko Pitkänen (2006). Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa Tuomas Martikainen (toim.) Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Tietolipas 212. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Martikainen, Tuomo & Sami Fredriksson (2006). Vaalit ja politiikka. Pääkaupunkiseudun nuorten aikuisten poliittiset valinnat 1988–2004. Tutkimuksia 5/2006. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Martiniello, Marco (2005). Political Participation, Mobilisation and Representation of Immigrants and their Offspring in Europe. Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations 1/05. Malmö: Malmö University. <http://dSPACE.mah.se:8080/>

dspace/bitstream/2043/1495/1/WB_1-05.pdf.

Measurement and indicators of integration (1998). Council of Europe. Community Relations. Directorate of Social and Economic Affairs. Council of Europe Publishing. http://www.coe.int/t/dg3/migration/Documentation/Default_public2_en.asp.

Mervola, Markus (2005). Kurjia köyhiä ja potentiaalisia terroristeja – Integroitumattomat yhteiskunnallisina vaaroina. *Kosmopolis* 35 (1), 27–42.

Michon, Laure; Jean Tillie & Anja van Heelsum (2007). Political participation of migrants in the Netherlands since 1986. A working paper presented at ECPR Joint Session of Workshops, May 7–12, 2007. <http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/helsinki/ws21/Tillie.pdf>.

Mills, Sara (1997). *Discourse*. London: Routledge.

Moilanen, Timo (2001). Kvalitatiivisen aineiston tietokoneavusteisen analyysin lähtökohtia. *Politiikka* 43 (2), 156–166.

Nagel, Caroline R. & Lynn A. Staeheli (2005). We're Just Like the Irish: Narratives of Assimilation, Belonging and Citizenship Amongst Arab-American Activists. *Citizenship Studies* 9 (5), 485–498.

Niemelä, Seppo (2007). Toteutumattomat oikeudet. Helsinki: Edita Prima. http://www.yhdenvertaisuus.fi/mp/db/file_library/x/IMG/32188/file/Toteutumattomat_oikeudet.pdf.

Nordberg, Camilla (2007). Det mångbottnade medborgarskapet. *Lectio praecursoria, disputation i socialpolitik 13.4.2007 vid Åbo Akademi i Vasa*. Finnish Journal of Ethnicity and Migration 2 (1), 34–36. http://www.etmu.fi/fjem/pdf/FJEM_1_2007.pdf

Noponen, Martti (1988). Kansanedustajien sosiaalinen tausta. Teoksessa Martti Noponen (toim.) Suomen kansanedustusjärjestelmä. Porvoo: WSOY.

Norrbom, Karl. Re: Multicultural Finland rf. Henkilökohtainen sähköpostiviesti Multicultural Finland -yhdistyksen taloudenhoitaja Karl Norrbomilta [norrbom@lasipalatsi.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.weide@helsinki.fi] 19.9.2007.

Nousiainen, Jaakko (1998). Suomen poliittinen järjestelmä. Porvoo: WSOY.

Odmalm, Pontus (2004). Civil Society, Migrant Organizations and Political Parties: Theoretical Linkages and Applications to the Swedish Context. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30 (3), 471–489.

Oksanen, Matti (1988). Poliittinen sosialisatio kiinnostuksen herättäjänä ja asenteiden kehittäjänä. Teoksessa Martti Noponen (toim.) Suomen kansanedustusjärjestelmä. Porvoo: WSOY.

Paavola, Sami & Kai Hakkarainen (2006). Entäpä jos...? Ideoiden abduktiivinen kehittäminen tutkimusprosessin olennaisena osana. Teoksessa Kristina Rolin, Marja-Liisa Kakkuri-Knuutila & Elina Henttonen (toim.) Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus.

Phillips, Anne (2001). Representation Renewed. Teoksessa Marian Sawer & Gianni Zappalá (toim.) Speaking for the people. Representation in Australian Politics. Melbourne: Melbourne University Press.

Phillips, Anne (1995). *The Politics of Presence*. Oxford: Clarendon Press.

Pikkala, Sari (2007a). Avhoppare, utslagna, omvalda. Omsättningen av fullmäktigeledamöter i samband med val. Paper presenterat vid XVI Nordiska kommunforskarkonferensen i Göteborg 23.-24.11.2007.

Pikkala, Sari (2007b). Ei enää ehdokkaaksi. Tutkimus valtuustoluopujista ja luopumisen tausta-

toista 1996–2004. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 57. Acta nro 192. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, Åbo Akademi.

Pikkala, Sari (2005). Kunta päättäjän perspektiivistä. Tutkimus kuntien luottamushenkilöistä ja viranhaltijoista 1995–2003. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 54. Acta nro 176. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Pikkarainen, Jorma. VS: Maahanmuuttajaosasto Vasemmistoliitossa? Henkilökohtainen sähköpostiviesti Helsingin Vasemmistoliiton toiminnanjohtaja Jorma Pikkaraiselta [jorma.pikkarainen@vasemmistoliitto.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.weide@helsinki.fi] 24.9.2007a.

Pikkarainen, Jorma. vielä pieni tarkennus. Henkilökohtainen sähköpostiviesti Helsingin Vasemmistoliiton toiminnanjohtaja Jorma Pikkaraiselta [jorma.pikkarainen@vasemmistoliitto.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.weide@helsinki.fi] 24.9.2007b.

Pitkin, Hanna Fenichel (1967). *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press.

Potter, Jonathan (1996). *Representing Reality. Discourse, rhetoric and social construction*. London: Sage.

Puhakka, Sirpa. VS: Maahanmuuttajatoiminta Vasemmistoliitossa? Henkilökohtainen sähköpostiviesti puoluesihteerin Sirpa Puhakalta [sirpa.puhakka@vasemmistoliitto.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.weide@helsinki.fi] 17.9.2007.

Pulma, Panu (2006). Suljetut ovet. Pohjoismaiden romanipolitiikka 1500-luvulta EU-aikaan. *Historiallisia Tutkimuksia* 228. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Puuronen, Vesa (2006). Näkökulmia etnisten suhteiden tutkimukseen Suomessa. Teoksessa Tuomas Martikainen (toim.) *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. Tietolipas 212. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Pyykkönen, Miikka (2007a). Integrating Governmentality: Administrative Expectations for Immigrant Associations in Finland. *Alternatives: Global, Local, Political* 32(2), 197–224.

Pyykkönen, Miikka (2007b). Järjestyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. *Jyväskylän tutkimuskeskuksen julkaisuja* 306. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://dissertations.jyu.fi/studeduc/9789513928728.pdf>.

Pyykkönen, Miikka (2007c). Monikulttuurisuus suomalaisten nuorisjärjestöjen toiminnassa. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisusarja. Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/jarjesto.pdf>.

Pyykkönen, Miikka (2005). Pyhiinvaeltajia, kotoutujia vai nomadeja: maahanmuuttajayhdistysten kolme diskurssia diasporisesta etnisyydestä. Teoksessa Susanna Paasonen (toim.) *Aktivismi. Verkostoja, järjestöjä ja arjen taitoja*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 85. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Pääkaupunkiseudun väestö- ja palveluntarveselvitys 2015 ja 2025 (2007). Pääkaupunkiseudun neuvottelukunta, kunta- ja palvelurakennemuutoshanke 19.6.2007. http://www.hel.fi/wps/wcm/resources/file/eb61e602a3e916c/PKS_VaPa.pdf.

Raatikainen, Panu (2004). *Ihmistieteet ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.

Raulo, Marianna (1999). *Ihmisiä vai IHMISIÄ - Vähemmistöoikeuksien filosofiaa*. Helsinki: Yliopistopaino.

- Reisigl, Martin & Ruth Wodak (2001). *Discourse and Discrimination. Rhetorics of racism and Anti-Semitism*. New York: Routledge.
- Riihelä Juhani (2005). *Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudun kunnissa*. Teoksessa Tuula Joronen (toim.) *Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Rodrigo Blomqvist, Paula (2005). *Närvarons politik och det mångkulturella Sverige. Om att ta plats i demokratin*. Göteborg: Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.
- Rolin, Kristina (2006). *Voiko soveltava yhteiskuntatiede olla arvovapaata?* Teoksessa Kristina Rolin, Marja-Liisa Kakkuri-Knuutila & Elina Henttonen (toim.) *Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Roth, Wolff-Michael (2005). *Ethics as Social Practice: Introducing the Debate on Qualitative Research and Ethics*. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research* 6(1). <http://www.qualitative-research.net/fqs-texte/1-05/05-1-9-e.pdf>.
- Sagne, Silvain; Sanna Saksela & Niklas Wilhelmsson (2005). *Active Civic Participation of Immigrants in Finland. Country Report prepared for the European research project POLITIS*. Oldenburg: Carl von Ossietzky Universität Oldenburg. www.uni-oldenburg.de/politis-europe.
- Saksela, Sanna (2005). *Maahanmuuttajayhdistysten ja viranomaisten välinen yhteistyö*. Teoksessa Tuula Joronen (toim.) *Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Saksela, Sanna (2003). *Mångkulturella organisationer och invandrarorganisationer i Finland*. Teoksessa Flemming Mikkelsen (red.) *Invandrerorganisationer i Norden*. Nord 2003:11. København: Nordisk Ministerråd, Akademiet for Migrationsstudier i Danmark.
- Salmio Tiina (2000). *Kansainvälisen järjestelmän muutokset heijastuvat Suomen maahanmuutto- ja pakolaispolitiikkaan*. *Työpoliittinen Aikakauskirja* 242–51.
- Sassi, Sinikka (2002). *Kulttuurinen identiteetti ja osallisuus*. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) *Osalliset ja osajat. Kaupunkilaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saukkonen, Pasi (2007). *Politiikka monikulttuurisessa yhteiskunnassa*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Saward, Michael (2006). *The Representative Claim*. *Contemporary Political Theory* (5), 297–318.
- Setälä, Maija (2003). *Demokratian arvo. Teoriat, käytännöt ja mahdollisuudet*. Helsinki: Gaudeamus.
- Soininen, Maritta & Nils Etzler (2006). *Partiernas nominerar. Exkluderingsmekanismer - etnicitet och representation*. SOU 2006:53. Stockholm: Statens offentliga utredningar. <http://regeringen.se/content/1/c6/06/36/16/ffad349d.pdf>.
- StatFin-tietokanta. Tilastokeskus. *Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2007*, 2.4.2008. *Väestö kielen mukaan sekä ulkomaan kansalaisten määrä ja maa-pinta-ala alueittain 1980 - 2007*, 10.4.2008.
- Storgårds, Anna. *Suullinen informaatio Marjukka Weidelle lokakuussa 2005*.
- Ståhlberg, Krister (1997). *Kunnalliset valtarakenteet*. Teoksessa Sari Pikkala (toim.) *Kunnat ja päättäjät. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 9*. Acta nro 85. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

- Suojanen, Maria (2007). Minority Party Success in Heterogeneous European Countries. *Finnish Journal of Ethnicity and Migration* 2 (2), 9–20.
- Suurpää, Leena (2002). Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista. *Julkaisuja* 28. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Säävälä, Minna (2007). Maahanmuuttaja-termin käyttöä on syytä rajata. *Helsingin Sanomat/Mielipide* 13.5.2007.
- Søndergaard, Dorte Marie (1999). *Destabilising Discourse Analysis. Approaches to Poststructural Empirical Research*. Køn i den akademiske organisation, Arbejdsrapport nr. 7. København: Københavns Universitet.
- Tarrow, Sidney (1988). National Politics and Collective Action: Recent Theory and Research in Western Europe and the United States. *Annual Review of Sociology* 14 (1), 421–440.
- Taylor, Charles (1994). *The Politics of Recognition*. Teoksessa Amy Gutmann (toim.) *Multiculturalism. Examining the Politics of Recognition*. New Jersey: Princeton University Press.
- Togeby, Lise (hyväksytty julkaistavaksi). The political representation of ethnic minorities – Denmark as a deviant case. *Party Politics*.
- Togeby, Lise (1999). Migrants at the polls: an analysis of immigrant and refugee participation in Danish local elections. *Journal of Ethnic & Migration Studies* 25 (4), 665–684.
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2003). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Turun Sanomat 9.8.2007. Olavi Mäenpää sai 180 euron sakot kunnianloukkauksesta.
- Turun Sanomat 13.2.2007. Paasio suivaantui Mäenpään puheisiin.
- Ulkomailla syntyneet ehdokkaat kunnallisvaaleissa 2004 (2007). Tilastokeskus, Julkaisematomia tilastotietoja.
- Valtonen, Kathleen (1997). *The Societal Participation of Refugees and Immigrants. Case Studies in Finland, Canada and Trinidad*. Migration Studies C 12. Turku: Institute of Migration.
- Wahlbäck, Östen (1999). *Kurdish Diasporas. A Comparative Study of Kurdish Refugee Communities*. London: Macmillan Press Ltd.
- Varila, Sinikka. VS: Maahanmuuttaneille suunnattu toiminta Keskustan Helsingin piirissä. Henkilökohtainen sähköpostiviesti Helsingin Keskustan toiminnanjohtaja Sinikka Varilalta [sinikka.varila@keskusta.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.weide@helsinki.fi] 21.9.2007a.
- Varila, Sinikka. VS: VS: Maahanmuuttaneille suunnattu toiminta Keskustan Helsingin piirissä. Henkilökohtainen sähköpostiviesti Helsingin Keskustan toiminnanjohtaja Sinikka Varilalta [sinikka.varila@keskusta.fi] Marjukka Weidelle [marjukka.weide@helsinki.fi] 21.9.2007b.
- Weltman, David (2004). Political identity and the Third Way: Some social-psychological implications of the current anti-ideological turn. *British Journal of Social Psychology* 4383–98.
- Wilhelmsson, Niklas (2007). Socialt kapital och politiskt deltagande. En studie av hur föreningsengagemang och sociala kontakter påverkar valdeltagandet bland invandrare i Finland. *Julkaisematon liseniaatintutkielma*. Yleisen valtio-opin laitos, Helsingin yliopisto.
- Wood, Linda & Rolf O. Kroger (2000). *Doing Discourse Analysis. Methods for Studying Action in Talk and Text*. London: Sage Publications.
- Young, Iris Marion (2000). *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Young, Iris Marion (1995). *Together in Difference: Transforming the Logic of Group Political*

Conflict. Teoksessa Will Kymlicka (toim.) *The Rights of Minority Cultures*. Oxford: Oxford University Press.

Yuval-Davis, Nira (2006). *Belonging and the politics of belonging*. *Patterns of Prejudice* 40 (3), 197–214.

Internet-sivut

Etnisten suhteiden neuvottelukunta. http://www.mol.fi/mol/fi/04_maahanmuutto/04_etniset_suhteet/02_etno11260/index.jsp, 30.11.2007.

Kansalliset maahanmuuttajat.
<http://www.kamut.fi>, 15.9.2007.

KD - Kristillisdemokraatit.
<http://www.kristillisdemokraatit>, 18.9.2007.

KeskustaOnline. ”Centerns svenskspråkiga verksamhet kommer att förstärkas”,
http://www.keskusta.fi/P%c3%a5_svenska/Nyheter.iw3?showmodul=149&newsID=e58fe790-d75c-4ef6-adbe-017aaddc6ed9, 18.3.2008

Kotka. Maahanmuuttotoimikunta.
<http://www.kotka.fi/default.asp?link=790.5>, 30.11.2007.

Kuntavaalit lyhyesti.
www.yle.fi/uutiset/kuntavaalit/oikea/id1631.html, 29.11.2007.

Monikulttuuriasiain neuvottelukunta.
<http://www.espooli.fi/default.asp?path=1;28;11884;11489;11495>, 26.11.2007.

Monikulttuurisuusasiain neuvottelukunta.
http://www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp?path=1;135;137;1623;5808, 26.11.2007.

Multicultural Finland.
www.multiculturalfinland.com, 15.9.2007.

Oikeusministeriön äänestysaktiivisuuskampanjan eduskuntavaaleissa 2007. <http://www.kansanvalta.fi/Etusivu/Tutkimusjakehitys/AAnestysaktivointikampanja>, 26.10.2007.

Statistics Canada. Canada’s national statistical agency. <http://www.statcan.ca/english/concepts/definitions/vis-minorit.htm>, 23.8.2007.

Svenska Finlands folkting. www.folktinget.fi, 30.10.2007.

Tilastokeskus. Eduskuntavaalit 2007 - ehdokkaiden ja valittujen taustat. http://tilastokeskus.fi/til/evaa/2007/evaa_2007_2007-03-18_kat_001.html, 22.1.2008.

Tilastokeskus. Kunnallisvaaleissa 2004 yhteensä 39 906 ehdokasta. http://www.stat.fi/til/kvaa/2004/kvaa_2004_2004-09-27_tie_001.html, 12.12.2007.

Tilastokeskus. Kunnallisvaalit 2000 – millaisia ehdokkaita – millaisia valittuja? http://www.stat.fi/til/kvaa/2000/kvaa_2000_2004-05-31_kat_002.html, 25.10.2007.

Tilastokeskus. Suomen väestö 2007. http://www.stat.fi/til/vaerak/2007/vaerak_2007_2008-03-28_tie_001_fi.html, 5.4.2008

Tilastokeskus. Väestö. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html, 17.9.2007.

Vaalit 2007 Tulospalvelu. <http://www.yle.fi/vaalit/tulospalvelu/index.htm>, 27.11.2007.

Wikipedia. Ayaan Hirsi Ali. http://fi.wikipedia.org/wiki/Ayaan_Hirsi_Ali, 23.9.2007.

Liite 1. Haastattelujen runko

Tausta (käy läpi taustatietokaavake)	Puolueessa toimiminen	"Omat" asiakysymykset/ edustaminen	Entiset kotimaat, maahanmuuttaneiden osallistuminen
<p>Miten lähdit mukaan politiikkaan? (Oma aloite/mukaan pyydetty)</p> <p>Miksi lähdit mukaan politiikkaan?</p> <p>Mitä ovat poliittiset tulevaisuuden-suunnitelmasi?</p> <p>Aiotko hakeutua alueelliseen/ valtakunnanpolitiikkaan?</p> <p>Oletko poliittisesti aktiivinen myös muilla tavoilla kuin valtuustossa/ lautakunnassa?</p> <p>Mitä kunnanvaltuustossa/lautakunnassa toimiminen merkitsee elämässäsi?</p>	<p>Miksi valitsit tämän puolueen?</p> <p>Millaiset asiat saavat sinut tuntemaan ylpeyttä siitä, että kuulut juuri tähän puolueeseen? Voisitko kuvitella edustavasi jotain muuta puoluetta? Mitkä asiat voisivat saada sinut harkitsemaan puolueen vaihtamista?</p> <p>Onko sinusta helppoa/luonnollista sitoutua puolueen kantaan kaikissa asioissa?</p> <p>Tunnetko pystyväsi vaikuttamaan puolueen agendaan?</p> <p>Onko muiden puolueiden edustajissa ihmisiä, joiden kanssa koet, että tällä on jotakin yhteistä?</p> <p>Millaisena ihmisenä ja poliittikkona uskot toisten valtuutettujen/valiokunnan jäsenten pitävän sinua? Millaiseksi koet asemasi luottamuselimessä?</p> <p>Mitä asiat saavat sinut jaksamaan politiikassa?</p> <p>Mitä asiat politiikassa ärsyttävät?</p>	<p>Mitkä poliittiset kysymykset koet erityisesti omiksesi? Voitko antaa konkreettisia esimerkkejä asioista, joissa olet tehnyt aloitteen tai joissa olet toiminut aktiivisesti?</p> <p>Kenen asioita koet ajavasi poliittisessä työssäsi? Miksi? Koetko, että itse kuulut tai olet joskus kuulunut näihin ryhmiin? Kuinka usein tepaat kannattajiasi? Mistä asioista puhutte tavatessanne? Pitäisikö mielestäsi edustajan aina noudattaa äänestäjensä toiveita? Voiko edustaja "valistaa" tai "opettaa" äänestäjiään?</p>	<p>Tärkeitä kysymyksiä</p> <p>Seuraatko ko. maan/maiden politiikkaa? Pidätkö yllä yhteyksiä yhteiskunnallisiin/pol. toimijoihin ko. maassa?</p> <p>Tunnetko muita Suomeen nuorena/aikuisena muuttaneita poliitikkoja? Teetkö heidän kanssaan yhteistyötä? Miksi/miksi ei?</p> <p>Miten maahanmuuttajataust. poliitikkojen yhteistyö on puolueessasi järjestetty (vai onko järjestetty ollenkaan)?</p> <p>Toissijaisia kysymyksiä</p> <p>Uskotko, että maahanmuuttajilla on yhteisiä intressejä? Jos ei, miksi ei? Jos kyllä, miten näitä tulisi ajaa?</p> <p>Koetko olevasi ensisijaisesti yleispoliittikko vai jonkin poliittikan sektorin erikoisiantuntija?</p> <p>Ketä ovat "poliittiset vastustajasi"?</p>
<p>Mitä sinun läsnäolosi valtuustossa/lautakunnassa merkitsee kunnan poliittiselle elämälle?</p> <p>Mitä muuta teet vapaa-aikanasasi kuin politiikkaa? Kuinka tärkeää politiikassa toimiminen on sinulle (suhteessa muihin "harrastuksiin")?</p>	<p>Millä tavalla toimit puolueen sisällä? Missä asioissa olet eri mieltä muiden puolueen edustajien kanssa? Millaiseksi koet asemasi puolueessa/luottamuselimessä?</p>		

Liite 2. Haastatellut valtuutetut ja yhdistystoimijat

Tutkimusta varten haastatteluun osallistuivat seuraavat kunnanvaltuutetut

Abdulla, Zahra (18.4.2006)
 Alakas, Mehmet (21.3.2006)
 Aleksovski, Atanas (11.4.2006)
 Bakir, Arif (10.4.2006)
 Basboga, Alettin (7.4.2006)
 Condit, Stephen (30.3.2006)
 Dickson, Patrick (23.3.2006)
 Essak, Batulo (9.1.2007)
 Fundusa, Fikre (24.3.2006)
 Hassan, Roda (1.4.2006)
 Hellu, Latekoe Lawson (23.3.2006)
 Mwegerano, Anderson (1.4.2006)

sekä varavaltuutettu
 Osmani, Harun (20.2.2006).

Sitaattiviitenumerointi tekstissä ei vastaa aakkostettua nimelistää eikä haastattelujen aikajärjestystä.

Maahanmuuttajayhdistysten edustajien haastattelut 1.–7.2.2007

Esitysjärjestys ei vastaa sitaateissa esiintyvää numerointia.

Haastateltavan sukupuoli	Haastateltava muutti Suomeen v.	Järjestötyyppi*	Asema järjestössä
Nainen	1992	Yhden etnisen ryhmän kulttuuri- ja muiden yhdistysten kattojärjestö	Toiminnanjohtaja
Nainen	1994	Monietninen naisjärjestö	Toiminnanjohtaja
Nainen	2000	Yhden etnisen ryhmän kotoutumista edistävä järjestö	Hallituksen puheenjohtaja
Mies	1990	Monietninen valtakunnallinen rasisminvastainen valtakunnallinen verkosto	Hallituksen puheenjohtaja
Mies	1990	Yhden etnisen ryhmän kulttuuri- ja muiden yhdistysten kattojärjestö	Hallituksen puheenjohtaja
Mies	1990	Paikallinen monikulttuurisuusyhdistys, monietninen rasisminvastainen valtakunnallinen verkosto	Hallituksen jäsen

*) Järjestöjen ryhmittelyistä ks. Pyykkönen (2007b, 74–79).

Keräsin valtuutettujen haastatteluaineiston omaa opinnäytettäni varten käytettäväksi. Yhdistystoimijoiden haastattelut tehtiin alunperin toista käyttötarkoitusta varten, mutta sain haastatelluilta luvan aineiston hyödyntämiseen myös opinnäytteessä.

Haastattelutallenteiden (minidisk-levyjä, Audacity-tiedostoja) ja niistä tekemiäni litterointien kohdalla tulen pyytämään jokaiselta haastatellulta kirjallista lupaa säilyttää aineisto mahdollista myöhempää käyttöä varten. Tulen tarjoamaan mahdollisuutta

- 1) kieltää aineiston säilyttäminen, jolloin tuhoan sekä tallenteet että litterointien paperitulosteet
- 2) sallia aineiston säilytys ja käyttö omaan mahdolliseen jatkotutkimukseeni tai
- 3) sallia sen luovuttaminen myös muiden tutkijoiden käyttöön.

Liite 3. Koodeilla merkittyjen viitteiden esiintyminen aineistossa

Koodiperhe	Merkittyjä tekstikohtia yht. (lkm)													
		H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	H8	H9	H10	H11	H12	H13
Edustaminen	77	5	2	9	10	2	2	4	16	7	3	9	4	4
Haasteet ja ongelmat	45	3	2	5	6	2	5	4	0	6	1	4	6	1
Itselle läheiset yhteiskunnalliset asiat	46	1	3	4	6	4	5	3	6	3	3	1	3	5
Omaan maahanmuuttajuuteen/entiseen kotimaahan liittyvät	122	7	3	18	20	3	8	12	3	8	6	18	8	8
Motivaatio	76	4	4	7	9	6	5	12	1	2	6	11	2	7
Politiikkaan lähtö ja politiikassa toimiminen	143	8	8	13	11	6	6	10	15	8	10	20	11	17
Puolue ja sosiaaliset suhteet valtuustossa	77	7	5	4	8	6	5	4	10	7	2	9	4	6

Taulukossa on esitetty, kuinka moneen tekstikohtaan tietty koodiperhe liittyy haastatteluaineistossa. Koodiperheellä tarkoitetaan yksittäisten koodien ryhmää, ts. haastattelut on koodattu tarkemmilla koodeilla, jotka sitten on yhdistetty aihekokonaisuusiksi. Taulukosta voi esimerkiksi havaita omaan maahanmuuttajuuteen tai entiseen kotimaahan liittyviä asioita esiintyneen paljon haastatteluissa 3, 4, 7 ja 11, mutta vain hyvin vähän haastatteluissa 2, 5 ja 8.

Koodatut kohdat ovat kuitenkin laajuudeltaan vaihtelevia, joten koodin esiintymä ei suoraan kerro aiheen käsittelylaajuudesta tekstissä. Monet kohdat myös kiinnittyvät useampiin koodeihin yhtäaikaisesti. Yksi koodi saattaa esiintyä useammassa perheessä, minkä vuoksi taulukon yhteenlaskettu esiintymien määrä on suurempi kuin kaikkien koodeilla merkittyjen tekstikohtien määrä.

Vaikka koodaus edellyttääkin tulkintaa, ei frekvenssejä voi pitää tuloksena itsessään. Ne kuvaavat toisaalta haastattelurungon (liite 1) toteutumista haastattelujen sisällöksi, toisaalta kiinnostuksen painottumista joihinkin aihealueisiin (tiiviimpi koodaus). Jonkin koodin vähäistä esiintymistä tietyssä haastattelussa saattaa selittää, ettei siihen tyypillisesti liittyviä kysymyksiä ehditty käytettävissä olevan ajan puitteissa käsitellä, tai siitä, ettei haastateltu käsitellyt vastauksissaan juuri analyysissä kiinnostavia (ja siten koodilla merkittyjä) elementtejä. Frekvensseihin pitää suhtautua suuntaa-antavina myös siitä syystä, että koodaus on tehty vain yhteen kertaan, jolloin puutteita ja virheitä väistämättä esiintyy jonkin verran.

Taulukosta voi kuitenkin nähdä, että haastattelukohtaista vaihtelua koodien esiin-

tymisessä on paljon. Analyysi ja tulkinnat pohjaavat siten aiheesta riippuen enemmän joihinkin haastatteluihin kuin toisiin. Vaikka tätä ei välttämättä nähdä laadullisessa tutkimusotteessa ongelmaksi, taulukkoa voi hyödyntää eri tulosten merkittävyyden arvioinnissa. Tulokset vähän puhuttaneista aiheista voivat kapeammalle pohjalle perustumisestaan huolimatta olla mielenkiintoisia. Yksi laadullisen tutkimuksen ominaispiirre onkin tapa käsitellä tutkittavia ihmisiä ja tapahtumia ainutlaatuisina (Hirsjärvi ym. 2007, 160).